

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN'DAKİ 6. SINIF TÜRKÇE
DERS KİTAPLARININ SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN

HAZIRLAYAN
Remzi ÇALIŞIR

ELAZIĞ-2016

Tez Onay Formu

**T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı**

Remzi ÇALIŞIR'ın, Yrd. Doç. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN danışmanlığında hazırlamış olduğu **Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından Karşılaştırılması** başlıklı tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 02.12.2016 tarih ve 48668769/63 sayılı kararı ile oluşturulan jüri tarafından 16.12.2016 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı sayılmıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1: Doç. Dr. Serdar YAVUZ
- 2: Yrd. Doç. Dr. Özkan AYDOĞDU
- 3: Yrd. Doç. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN

İmza

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ayşegül GÖKHAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından Karşılaştırılması

Remzi ÇALIŞIR

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

ELAZIĞ-2016; Sayfa: XII + 184

Türkçe öğretiminin en önemli aracı olan ana dili ders kitaplarının, Türkçenin söz varlığı unsurlarını başarılı bir şekilde yansıtması beklenir. Dört temel dil becerisinin temelinde yer alan sözcüklerin öğrencilere en iyi şekilde kazandırılması noktasında hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin ilk başvuru kaynağı olan ders kitaplarının; özellikle de Türkçe öğretiminin asıl amaç edinildiği ana dili ders kitaplarının, söz varlığı zengin olmalıdır.

Bu çalışmada Talim Terbiye Kurulu'nun 2012-2013 eğitim-öğretim yılında okutulmasını tavsiye ettiği MEB yayınlarına ait 6. Sınıf Türkçe ders kitabı ile Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nın 01.04.2004 tarihli, 265 sayılı emri ile 2012-2013 öğretim yılında okutulmak üzere tavsiye ettiği Bilal HESENLİ, Esger GULİYEV, Soltan Hüseyinoğlu tarafından ilköğretim okullarının 6. sınıfı için hazırlanan Türkçe ders kitabındaki metinler kullanılmıştır. Ders kitapları öncelikle bilgisayar ortamında Word programına aktarılmış, tüm kelimeler alt alta sıralandıktan sonra Excel programına yüklenmiş ve orada tür, görev ve köken bakımından sözcükler incelenmiştir. Daha sonra kitapların tekrarlı ve tekrarsız söz varlığının sayısı tespit edilmiştir. Bulgular tekrarsız söz varlığı sayısı üzerinden tespit edilip yorumlanmıştır. En sonunda tüm veriler grafiklere dönüştürülerek somut bir şekilde çalışmaya eklenmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle Türkiye ve Azerbaycan’da okutulan Türkçe ders kitapları tekrarsız sözcük sayısının tekrarlı sözcük sayısına oranına bakıldığında tekrarsız sözcüklerin tüm sözcüklerin üçte biri kadar olduğu görülmüştür. Bu da söz varlığının zengin bir şekilde ders kitaplarına yansıtılmasında yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışma, Türkçe ders kitaplarında yer alan söz varlığı unsurlarının tür ve görevlerine göre dağılımını, ders kitaplarında yer alan sözcüklerin kökenini, ders kitaplarında bulunan metinlerin okunabilirliğini, sıklığını, ders kitaplarının söz varlığı açısından yeterliliğini ve hitap ettiği yaş seviyesinin bilişsel gelişim sürecine uygunluğunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sözcük, söz varlığı, temel söz varlığı, söz dağarcığı gelişimi, Azerbaycan ve Türkiye’deki Türkçe ders kitapları.

ABSTRACT

Masters Thesis

Vocabulary Comparison of 6. Grade Turkish Course Books in Turkey and Azerbaijan

Remzi ÇALIŞIR

Fırat University

Institute of Educational Sciences

Department of Turkish Turkish Language

ELAZIĞ-2016; Page: XII + 184

As the most important means of Turkish education, native language coursebooks are supposed to reflect the vocabulary of Turkish successfully. In relation to teaching the vocabulary skills, the grounding for the basic four skills, the coursebooks which are the first reference guides for both teachers and students must be rich in vocabulary.

In this study the 6th grade Turkish course book published by MEB and recommended by board of education and discipline for 2015-2016 academic year, and Turkish course book prepared by Bilal HESENLI, Esger GULİYEV, Soltan Hüseyinoğlu to be used for 2012-2013 academic year for 6th grade and recommended by Azerbaijan Ministry of education on 01.04.2004 with 265 numbered decision have been used. The books have been computerized to word document, the words are listed and transformed to excell programme and examined according to type, function and origin. After that, the recurring and nonrecurring vocabulary have been determined. The data have been elaborated with the nonrecurring vocabulary. With the idea that it might be helpfull, the readability of the texts have also been determined. In the end, all the data have been transformed into graphics and added to the study.

With the data gathered at the end of the study it is found out that the nonrecurring words are 1/3 of recurring words in the the Turkish coursebooks in Turkey and Azarbaijan. This reveals the fact that the richness of vocabulary is not sufficiently reflected in coursebooks.

The study has been conducted with the aim of finding out the distribution of vocabulary according to type and function, the roots of vocabulary, the readability and frequency of texts in coursebooks, the adequacy of vocabulary, and the appropriateness of the age of addressee to the cognitive development.

Key Words: Word, vocabulary, basic vocabulary, vocabulary development, Turkish course books in Azerbaijan and Turkey.

İÇİNDEKİLER

Özet.....	I
Abstract.....	III
İçindekiler.....	V
Grafikler.....	IX
Kısaltmalar.....	XI
Ön Söz.....	XII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6. Tanımlar.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	7
2.1. Dil.....	7
2.2. Ana Dili ve Ana Dili Eğitimi.....	9
2.3. Dilin Öğrenilmesine İlişkin Görüşler.....	14
2.3.1. Davranışçı Öğrenme Kuramı.....	16
2.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	16
2.3.3. Psiko-Linguistik Kuram (Biyolojik Temelli Görüş, Üretme Kuramı).....	17

2.3.3.1 Çocukta Dil Gelişim Basamakları.....	18
2.4. Söz Dağarcığı.....	21
2.4.3.1. Söz Dağarcığı Gelişimi.....	22
2.4.3.2. Söz Dağarcığının Zenginliği.....	23
2.4.3.3. Aktif ve Pasif Söz Dağarcığı.....	26
2.5. Söz Varlığı ve Söz Varlığı Öğeleri.....	28
2.5.1. Söz Varlığı.....	28
2.5.1.1. Temel Söz Varlığı.....	29
2.5.1.2. Temel Söz Varlığının Belirlenmesi ve Önemi.....	30
2.5.1.3. Dil Ediniminde Söz Varlığı ve Söz Varlığının Sosyokültürel Yönu.....	33
2.5.2. Söz Varlığının İçerdiği Öğeler.....	37
2.5.2.1. Sözcük Tanımı ve Kapsamı.....	37
2.5.2.1.1. İsim Soylu Sözcükler.....	38
2.5.2.1.1.1. İsim.....	39
2.5.2.1.1.2. Sıfat.....	40
2.5.2.1.1.3. Zamir.....	41
2.5.2.1.1.4. Zarf.....	41
2.5.2.1.1.5. Fiilimsi.....	42
2.5.2.1.2. Fiiller.....	43
2.5.2.1.3. Edatlar.....	43
2.5.2.1.3.1. Son Çekim Edatlar.....	43
2.5.2.1.3.2. Bağlaçlar.....	44

2.5.2.1.3.3. Ünlemler.....	44
2.5.2.1.4. Kalıplaşmış Sözcükler.....	45
2.5.2.1.4.1. Deyimler.....	45
2.5.2.1.4.2. Atasözleri.....	46
2.5.2.1.4.3. İkilemeler.....	47
2.5.2.1.4.4. İlişki Sözcükleri.....	48
2.5.2.1.5. Terimler.....	48
2.5.2.1.6. Yabancı Sözcükler.....	50
2.5.2.1.6.1. Alıntı Sözcükler.....	51
2.6. Türkiye ve Azerbaycan Türkçesinin Söz Varlığı.....	59
2.7. Yurtiçinde ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	67
3.1. Araştırmanın Kapsamı.....	67
3.2. Araştırmanın Yöntemi.....	67
3.3. Araştırmanın Modeli.....	67
3.4. Araştırmanın Evreni.....	67
3.5. Araştırmanın Örneklemi.....	68
3.6. Veri toplama Araçları ve Verilerin Toplanması.....	68
3.7. Verilerin Çözümlemesi.....	68
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	69
4.1. BULGULAR VE YORUM.....	69
4.1.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	69

4.1.1.2. Türlerine Göre Sözcükler.....	69
4.1.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	73
4.1.2. Görevlerine Göre Sözcükler.....	73
4.1.2.1. İsimler.....	73
4.1.2.2. Fiiller.....	79
4.1.2.3. Edatlar.....	80
4.1.2.4. Kalıplaşmış Sözcükler.....	84
4.1.2.4.1. Deyimler.....	84
4.1.2.4.2. Atasözü.....	85
4.1.2.4.3. İkilemeler.....	85
4.1.2.4.4. İlişki Sözcükleri.....	86
4.1.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	86
4.1.3.1. Kökeni Tek Bir Dile Dayalı Olanlar.....	87
4.1.3.2. Kökeni Birden Fazla Dile Dayalı Olanlar.....	89
4.1.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular	91
4.1.4.1. Kullanım Sıklıklarına Göre Sözcükler.....	91
BEŞİNCİ BÖLÜM	97
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	97
5.1. Sonuç.....	97
5.2. Öneriler.....	100
KAYNAKLAR	102
EKLER.....	110
ÖZ GEÇMİŞ.....	184

GRAFİKLER

Grafik 1: Türkiye’de okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Sözcük Türleri.....	70
Grafik 2: Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Sözcük Türleri.....	71
Grafik 3: Türkiye’de Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki İsim Kategorisinde Yer Alan Görevli Unsurlar.....	74
Grafik 4: Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki İsim Kategorisinde Yer Alan Görevli Unsurlar.....	76
Grafik 5: Türkiye ve Azerbaycan’daki 6. Sınıf Türkçe Kitabında Yer Alan Fiiller.....	79
Grafik 6: Türkiye’de Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edat Kategorisinde Yer Alan Görevli Unsurlar.....	80
Grafik 7: Azerbaycan’da Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edat Kategorisinde Yer Alan Görevli Unsurlar.....	82
Grafik 8: Türkiye ve Azerbaycan’daki 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Deyimler.....	84
Grafik 9: Türkiye ve Azerbaycan’daki 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan İkilemeler.....	85
Grafik 10: Türkiye ve Azerbaycan’daki 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan İlişki Sözleri.....	86
Grafik 11: Türkiye’de okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kökeni Tek Bir Dile Dayalı Olan Sözcükler.....	87
Grafik 12: Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kökeni Tek Bir Dile Dayalı Olan Sözcükler.....	88
Grafik 13: Türkiye’de okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kökeni Birden Fazla Dile Dayalı Olan Sözcükler.....	89

Grafik 14: Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kökeni Birden Fazla Dile Dayalı Olan Sözcükler.....	90
---	-----------

KISALTMALAR

Alm.	:Almanca
Ar.	:Arapça
Çin.	:Çince
Erm.	:Ermenice
Far.	:Farsça
Fr.	:Fransızca
Holl.	:Hollandaca
İng.	:İngilizce
İsp.	:İspanyoca
İt.	:İtalyanca
Lat.	:Latince
Moğ.	:Moğolca
Poly.	:Polyakça
Rom.	:Romence
Rum.	:Rumca
Rus.	:Rusça
Soğd.	:Soğdca
TDK	:Türk Dil Kurumu
Tr.	:Türkçe
vb.	:ve benzeri
Yun.	:Yunanca
TEOG	:Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı
YGS	:Yükseköğretime Geçiş Sınavı

ÖN SÖZ

Dünyayı, çeşitli varlıkları ve olayları kendi bakış açılarına göre yansıtan; evreni, çevreyi gereğince anlayabilmek ve anlatabilmek için o dilin konuşurları tarafından bilinen sözlerin bütününe söz varlığı adı verilmektedir. Oldukça geniş bir kavram olan söz varlığı bir dildeki anlamlı tüm sözcükleri ve söz kalıplarını kapsamaktadır.

Türkçe dersi söz varlığının kazandırılması konusunda çok önemli bir vazife üstlenmiştir. Bu görev doğrultusunda ana dili dersi, öğrencilerimizin; dilimizin, millî birlik ve beraberliğimizin temel unsurlarından biri olduğunu benimsemelerini, duygu ve düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır bir biçimde ifade etmelerini, Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını, okuduğu ve dinlediğinden hareketle söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarını sağlar.

Bu çalışmada söz varlığı ve söz varlığı unsurları Türkiye ve Azerbaycan Türkçesi örnekleminde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmada söz varlığının dil öğretimindeki yerine de değinilmiştir.

Çalışmanın konusunu belirleyip bana kendisiyle çalışma imkânı vererek Türkçenin söz varlığını daha iyi öğrenmemi sağlayan ve çalışma süresince benden desteğini esirgemeyen değerli hocam, Yrd. Doç. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN'a; fikir, öneri ve kaynak konusunda yararlandığım saygıdeğer hocalarım, Prof. Dr. Ahmet BURAN'a; Prof. Dr. Ercan ALKAYA'ya, Doç. Dr. Fatih ÖZEK'e, Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZEREN'e yardım ve yönlendirmeleriyle sürekli yanımda olan Arş. Gör. Veysel İbrahim KARACA'ya ve her zaman sıcaklığı ve samimiyetiyle desteklerini gördüğüm kardeşlerim M. Cengiz ÇAKMAK'a, Murat SÜT'e ve T. Kaan BULUT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Remzi ÇALIŞIR

Elazığ-2016

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

İnsanları bir yığın olmaktan kurtaran, onlar arasında duygu ve düşünce birliği kuran ve toplumların milletleşmesini sağlayan en önemli araç dildir. Birey dili, seslerle, seslerin bir araya gelerek oluşturduğu sözcüklerle ve en önemlisi de sözcüklerin bir araya getirilmesiyle kurulan cümlelerle öğrenir.

İnsanların düşünce dünyalarını, bakış açılarını ve iletişim becerilerini şekillendiren dil, bu özelliğiyle vazgeçilmez bir unsur olarak insan hayatında önemli bir yer tutar. Dilin bu denli önem kazanmasında en etkili unsurlardan biri de bünyesinde barındırdığı sözcüklerdir. Çünkü sözcükler, düşüncede olanın dille dışavurumunu sağlayan, somut ve soyut varlıkların sembolik göstergeleridir.

İnsanlar yaşam alanlarına giren her türlü nesne, olgu, hareket, duygu ve düşünceyi eksiksiz olarak ifade etmek için dildeki sözcüklerden faydalanırlar. Bir dildeki sözcükler ise o dilin söz varlığını meydana getirir. Eğer dilin söz varlığını oluşturan sözcükler duygu ve düşüncelerimizi anlatmaya yeterli olmazsa, o dilin konuşurları birbirleriyle etkili bir iletişim ağı kuramazlar. Etkili ve iyi bir iletişim kurmak ise dilin söz varlığı içerisindeki sözcüklere vâkıf olmaktan geçer. Bu da ancak eğitim ve öğretim sürecinde kullanılacak olan materyallerin zengin bir söz varlığı içermesine bağlıdır.

Öğretimin temel kaynağı olan ders kitapları, eğitimin ana unsuru olarak büyük bir öneme sahiptir. Bu denli öneme sahip olan ders kitaplarının da söz varlığı açısından son derece zengin bir şekilde hazırlanmış olması gerekmektedir. Çünkü bu niteliklerde hazırlanacak olan ders kitapları, hem alıcı dil özelliği taşıyan çocukların dil ve ana dili gelişimlerine hem de ana dillerindeki gelişmeler doğrultusunda kazanılacak olan diğer disiplinlere olumlu yönde etki edecektir. Bu yüzden öğrencilere zengin bir söz dağarcığı kazandıracak yönde kaliteli bir ana dili eğitimi verilmelidir.

1.1. Problem Durumu

İnsana özgü en güçlü anlaşma aracı olan dil, insanı diğer canlılardan ayıran en kapsamlı varlıklardan biridir. İnsan, dili sayesinde evreni algılamakta yine onun sayesinde evren ile ilişkilerini düzene sokar. Aynı zamanda insan düşüncelerini,

duygularını, inançlarını, tutumlarını, değer yargılarını ifade etmede ve gelecek kuşaklara aktarmada görüp algılanan, yaşanan olaylarla ilgili kültür birikimini nakletmede dili aktif bir şekilde kullanır.

Dil sadece bildirişimin, anlaşmanın değil, düşünmenin de aracıdır. İnsanları birbirine bağlayan, bir toplumu gelişigüzel insan yığını olmaktan çıkaran, ulus hâline getiren önemli bir unsurdur. Aynı dili konuşan ve dil birliği sağlanan toplumlarda bireyler arasında köklü bir yakınlık, sevgi ve saygı bağları oluşur. Bu bağlar toplum yaşamı için çok önemli olan güven duygusunun da kaynağıdır. Çok iyi bilinmektedir ki, birbirine güvenen insanların oluşturduğu toplumlarda birlik ve beraberlik kolayca sağlanır (Kavcar, 1999: 141).

Dil insandan, toplumdan ve onun oluşturduğu tüm kurumlardan ayrı düşünülemez. Toplum içinde sahip olduğu dil yeteneğini insanoğlu aktif bir şekilde yaşamının tüm alanlarında kullanır. Bireye yaratıcıdan armağan olan dili kullanma yeteneği, aile, çevre ve okul yaşantıları aracılığıyla sürekli gelişerek devam eder. Doğumundan itibaren çevresi ile etkileşim içerisinde olan bireyin yeni kelime ve kavramlarla karşılaşması sonucu sözcük hazinesi gelişir. Bireyin sözcük hazinesi ve kavram gelişimi dil gelişimine paralel olarak gerçekleşir.

Bireyin sözcük hazinesinin sürekli ve planlı olarak gelişimi okul ortamında gerçekleştirilen ana dili eğitimi ile mümkün olmaktadır. Okul öncesi dönemde aile ve çevrenin etkisiyle gelişmeye başlayan sözcük hazinesi, bireyin zihinsel gelişimine paralel olarak okul döneminde hızlanır. Türkçe dersi, ilköğretimde öğrencilerin sözcük hazinesinin gelişimine katkısı olan en önemli derstir. Hazırlanan ilköğretim programlarında kelime hazinesinin gelişimine Türkçe dersinin genel ve özel amaçları arasında yer verilmiştir.

Dil öğretiminde ana dili ders kitaplarının önemi dikkate alındığında, sözcük hazinesinin gelişimi ve sözcük öğretimi ile ilgili kazanımların gerçekleştirilmesinde ana dili ders kitaplarının içerdiği söz varlığının önemi tartışılmaz olmaktadır. Türkçe dersi Öğretim Programında da (Millî Eğitim Bakanlığı, 2006: 4), Türkçe dersinin genel amaçları arasında “Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını

geliştirmeleri” ifadeleri dil eğitiminde sözcük hazinesin gelişimine verilen önemi ortaya koymaktadır.

Türkçe derslerinin metin ağırlıklı işlenen bir ders olduğu göz önüne alındığında Türkçe derslerinin en önemli materyalleri arasında Türkçe ders kitapları gelmektedir. Bu yüzden ders kitaplarında yer alan metinlerin; öğrencinin duygu ve düşünce dünyasının gelişiminde, Türkçenin zenginliklerinin ve kullanım inceliklerinin fark edilmesinde, okuma bilincinin artmasında, sözcük hazinesinin zenginleşmesinde büyük etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin Türkçenin söz varlığını iyi bir şekilde yansıtmaları gerekir. Aynı zamanda TEOG, YGS vb. sınavlarda da soru içerikleri ve türleri incelendiğinde söz varlığının önemi bir kez daha anlaşılmaktadır.

Bu beklentilerden hareketle Türkiye ve Azerbaycan’da okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin söz varlıklarının incelenmesi; mevcut kitapların bu husustaki durumlarının ortaya konması bakımından önem kazanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bireylerin toplumsal sorumluluklarını yerine getirebilmesi için gerekli dil donanımlarına sahip olması gerekmektedir. Dili etkili bir iletişim aracı olarak kullanma, onunla ilgili birtakım becerilerin zamanında ve uygun bir şekilde kazanılması ile mümkündür. Dil gelişiminin anne karnında başladığı göz önüne alındığında çocuk, okul öncesi dönemde çevrenin, okul döneminde ise hem çevrenin hem de öğretim materyallerinin etkisiyle yeni sözcükler öğrenir ve sözcük hazinesi gelişir. Bu yüzden dil gelişiminin, doğumdan itibaren sürekli ve planlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Türkçe öğretimi de dil eğitiminin temelini oluşturması bakımından değerlendirildiğinde büyük bir önem arz etmektedir. Ana dili ders kitapları, öğretim programının sınıf içinde planlı bir şekilde uygulanmasını ve programda bahsi geçen kazanımların kazandırılmasını sağlayan temel kaynaktır. Türkçe dersinde ders kitapları, çeşitli metinler ekseninde ana dili kullanımını geliştirmeyi hedefler. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarındaki metinler, Türkçe öğretiminde önemli bir yer tutmaktadır.

Ders kitaplarının, öğrencilerin sözcük hazinesinin gelişiminde ve sözcük ediniminde önemi göz önünde bulundurulduğunda bu ders kitaplarının Türkçenin söz varlığını ne derece yansıtabildiğinin belirlenmesi ve daha sonra basılacak olan Türkçe

ders kitaplarının hazırlanmasında elde edilen sonuçların göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır.

Ana dili eğitimi ders kitaplarının taşıdığı bu önem doğrultusunda Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından ayrıntılı bir şekilde incelenmesi de elzem bir durum oluşturmaktadır. Bu noktada ilgili çalışma kelime, kelime hazinesi, söz varlığı ve söz varlığına ait unsurları Türkiye ve Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitapları açısından ele almakta ve bu kitaplarda yer alan metinlerin söz varlığı niteliğini çeşitli açılardan ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın Türkçe öğretimine katkı sağlaması beklenmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, aynı dili konuşan iki ülkede, Türkiye ve Azerbaycan'da, okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının tekrarlı ve tekrarsız söz varlığını belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aramak maksadıyla birkaç alt amaç belirlenmiştir.

Araştırmanın alt amaçları şöyledir:

- Türkiye ve Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan söz varlığı unsurlarının türlerine göre dağılımı hangi oranlardadır?
- Türkiye ve Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı unsurlarının görevlerine göre dağılımı nasıldır?
- Türkiye ve Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında en sık kullanılan söz varlığı ögeleri hangileridir?
- Türkiye ve Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan söz varlığı ögelerinin kökenlerine göre dağılımı ne şekildedir?

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin söz varlığı ile Azerbaycan Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin söz varlığı ile ilgili yapılan incelemeler sonucu elde edilen veriler, Türkiye'de okutulan diğer Türkçe ders kitapları ve Azerbaycan'da okutulan diğer Türkçe ders kitapları için de geçerli sayılmıştır.

Ülkelere (Türkiye ve Azerbaycan) göre ana dili ders kitapların söz varlığında ve sözcüklerin kökeninde farklılaşmaların olacağı varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, Türkiye ve Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe ders kitapları ile,
- Bu kitaplarda kullanılan metinlerle,
- Söz varlığı ögeleri olarak isim, sıfat, zamir, zarf, fiilimsi, fiil, edat, bağlaç, ünlem, atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri ile,
- Söz varlığı sınıflama yöntemleriyle sınırlandırılmıştır.

Ancak kitaplarda yer alan serbest okuma metinleri ile Türkiye’de okutulan ders kitabında yer almayan ancak öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metinleri çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Dil: İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabîî bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî müessese (Ergin, 2004: 3).

Ana dili: İnsanın doğup büyüdüğü aile ve soyca bağlı bulunduğu toplum çevresinden öğrendiği, bilinçaltına inen ve kişilerle toplum arasındaki ilişkilerde en güçlü bağı oluşturan dil (Korkmaz 1992: 8).

Söz: “Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kavi; bir veya birkaç heceden oluşan ve anlamı olan ses birliği, kelime, sözcük; bir konuyu yazılı veya sözlü olarak açıklamaya yarayan kelime dizisi” (TDK, 2011).

Söz Varlığı: “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler” (TDK, 2011).

Temel Söz Varlığı: “Bir dilin söz varlığı içerisinde yer alan ve o dilin doğuşuyla yaşıt olan kalıt sözcüklerdir. Çekirdek unsur olarak dilin çekirdeğini oluşturan bu sözcükler insanların yakın çevresine (organ, bitki, hayvan, günlük eylemler ve yiyecek adları gibi) ait sözcüklerdir” (Aksan, 2000: 17).

Sıklık: Sıklık, dilde bir sözcüğün kullanılma oranı, frekans (TDK, 2005); bir dilin sözcüklerinin öteki sözcüklere oranla daha çok ya da daha seyrek kullanılmasıdır (Aksan, 2007/ III. C. :20).

Sözcük: Sözcük, bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir duygu veya düşüncüyü yansıtan soyut yahut da somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimidir (Korkmaz, 2003: 144).

Ders Kitabı: Ders kitabı belirli bir dersin (matematik, Türkçe vb) öğretimi için ve belirli düzeye (ilköğretim, lise gibi) yönelik olarak yazılan; içeriği öğretim programına uygun olan, incelemesi yapılmış ve onaylanmış olan temel kaynaktır (Kılıç, 2005:40).

Metin: Kendisini oluşturan söz öbeği ve cümle dizilerinin birbirlerine bağdaşıklık ve tutarlılık ölçekleriyle bağlanarak bir anlam bütünü oluşturdukları, belli bir amaçla üretilmiş, başı ve sonu kesin çizgilerle sınırlandırılmış, yazılı ya da sözlü dil ürünüdür (Karaağaç, 2013: 585).

Köken Bilimi (Etimoloji): Bir dildeki kelimelerin kaynağını gösteren, ne zaman ortaya çıktıklarını, nereden geldiklerini, hangi evrelerden geçtiklerini araştıran, kelimelerin hem biçim hem anlam tarihini ele alan dil bilimi dalı, etimoloji (TDK, 2011).

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Dil

İnsanlar duygu ve düşüncelerini aktarmak için sürekli bir araca ihtiyaç duymuşlardır. Dil, insanoğlunun bütün ilmî ve medenî etkinliklerini kalıcı kılan, bir milletin kültür birikimini nesilden nesile aktaran, insanlar arasında iletişimi sağlayan en önemli araçtır. Bu özelliğinin yanında dil sadece bir araç değil, aynı zamanda sistemli sesler örgüsüdür. Yaratıcı tarafından insanlara hediye edilmiş olan dil, canlı ve sürekli gelişim gösteren bir yapıdır.

TDK'nin çıkarmış olduğu Türkçe Sözlük'te dil şu şekilde tanımlanmaktadır: *“İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.”* (TDK, 2005: 526). Ergin (1977: 1) ise dili *“İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir”* şeklinde tanımlar. İnsanların meramlarını anlatmak için başvurduğu sesli işaretler sistemi olan dil, insanların bazen de kullanmış oldukları jest ve mimiklerle de kendini belli ettiren işlevsel bir mekanizmadır. Ancak en doğru anlatma biçimimiz dildir. İnsanoğluna Tanrı tarafından bir vergi olan ve insan ile hayvanı ayıran yüksek bir sistemdir. Bireye konuşma yeteneği doğuştan verilmiştir. Çocuk mensubu olduğu toplumun dilini, anadilini uzun bir tecrübe ve çıraklık süresince öğrenir. Aslında her dil insanlar topluluğu arasında bin yıllar boyunca sürekli gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurumdur (Banguoğlu, 2007: 9).

Dil, tanımlardan hareketle insanlar arasında anlaşmayı sağlayan canlı bir varlık, seslerden örülü bir sistemdir. Kendi başına bir kimliği vardır ve gelişimi belli kurallar dâhilinde olur. İnsanın sosyalleşmesini sağlayan tek araçtır ve dil hayatımızın her alanında varlık gösterir. Dil, içinde yaşadığımız zamanda bizi birbirimize bağlayan aynı zamanda geçmiş ve geleceği de bünyesinde barındıran muhteşem bir sistemdir. Dil, insanın dünyaya açılan penceresidir. Varlıkların, varlık âlemindeki bütün yansımaları ve varoluşları dil sayesinde. Dünyadaki somut ve soyut özellikler taşıyan bütün varlıklar insanların kullanım alanına, dil sayesinde girer ve bu kullanım alanı, insanlar için artık

dış dünyanın sembolik bir yansıması olur. Bu yönüyle, dil, dünyanın içselleştirip, algılanmasını ve anlamlandırılmasını sağlayan mucize bir kavramdır.

Dilin en önemli vazifelerinden biri düşünceyi aktarmasıdır. İnsan düşünen bir varlık olması ile diğer canlılardan üstün tutulmuştur. İnsanoğlu, düşündüğünü dil vasıtasıyla hem içinde bulunduğu zamana aktarmış hem de gelecek kuşaklara miras bırakmıştır. Berke Vardar'ın deyişiyle *"Söz gelip geçici, dil sürekli. Elbette sözsüz bir dil, dilsiz bir söz düşünülmez"* (Vardar, 2001: 34). İnsanoğlunun düşünme faaliyetlerinin sözcüklerle şekillendiği göz önünde bulundurulduğunda sözcüklerin fazlalığı kavram fazlalığına, kavram fazlalığı da zengin düşünce ufuklarına ışık tutacaktır. Zaten söz dağarcığı zenginliği idrak, duygu, düşünce ve kültür zenginliği demektir. Bu yüzden bir insan ne kadar çok sözcük biliyorsa, düşünce dünyası ve bu dünyaya olan bakış açısı o kadar zengin olacaktır (Yalçın ve Özek, 2006: 132).

Dil, her zaman insan yaşamının ayrılmaz bir unsuru olmuştur. İnsan dil ile düşünür. Bu bakımdan dil ile düşünce iç içe girmiş durumdadır. Bu nedenle dil ile düşünce arasında doğru bir orantı olduğunu söyleyebiliriz. Dil, düşünceyi aktarmada ne kadar önemliyse toplumları yakınlaştırmada da büyük bir önem taşımaktadır.

Dil, düşünce, kültür ve toplum sürekli birbiri ile iç içedir. Bu unsurlardan herhangi birinin değişmesi insanın ardından da toplumun değişmesi demektir. Dilin bir başka aktarıcısı olduğu kurum da kültürdür.

Dil, insanlara bir benlik kazandırırken toplumları da millet yapma görevini üstlenmiştir. "Millet" olabilmenin ilk şartı, bireylerin ortak millî bir dile sahip olmalarıdır. Gerçekte "millet" kavramının tanımı yapılırken ortaya sürülen çeşitli görüşlerin tümünde "dil birliği" ana unsur olarak sürekli en başta gelmektedir. "Millet" in nasıl meydana geldiğini araştıran bilim adamı veya düşünür, ulaştığı sonucu ortaya koyarken, tanıma "aynı dili konuşan..." sözleriyle başlar. Bireylerin "millet" olarak bir araya gelmelerinin tek şartı aynı dili konuşuyor olmalarıdır. Bu sebeptendir ki bir milletin varlığını devam ettirmesi, gelişmesi ve tarih içinde varlığını sürdürmesi dilinin canlılığını, bütünlüğünü ve varlığını korumasına bağlıdır. Milletleri var eden millî tarih, millî gelenek ve millî töreye sadece aynı dille sahip olabilir. Ancak bir millet dili sayesinde vardır ve dili sayesinde tarih sahnesinde varlığını sürdürür. "Milleti tek vücut olarak ayakta tutan iskelet dildir" bu sebeple dilin yok olması halinde millet de ortadan

kalkacağı kaçınılmaz olacaktır. Milletlerin oluşturduğu büyük medeniyet ve kültür mirasları incelendiğinde ortaya güçlü kültürler ve nesiller yetiştiren toplumların iyi bir işlenmiş dillerin olduğu çıkacaktır. Bu sebeple eğitim ve öğretim faaliyetlerinin en temel unsuru olan dilin iyi ve düzgün bir şekilde işlenip iyi bir dil eğitimi sağlanmalıdır (Hacıeminoğlu, 1972: 15).

Yalçın (2005: 7), yaşam boyu süren eğitim süreci içerisinde dilin işlevlerini genel olarak şöyle sıralamıştır.

1. En etkili iletişim aracı olan dil, aktarılacak istenenlerin en doğru şekilde aktarılmasını sağlayarak davranış değişikliği süreci olan eğitimi ve bu eğitimin planlı uygulanış şekli olan öğretimi kolaylaştırır.

2. Dil, insanlara yaşadıkları dış dünyayı algılama ve anlamlandırma gücü kazandırarak onlara mükemmel bir anlam evreni yaratır ve onlara bu anlam evreni ekseninde ortak bir düşünce ve bakış açısı kazandırır.

3. Dil, insanlara kazandırdığı ortak düşünce ve anlayış yeteneği ile onları bir yığın olmaktan kurtararak milletleşme sürecine sokar.

4. Dil, en etkili aktarım aracı olma vasfı ile geçmiş bilgileri günümüze, günümüzde oluşturulan bilgileri de geleceğe taşıyarak bilimin, kültürün ve sanatın sürekliliğini sağlar

Toplumu toplum yapan onu tarih içinde var eden diğer toplumlar arasında belirgin farklarla yükselmesini sağlayan en önemli unsur dildir. Dil toplumun ve kültürün yapı taşıdır. Diline sahip olan bir kimse, her şeyden önce anlama ve anlatma gücünü geliştirir.

2.2. Ana Dili ve Ana Dili Eğitimi

Bireyin, doğup büyüdüğü aile ya da toplum içerisinde öğrendiği ilk dil “ana dili”dir. Çocuk, dışarıdan hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın doğal bir ortamda çevresiyle etkileşim yoluyla ana dilini kazanır. Çocuk, özellikle annenin oluşturduğu dil yapılarını dinler, özümser ve içselleştirir; beyin korteksindeki işitme ve anlama merkezine kaydeder. Bu yolla çocuk, ana dilin ses, şekil ve anlam yapısını istem dışı

olarak zihnine yerleştirir; dilin yapısını ve kurallarını kendine mal eder. Bu sürece dil edinim süreci denir (Calp, 2010: VII).

Ana dili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir (Aksan, 2004b: 175). Ana dili her zaman annenin dili ya da etnik dil ile aynı olmayabilir. Bir çocuğun doğup büyüdüğü çevrede edindiği ilk dil, annesinin dilinden farklı olabilir. Ana dili ile etnik köken ya da “etnik dil” karıştırılmamalıdır. Bir insanın etnik kökeni ile ana dili farklı olabilir. Türkiye ‘de yaşayan etnik grupların önemli bir bölümünün ana dili Türkçedir. Almanya’da doğup büyüyen kimi Türk çocuklarının ana dili de Almancadır (Buran ve Çak, 2012: 102).

Çocuk, dil gelişimin başlamasıyla birlikte kendisini, kuşaktan kuşağa aktararak çevresindekilere kadar gelen bir toplumsal kurumun, ana dilinin içinde bulur. Bu karşılaşmanın ardından birey ana dilini öğrenmeye başlar, düşünce dünyasını öğrendiği bu dille şekillendirir. Dilaçar’ın deyimiyle “dünya, bireyin ruhunda bir sözlük gibidir, o, onu ana diliyle okur (Dilaçar, 1978’den aktaran: Yalçın, 2005). Bu dil hem ses yönü hem de zihinde, evreni belli bir biçime sokan düşünce dizgesi, değişik anlama ve anlatma yolu olarak başka toplumların dillerinden genellikle ayrıdır. Çocuk, dili öğrenmeye başlarken ana dilinin belli nitelikleri olan seslerinden vurgu, ton özelliklerinden oluşan ses dizgesinin kapar. Söz gelimi bir Türk’ün ses dizgesindeki /a/ ünlüsüyle bir İranlının dilindeki /a/ ünlüsü birbirinden ayrılır. Fakat bu durum ses organlarının farklılığıyla ilgili değil, çıkarmaya çalıştığımız yabancı seslerin ana dilimizin zihnimizde yerleşen ses dizgesine aykırı olmalarından, konuşmamızı sağlayan düzenin ve organların belli sesleri çıkarmaya alışkın bulunmamalarından kaynaklanmaktadır (Aksan, 2004b: 175).

Ana dilinin söz varlığı, o dilin ait olduğu ulusun yaşadığı çevreyi kendi anlam evreni ve bakış açısı ekseninde yorumlaması sonucu oluşur. Bu nedenle söz varlığı ulusun yaşantısının aynasıdır. Nasıl ki bir insan aynaya bakarken kendini ayrıntılarıyla görürse, söz varlığına bakıldığında da canlı bir varlık olan dilin, yaşamı boyunca karşılaştığı bütün safhalar ve bu dili konuşan ulusun kültürel öğeleri gözler önüne serilir (Aksan 2004b: 179). Türkçenin eldeki en eski belgelerinden bugüne dek bütün yazılı kaynaklarda bu açıdan bir sözcük incelemesi yapıldığı takdirde Türklerin tarih boyunca

yaşayışları, inanç ve gelenekleri, toplumda yaşanan değişimler üzerinde en yeterli tanıkların elde edilebileceğini belirtmektedir.

Çocuk, dil edinimine doğduğu andan itibaren başlar ve çevresinden duyduğu her sesi, çevresinde gördüğü, her canlı ve hareketli varlıkları gözlem alanına alır ve aynı zamanda bu sesleri konuşma merkezine kaydeder. Zaman içerisinde elde ettiği örtük öğrenmelerle ana dilini şekillendirir ve kedisine bir temel oluşturacak olan dil şemasını çizer. Bunun sayesinde çok fazla çaba sarf etmeden ana dilinin kurallarını ve yapılarını kavrar.

Toplum ve birey arasındaki ilişki ana dili aracılığıyla oluşur. Birey, ana dili sayesinde içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olmayı başarır. Toplumu oluşturan her insan ana dili sayesinde çevresini anlar ve bu anlamaları sayesinde düşünce evreninin temellerini oluşturduğu için fertlerin, dolayısıyla da toplumun belleğinde yer eder. Yani ana dili, insan topluluklarını uluslaştıran ve onlara bir kimlik kazandıran öğelerin başında gelmektedir.

Eğitim ve öğretim sürecinde ana dilinin işlevsel boyutu ele alındığında ana dili, kültürlü ve eğitilmiş bireylerin yetiştirilmesinde büyük bir öneme sahiptir. Çünkü eğitim ve öğretim faaliyetlerinin tümü dile bağlı olarak sürdürülmektedir. İyi bir eğitimin sağlanması için de eğitim sürecinin gerçekleştiği ortamın ortak kullandığı ana dili iyi bilinmek zorundadır.

Toplumun bireyleri arasındaki ilişki ana dili aracılığıyla sağlanır. Birey, ana dili sayesinde toplumun bir üyesi olmayı başarır. Toplumun her ferdi ana dili sayesinde çevresini algılayabildiği, kavramlaştırabildiği, içselleştirebildiği ve düşünce evrenini oluşturabildiği için ana dili tek tek bireylerin, dolayısıyla da ulusun hafızasında yer edinmiştir. Bu bağlamda ana dili, yığınları ulus hâline getiren öğelerin başında gelmektedir. Bir İngiliz, İngilizce var olduğu sürece, bir Arap, Arapça var olduğu sürece, bir Türk de Türkçe var olduğu sürece var olacaktır. Ana dilinin öğretimi ya da kazanımı sadece bir dil öğretimi meselesi değil, milletler için var olma meselesidir. Bu nedenle ana dili öğretimine önem verilmelidir.

Bir bireyin iki ana dili olması imkânsızdır. Kişi birçok dili aynı ölçüde konuşsa bile, bir heyecan ya da korku anında ana diliyle konuşması bu dilin belleğinde nasıl bir

yer edindiğinin kanıtıdır. Aynı zamanda kişinin düşünce ve hayallerin dili de ana dilidir. Platon'un "Düşünme sessiz bir konuşmadır." Sözüden yola çıkarak ana dili Türkçe olan bir Türk'ün düşünürken Türkçe sözlerle düşündüğünü söylememiz gerekir.

Dil ve düşüncenin arasında sıkı bir bağ vardır. Düşüncenin mi dilden doğduğu, dilin mi düşünceyi doğurduğu konusu çeşitli tartışmalara konu olmuş ve farklı görüşlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Fakat dil ve düşünce arasındaki sıkı bağ herkes tarafından kabul edilmektedir. Düşüncelerin oluşturulma boyutunun yanı sıra onları ifade edebilmek ya da başkalarının ifade ettiği düşünceleri doğru anlayabilmek için dile hâkim olmak temel şarttır. İnsanoğlunun düşünme faaliyetlerinin sözcüklerle şekillendiği göz önünde bulundurulduğunda sözcüklerin fazlalığı kavram fazlalığına, kavram fazlalığı da zengin düşünce ufuklarına ışık tutacaktır. Zaten söz dağarcığı zenginliği idrak, duygu, düşünce ve kültür zenginliği demektir. Bu yüzden bir insan ne kadar çok sözcük biliyorsa, düşünce dünyası ve bu dünyaya bakış açısı o kadar zengin olacaktır (Yalçın ve Özek, 2006: 132).

Çağımızın problem çözebilen, yapıcı, yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerine sahip bireylerin topluma kazandırılmasını gerektirmektedir. Yine dil ve düşüncenin birbirlerine kaynaklık edişi, üst düzey düşünme becerilerine sahip insanların yetiştirilebilmesi için etkili bir dil eğitiminin gerekli olduğunun göstergesidir. Dil, düşünce evrenindeki hareketliliği sağladığından zengin bir söz dağarcığına sahip bireylerin bilgiyi analiz edebilmesi, sentezleyebilmesi, değerlendirebilmesi; dolayısıyla üst düzey düşünme becerilerine sahip olması beklenir. Kişinin yaşamı boyunca içerisinde olduğu kendini gerçekleştirme çabasında bu tür üst düzey düşünme becerilerine sahip bireyler her zaman bir adım öndedirler. Bu durum ana dili eğitiminin önemini gözler önüne sermektedir.

Ana dili eğitiminin ulusal bilince sahip, düşünebilen ve üretebilen nesiller yetiştirmedeki önemi yadsınamaz. Kişinin etrafındaki insanlarla iletişim kurabilmesi, sosyal bir varlık olarak toplum içerisinde kendini ifade edebilmesi, bireysel gelişimini tamamlayabilmesi ve hayatın her aşamasında başarılı olmasının yolu iyi bir dil eğitimi ve öğretiminden geçmektedir (Kayaalp, 1998'den aktaran: Sinan, 2006: 5). Ana dili eğitimi, birçok öğrenme alanına da temel teşkil etmekle, bilgi üretim ve tüketimin çok

hızlı gerçekleştiği günümüzde bireylerin bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve bilgi üretme becerilerinin gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır.

Ana dili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, sonra ilişkide bulunulan dış çevreden öğrenildiğine göre ana dili eğitimi ailede başlar diyebiliriz. Fakat ailede başlayan bu eğitim elbette ki orada tamamlanmaz. Özellikle dil gelişiminin devam elliği ve çocukların alıcı dil özelliği taşıdığı ilköğretimde ciddi bir ana dili eğitiminin yapılması gerekmektedir. Türkiye'de ana dili öğretimi, ilk ve ortaöğretimde Türkçe dersi programlarına dayalı olarak, aşamalı bir şekilde gerçekleştirilir. Sekiz yıllık ilköğretim sürecinde Türkçe öğretiminden beklenen, öğrencinin okuma, dinleme/izleme, konuşma ve yazma becerilerini dilin kurallarına uygun olarak geliştirmesidir. Bir sonraki aşamayı oluşturan ortaöğretim ise, Türkçenin imkânları çerçevesinde, tarihî süreçte oluşan edebî dilin gelişimini, özelliklerini ve ürünlerini öğretmeyi hedefler. Bu açıdan bakıldığında ortaokulun 1, 2, 3, 4. sınıfları bir geçiş dönemi özelliği gösterir. Öğrenci bu dönemde, 1-4. sınıflarda öğrendiklerini, seviyesine uygun Türk ve dünya edebiyatının seçkin örnekleriyle geliştirir ve kendi anlam dünyasını yapılandırmaya başlar. Bu sebeple ortaokul 1, 2, 3, 4. sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı, bu bütünlük ve devamlılık göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır (MEB, 2006: 2).

Millî Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı 6,7,8. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında Türkçe dersinin hedefleri şöyle açıklanmaktadır: "Türkçe Dersi Öğretim Programında öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla dinleme/izleme, konuşma, Okuma, yazma becerilerini geliştirmeleri, dilimizin imkân ve zenginliklerinin farkına vararak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler, dil sevgisi ve bilinci kazanarak öğrenme sürecinde daha verimli olarak, kendilerini hayata ve geleceğe hazırlayacak birikimi edineceklerdir" (MEB, 2006:2).

Bilgili, kültürlü, aydın karakterli insanlardan oluşan bir toplum oluşturma'nın temel şartının ana dili eğitimi olması, ana dilinin öğretiminin amacının sadece bir dil eğitimi olmadığı, aynı zamanda düşünceyi geliştirmeyi amaçladığı ve bütün disiplinlerin temelini oluşturduğunu da göstermektedir. Oymak, ana dili eğitiminin temel amaçlarını şöyle açıklamaktadır: "Yerkürede, tüm dil / ana dili eğitimi ve Öğretiminde temel amaç, doğal anlam dünyası içinde, doğal iletişimi aşp (doğal

konuşma); söyleyen, bildiren, buyuran, diyen insan topluluklarından çıkıp; yapay anlamlar yaratan, anlamlandıran, yaratılan yapay anlamları kabul edilebilir düşünsel ve dilsel olgularla dizgeleştirip anlatan ve anlamlandırılmış yapay anlamları anlayan bireylerden oluşan toplumlar yaratmaktır. Kısacası, toplum bireylerinin doğuştan getirdikleri evrensel dil yetilerini, toplumsal / ulusal dil dizgesinin sınırlı kuralları sezgisel olmaktan çıkararak bilgisel düzeye ulaştırmak ve bu sınırlı kurallarla sınırsız etkin Yetiden yeteneğe geçiş süreci olarak adlandırılan bu dilsel ve düşünsel eğitim ve öğretimin amacı da sözcüklerle düşünen ve iletişim sağlayan bireylerle yetinmeyip, kavramlar yaratan, kavramsal anlam alanları geniş ve derin olan, kavramlarla düşünen ve iletişim kuran bireylere dönüştürmektir. Bilimsel, sanatsal, düşünsel metinleri kodlamak, kodlanmış bilimsel, sanatsal ve düşünsel metinleri en az çabayla, 30 en az anlam yitimiyle en kısa sürede alımlamak ya da anlamlandırıp anlamaktır. Bu bağlamıyla anlamak, anlatmak, konuşmak / yazmak değildir, anlamlandırmak, anlamlandırarak anlatmak ve anlamaktır. Toplumsal dil kuralları bütünü içinde, bireysel sözü olan, yaratılmış sözler üreten, üst bir dil edinip kullanan, üst dil ile düşünen ve bildirişim sağlayan, üst dil ile üretilen metinleri çözümleyebilen birey / topluma ulaşmaktır (Oymak, 2002'den aktaran: Yalçın, 2005: 14-15).

2.3. Dilin Öğrenilmesine İlişkin Görüşler

Karmaşık cümleleri bir çocuğun kısa bir sürede anlayabilmesi ve bunları işleyip anlaşılır bir şekilde cümleler haline getirebilmesi psikologların ve dilbilimcilerin merakını bu alana çevirmiştir. Bu merak duygusuyla dilin kazanılmasına ilişkin araştırmacılar birçok çalışma yapmış ve çeşitli hipotezler ileri sürmüşlerdir.

Jean Piaget, dil öğrenimini ayrıntılı bir şekilde araştıran ilk çalışmayı yapanlar arasındadır. Piaget'e göre araştırmasının temelini dil gelişimi ve bilişsel gelişim paralel bir seyir izlemesidir. Bu temel ile Piaget bilişsel gelişim üzerinde kalıtım, olgunlaşma ve çevre nasıl bir etkiye sahipse aynı şekilde dil gelişimi de bilişsel gelişim üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yani insanoğlu konuşma donanımına sahip bir şekilde dünyaya gelir, çevre onlara sadece konuşmayı ve dili öğretir. Bu görüşe göre çocuklar, kavramları ve anlayışları geliştiren ve sonra söylemek istediklerini dile getiren, sözcükleri ve cümle yapısını etkin olarak kullanan varlıklardır. Çocuklar sözcükleri bulamadıkları ya da telaffuz edemedikleri zaman, onları kendileri yaratırlar. Yani çocuklar önce kavramı oluşturur, sonra onu ifade eden sözcüğü kaparlar. Araştırmalar

da bunu ortaya koymuştur. Bilişsel ekolün en önemli düşünürü Jean Piaget’dir. Piaget ve diğeri bilişselciler dili, tek başına ayrı bir görüngü olarak ele almazlar, tüm gelişim şemasının bir parçası olarak görürler (Baykoç, 1986: 91; Gander ve Gardiner, 1995: 192; Ülgen, 1997: 151; Aydın, 1997: 42).

Piaget araştırmasının temelini iki ana özelliğeri bağlamıştır: Benmerkerici (egosantrik) dil ve sosyalleşmiş dil.

a. Benmerkerici (Egosantrik) Dil

Başkalarının gereksinme ve çıkarlarına karşı duyarsız kalıp sadece kendi benliğine indirgeme eğilimi ve kendi bakış açısıyla bir başka bireyin bakış açısı arasında ayırım yapamamasına benmerkercilik denir.

Piaget’e göre dilin gelişimi, çocuğın bilişsel gelişimine bağlıdır. Olağın işlem basamağına gelinceye kadar çocuğın düşünmesi gittikçe azalan bir oranda benmerkerici bir durum sergiler. Çocuk, önceleri gerçeğı bulmak için değıl, kendi memnuniyetini artırmak için düşünür, konuşur ve yine bu aşamada çocuk kim tarafından dinlendiğini dikkate almaz. Ya kendisi için ya da herhangi birinin o andaki faaliyetine katılmak için konuşur (Calp, 2010: 36-37).

Benmerkerici dil bu süreçte “tekrarlama, monolog ve kolektif monolog” şeklinde kendini gösterir. Çocuk, sözcükleri tekrar tekrar söylemekten zevk aldığı zaman “tekrarlama”; dili bir bilgi aktarımı için değıl sadece kendi davranışlarını güçlendirmek üzere “monolog”; bir çocuk grubu içerisinde oyun oynarken ya da bir ortamda birlikte bulunduğı diğeri çocuklarla birbirlerine karşılık vermeden konuştuklarında ise “kolektif monolog” benmerkercilik biçimlerini kullanır.

b. Sosyalleşmiş Konuşma

Çocuğın benmerkerici bakış açısından yavaş yavaş kurtulup dili sosyalleşmek ve bir başkasına bilgi aktarmak için kullanmaya başladığı süreçtir.

Dilin gelişimi konusunda daha sonra yapılan araştırmalara göre dilin baştan itibaren egosantrik değıl, sosyal bir karakter taşıdığı görüşü Wygotsky tarafından ileri sürülmüştür. Wygotsky, Piaget’in egosantrik dil ve dil gelişimi hakkındaki görüşlerine çocuğın egosantrik olma özelliğinin temel özellik olmadığını, çocuğa doğuştan

verilmediğini ileri sürmüş ve ona göre egosantrik düşünme, çocukta ve yetişkinlikte tecrübelerin yetmediği, problem çözmede birtakım engellerin ortaya çıktığı yerde kendini gösterdiği düşünceleriyle karşı çıkmıştır. Wygotsky, konuşma dilini “en başından beri sosyal olan, kişilerin ürettiği ve etkileşimde kullanılan bir araç ” olarak tanımlamıştır (Calp, 2010: 39-40).

2.3.1. Davranışçı Öğrenme Kuramı

Davranışçı kuram, dili doğuştan gelen bir biyolojik sistem olması görüşünü dışarıda tutarak yalnızca klasik ve edimsel koşullanma ilkeleri ile açıklanmaya çalışmıştır. Bu görüşün savunucusu olduğu tek ve en etkili etmen çevredir. Dil kazanmada pekiştirme ve tekrarlarla ayrıca önem vermişler ve bu kazanımın öğrenilmesinde bunları koşul saymışlardır.

Skinner, bu kuramın en güçlü savunucusudur. Staats ise küçük çocukların sözcüklerin anlamını klasik koşullanma aracılığıyla kazandığını ileri sürmüştür. Pavlov deneyinde, zil sesinin koşullu uyaran hâline gelmesi söz konusuydu. Staats, benzer bir sürecin, çocuk bir sözcüğün anlamını kazanırken de ortaya çıktığını düşünmektedir. Bir nesneye tekrar tekrar bağlanan bir sözcük, koşullu uyaran olmakta ve anlamı, meydana çıkardığı içsel duyguda ve duyuşsal tepkilerde yatmaktadır. Öğrenme kuramcıları, ebeveynlerin ve diğer kişilerin konuşmaları ve bakımları ile bir pekiştireç görevi üstlendiklerini düşünürler (Baykoç, 1986: 91; Gander ve Gardiner, 1995: 184-189; Akinsonvd, 1995: 374; Arkonaç, 1993: 309-310; Ülgen ve Fidan, 1989: 154; Selçuk, 2004: 104; Aydın, 1997: 42).

2.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kurama göre dil, sosyalleşme süreci içerisinde bireyin kazandığı bir yetidir. Yani çocuk çevresinde gözlemler yapar, kendisine yakın bulduğu kişileri model alır ve kendi sesini, kişiliğini onlara benzetir ve onları taklit eder. Bu kuram özellikle konuşmalarda görülen şive farklılıklarını açıklamak için gösterilebilmekte; ancak aynı coğrafi alanda yaşamlarını sürdürmelerine rağmen farklı sözcük dağarcıklarına ve farklı seviyelerde dil becerisine sahip olmayı açıklayamamaktadır (Bayrakçı, 2007: 203).

Sosyal öğrenme kuramına göre, insan beyni doğuştan boş bir levha gibidir. İnsanlar dış dünyadan alınan uyarımlar sonucu ilk başta boş olan zihinlerini zamanla şekillendirirler. Bu şekillendirme ilerleyen zamanlarda dil kullanımını iletişim üzerine yoğunlaştırmaktadır. Bu nedenle dil ediminde çocuğun anne, baba, öğretmen ve yakın çevresiyle etkileşimi büyük bir önem taşımaktadır. Çocukta sağlıklı bir dil gelişimi sağlamak için çocukların ilgi, merak ve sorularına sabırla karşılık verilmelidir.

2.3.3. Psiko-Linguistik Kuram (Biyolojik Temelli Görüş, Üretme Kuramı)

Biyolojik temelli görüş olarak da adlandırılan bu kuram dilin insana yaratıcı tarafından bağışlandığını ve insanların daha doğmadan sesleri ayırt etme ve öğrenmeye programlanmış bir şekilde özel bir sistemle doğduğunu savunur. Bunu, bir bilgisayarların ana kartında var olan ve belli bir sistem dâhilinde kendisine yüklenecek olan herhangi bir programı kabul etmeye hazır olması gibi düşünülebiliriz. İnsan zihni de doğuştan mensubu olduğu bir dilin programını öğrenmeye uygun bir ön donanıma sahiptir. Noam Chomsky ve Lenneberg doğuştanlık varsayımının en önemli savunucularıdır (Erkman-Akerson, 2000: 13).

N. Chomsky, insandaki bu ön donanıma ‘edinç’ demektedir. Bu durumda ‘özel edinç’ ve ‘evrensel edinç’ şeklinde iki kavram karşımıza çıkar. Evrensel edinç, dünyanın neresinde olursan ol insan olmanın bir gereği olan ve bir anatomi gibi her insanda bulunan bir özelliktir. Dolayısıyla bir çocuk, anne babasının soyu, milliyeti ne olursa olsun, mensubu olduğu ortamın dilini rahatlıkla öğrenebilir. Örneğin Türkçe konuşulan bir ortamda İngiliz asıllı bir çocuk Türkçeyi rahatlıkla öğrenecektir. Özel edinç ise dillerin farklılığını belirleyen ve özel kuralları ilgilendiren dilsel bir bilgidir. Dile ait olan özel kurallar, sadece bir dilsel çevre ile ilişki içerisinde bulunursa öğrenilebilir. Evrensel edinç doğuştan gelen bir yeti iken, özel edinç sonradan öğrenilen ve öğrendiği dilde ustalaşmasını sağlayan yetidir. Birincisi ikincisinin ön koşuludur. İkincisi ise birincisinin uygulama alanıdır. Her iki edinç de sezgiseldir: İnsan konuşurken kullandığı özel ya da evrensel kuralların bilincinde değildir (Kıran, 2002: 157-158; Erkman-Akerson, 2000: 13).

Psikolinguistik kuramının temsilcilerine göre bir çocuğun dili öğrenebilmesi çevresindeki sesleri duyabilmesiyle doğru orantılıdır. Bu konuda Goldin-Meadow’un 1977 yılında duymayan çocuklarla yapmış olduğu çalışma örnek gösterilebilir. Yapılan

çalışmada doğuştan duymayan çocukların bazılarında anne ve babalarının çocuklarının ileride bir gün konuşma dilini öğrenebilecekleri umuduyla onlara işaret dilini öğretmedikleri gözlenmiştir. Ancak bu çocuklar ilerleyen süreçte anne ve babalarından görüp öğrendikleri jest ve mimiklerin dışında işaretlerle kendilerini ifade etmeye çalışmışlardır (Demir ve Küntay, 2014: http://dililetisimlab.ku.edu.tr/assets/files/ana_babalikson_pp295-328.pdf).

Chomsky’e göre her insanda doğuştan var olan dil kazanma aygıtı, “derin yapı” ve “yüzeysel yapı” olmak üzere iki yapıdan oluşmaktadır. Derin yapı, yazılı ve sözlü biçimdeki bir cümlenin anlamıyla ilgilidir ve yazan konuşanın iletmek istediği anlamı (mesajı) kapsar. Yüzeysel yapı ise cümlenin gramatik özellikleri ile ilgili olup telaffuz edilen sözcükleri kapsar. Bu iki yapı hem bir arada hem de birbirinden ayrı işler ancak temel yapının yüzeysel yapıdan önce oluştuğu düşünülmektedir. Çünkü önce seslerin ilgili oldukları anlamlar kavranır, ardından yüzeysel yapı oluşturularak sözcükler ortaya çıkar (Calp, 2010: 47).

2.3.3.1. Çocukta Dil Gelişim Basamakları

İlk olarak şunu belirtmek gerekir ki, çocuğun sözcük kullanmaya başlaması için bedensel olgunlaşması, yani ses oluşumunu sağlayan organlarının yeterli oranda gelişmesi gerekmektedir (Yavuz, 1991: 68).

İnsanoğlu sözcük ve dil edinimini kolaylaştıran bir donanımla dünyaya gelirler. Bu donanımlardan birincisi sesleri işitmeyi, birbirinden ayırmayı ve yorumlamayı içerir. Pek çok araştırma, altı haftalık bebeklerin son derece benzer konuşma seslerini ayırmada ustalaştıklarını göstermektedir. Bebeklerin ilk sözcüklerini söylemeye hazır olmalarından çok önce, özellikle insan sesine duyarlı olduklarına inanılmaktadır (Gander ve Gardiner, 1995: 173; Yavuzer, 1997: 68).

Ses organları yeterli ölçüde gelişmiş bir çocuk dil gelişiminde aşağıdaki basamaklardan geçer:

a. Ağlama: Her ne kadar insanoğlu bir konuşma donanımına sahip olarak dünyaya gelse de hayatının ilk günlerinde insanoğlunun isteme şekli ağlama biçimindedir. Bu nedenle ağlama bebekler için bir iletişim aracıdır. Her çocukta dil geliştikçe ağlama azalmaktadır. Çocuk yeterli söz dağarcığına sahip olduğu zaman,

isteklerini sözcüklere ve cümlelere dökabildiğinde ağlamayı bırakır (Yavuzer, 1997: 69; Cole ve Morgan, 1985: 316).

b. Agulama: Ağlamanın yanında bebekler basit sesleri de çıkarırlar. Doğumdan sonra 2-6 ay arasını kapsayan bu dönemde bebekler ‘agulama’ olarak nitelendirilen sesler çıkarmaya başlarlar. Bu sesler genellikle anlamsız ve öğrenme kaynaklı değildir. Daha çok ‘ooo’, ‘aaah’ gibi açık ünlülerden oluşan seslerdir. Bu seslendirmeler çevresindekileri muhteşem bir donanımla dünyaya geldiği program sayesinde kaydetmeye ve öğreneceği dilin temelini oluşturmaya başlaması olarak görebiliriz. Bebeklerin bu aylarda çıkarmış olduğu sesler dünyanın her yerinde bu aylarda olan çocuklarda ortak seslerdir ve hatta işitme engeli olan çocuklarda da görülür. (Gander ve Gardiner, 1995: 174; Cüceloğlu, 1997: 209; Yavuzer, 1997: 70; Jersild, 1987: 480; Cole ve Morgan, 1985: 317, 318).

c. Cıvıldaama: Artık bebekler çevreden edindikleri deneyimlerle ve aldıkları tepkilerle çıkardıkları ünlü harflerin yanına ünsüz harfleri de yerleştirmek için dudaklarını, dillerini, dişlerini ve gırtlaklarını kullanırlar. Çocuk sesleri artık dikkat çekmek, isteklerini daha açık ifade etmek, sevmediği bir durumu anlatmak için bilinçli kullanmaya başlar ve aynı zamanda karşısındakini de dinlemeye başlar. İşte bu, ‘toplumsallaşmış seslendirme’dir. (Gander ve Gardiner, 1995: 174, Yavuzer, 1997: 70; Jersild, 1987: 481; Davaslıgil, 1995: 28; Cüceloğlu, 1997: 209; Cole ve Morgan, 1985:318).

ç. Morgem (Tek sözcük, Tümel söz): Bir yaşına gelen çocuk artık ilk sözcüklerini söylemeye başlamıştır. Bu ilk sözcükler çocuğun kendi dünyasının sözcükleridir. Her şey için tek sözcük kullanan çocuklar anne ve babalarından kendilerini anlamalarını beklerler. Tek sözcükle dışarı çıkmak ister, başka bir sözcükle oyuncağını ister ya da bir başka tek sözcükle acıktığını ebeveynlerine anlatır. Hemen hemen iki yaşına kadar çocukların sözcük hazinesi isteklerini anlatmaya yarayan tek sözcükten oluşur.

Bu dönemde çocukların kullandıkları bir tek sözcük koca bir cümlenin anlamını taşıyabilir. Çocuk kapıyı gösterip “atta” diyerek, “Dışarı çıkmak istiyorum.” cümlesindeki anlamı bize ifade etmektedir. “Anne” dediği zaman “Anne ben acıktım.” ya da “Anne beni parka sen götür.” isteğinin anneye bildirilmesidir. Tek sözcükle

karmaşık düşünceleri ifade eden çocukların “*tümcel söz*” adı verilen bir sistemi kullandığını ve bunun onların bilişsel gelişim düzeyinin dil gelişim düzeyini aştığının yani zihinsel gelişiminin, bedensen gelişiminden daha hızlı olduğunun bir kanıtıdır (Calp, 2010: 55).

Çocuklar boş levha olarak dünyaya geldiklerinde zihinlerini kazandıkları ilk sözcüklerle şemalar kurmak için çalıştırılır. Kurmuş oldukları tek sözcüklü şemaları başka nesneleri ifade için de kullanırlar. Örneğin bir çocuk, “kedi” sözcüğüyle oluşturduğu şemasıyla “aslanı” da, “tilki”yi de anlatabilir. Genellikle ilk sözcüklerin yaklaşık %75’i genişletilmektedir. Bu genişletmede nesnelerin şekil veya işlevleri özellikle rol oynayabilir. Her gördüğü sakallıya dede, her beyaz önlüklüye doktor demesi gibi. Çevre ile etkileşimin artmasıyla çocuğun yaşadığı dengesizlikler çocuk tarafından fark edilir ve karşılaştığı nesnelerin ayırıcı özelliklerini de göz önünde bulundurarak onlara yeni terimler bulmaya çalışır. (Baykoç, 1986: 93, Gander ve Gardiner, 1995: 176; Jersild, 1987: 483; Sandström, 1971: 98; Fişek ve Yıldırım, 1983: 47; Ülgen ve Fidan, 1989: 146; Davaslıgil, 1995: 28; Cole ve Morgan, 1985: 323; Cüceloğlu, 1997: 209; Baştürk, 2004: 13).

d. Telgrafik Konuşma: İki sözcük dönemi olarak bilinen ve gramer gelişiminin temeli olan bu dönemde çocuklar kullandıkları tek sözcüklerin yanında artık bir fiil de yerleştirirler. Bu dönemde çocuk sözcüklerin birbirleriyle olan ilişkilerini anlar ve bu sözcükleri bir arada kullanabilir. Eskiden “atta” sözcüğüyle birçok şey anlatan çocuk artık “atta git”, “yemek ye” gibi kullanımlara sahip olur. Buna bağlı olarak bu dönemde çocuk artık ilkel dil bilgisini kullanmaya da başlar. Böyle cümleler telgraf konuşmasına benzediği için telgrafik konuşma olarak adlandırılmıştır.

Konuşma eğilimine sesler, heceler ve tek sözcükle başlayan çocuklar sözcük grupları içerisinde en çok isimleri kullanırlar. Daha sonra isimlerle fiillerin ilişkisinin farkına vardıkça konuşmalarında fiillere de yer vermeye başlar. 1,5 yaşından sonra ise sıfat ve zarflar çocuğun söz dağarcığına girer. Dağarcığa en son katılan sözcük türleri ise zamirlerdir. Bu çerçevede çocuğun ilk söz dağarcığının çoğu, akıcı bir mini cümle olmaktan çok, sıklıkla iki ayrı sözcük olarak telaffuz edilen ‘baba ev’ gibi isimlerden ibarettir. Daha sonra, “Anne oku.” örneğinde olduğu gibi daha çok özneyi ve eylemi bir araya getirir. Zamanla bu örüntüler, özne-eylem-tümleç biçiminde üç sözcüklü

cümlelere doğru genişler (Davaslıgil, 1995: 29; Gander ve Gardiner, 1995: 177; Yavuzer, 1997: 94; Arkonaç, 1993: 307; Cüceloğlu, 1997: 210).

e. Tam Cümleler: fiillerin farkına varan ve iki sözcüğün birbiri ile bağlantısını fark eden çocuk, yaşı ve bilişsel zekası geliştikçe kurduğu cümlelerdeki çekimsiz fiilleri artık çekimli hâle getirir. Artık çocuk 3–4 sözcüğü yan yana koyarak tek bir düşüncüyü bütünüyle ifade edebilme yeteneğine sahiptir. Bu döneme kadar hep alıcı konumunda olan çocuk cümle kuruluşu, sözcüklerin aralarındaki ilişkileri de kurarak ve dilbilgisi kurallarına uygun bir şekilde sözcük dizilmelerini yaparak ifade edici hâle gelir. ifade eder. Bu döneme gramer kurallarına uygun konuşma devresi de diyebiliriz.

Okula başlayan çocuklar artık söz dağarcıklarını daha da zengin bir duruma getirmek ve daha önce bilmediği ya da yanlış bildiklerini öğrenmek için bilinçli dil öğrenimini gerçekleştirmeye çalışır. Aynı zamanda kitle iletişim cihazlarının yaygınlaşması, internetin her eve girmesiyle çocuklar daha okula başlamadan zengin bir söz dağarcığına sahip olmaktadır. Bunun yanında anne ve babaların çocuklarının eğitimleriyle yakından ilgilenmesi günümüz çocuklarını daha şanslı bir konuma getirmiş ve bu durum onların daha fazla bilgi ve tecrübeyle yaşamlarını ve dil öğrenimlerini şekillendirmelerini sağlamıştır. McCarthy, öğrenim ve sosyoekonomik düzeyi yüksek toplumların çocuklarının daha uzun ve karmaşık cümleler kurma şansına sahip olduklarını dile getirmektedir (Gander ve Gardiner, 1995: 177, Fişek ve Yıldırım, 1983: 48-49; Ülgen ve Fidan, 1989: 149; Jersild, 1987: 487; Yavuz, 1991: 70; Yavuzer, 1997: 95; Cüceloğlu, 1997: 210).

2.4. Söz Dağarcığı

Söz dağarcığı Türkçe Sözlük'te: “Bir dilde kullanılan veya bir kimsenin bildiği, kullandığı sözlerin bütünü, söz varlığı, vokabüler, kelime hazinesi.” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 1805).

Bir dilde sözcüklerin; en küçük anlamlı birimler olarak, her dilde kendine özgü daha büyük cümle, paragraf, sözce ve metinleri oluşturduğu için anlama ve anlatımda önemi oldukça fazladır. İnsanların meramlarını anlatmak için cümle kurma, söz söyleme ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar bireyin tüm yaşamı boyunca zihnine depoladığı sözcükler sayesinde olur. Bu sözcüklerin kişinin zihnindeki toplamına kişisel sözcük

serveti denirken, bir dilin sahip olduğu tüm kelimelerin toplamına ise o dilin söz dağarcığı denilmektedir (Banguoğlu, 1986: 10).

Kaplan (1996), bir milletin dünya görüşünün sınırını belirlerken o dilde var olan sözcükleri ölçüt alır. Milletler bildiğı, gördüğü ve dikkatini çektiğı sürece varlıklara, duygulara, düşüncelere ad koyar, ancak bilmediğı tanımadığı varlıkların o dilde adları da yoktur. Bu açıdan değerlendirdiğimizde her bireyin kendine özgü bir sözcük dağarcığı vardır. Söz gelimi köyde yaşayan ve tarım ile uğraşan bir kişinin bildiğı bitki türlerinin adları, şehirde yaşayan bir profesörün bildiğinden daha fazla olacağı büyük bir ihtimaldir. O halde buradan yola çıkarak diyebiliriz ki sözcük dağarcığı bir kişinin sosyal çevresi, yaşı ve uğraşı alanlarıyla doğru orantılıdır.

Sözcük hazinesi, bir dilde var olan birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler ya da kodlar değildir. O dili konuşan toplumun maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı olan kavram dünyası, dili konuşanların dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir. Bir toplumun yaşam biçimiyle birlikte dinsel inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurmuş olduğı, nelere değer verdiği, hatta dilin ince anlamlara olan eğilimi tamamen kelime hazinesinin incelenmesiyle ortaya çıkar.

Kitle iletişim araçlarının insan yaşamında çok önemli bir yer tuttuğı günümüzde, bir ülkede ortaya çıkan bir kavram bir gün içinde çeviri yoluyla birçok dile birden girebilmekte, hızlı bir şekilde kendine yer edinmektedir. Böylece aynı anda farklı dillerde, birbirine paralel anlatım biçimleri ve anlatım kalıpları ortaya çıkmaktadır. Örneğin televizyonun yaygınlaşması ve televizyonun yurdumuza gelmesiyle birlikte her geçen gün yeni bir sözcüğün Türkçe'de yer almasına sebep olmuştur. Bunun yanında bilim, teknik ve sanat alanındaki hızlı gelişmeler de yeni kelimelerin bir dile girmesini hızlandıran önemli etkenler arasında olmuştur.

2.4.1.1. Söz Dağarcığı Gelişimi

Söz dağarcığının gelişimi hakkında Keesling ve Bock tarafından bir araştırma yapılmış, bu çalışmada 36'sı erkek, 28'i kız olmak üzere 14-17 yaş aralığındaki 64 öğrenci gözlem altına alınmış ve elde edilen verilerden yararlanılarak söz dağarcığı zenginliğinin yaşa göre gelişimi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmaya göre söz dağarcığı zenginliğinin cinsiyete göre büyük bir farklılık göstermediğı tespit edilmiştir.

Bu cinsiyetler için söz dağarcığı artışında yaş unsurunun ikinci derece bir öneme sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özçelik, 1999: 18).

Sözcük sayısı en fazla iki ve beş yaşları arasında artar, daha sonra bilinen sözcüklerin sayısı çok da hızlı olmayan bir artışla devam eder. İki yaşındaki çocuk ortalama 50 kadar sözcük bilir. Bir sene sonra, üç yaşındayken çocuğun bildiği sözcük sayısı 1000 civarındadır. Beş yaşındaki bir çocuk ise 2000 kadar sözcük bilmektedir (Cüceloğlu, 97: 210).

Söz dağarcığı gelişiminin ilk beş yaş içinde büyük bir hızla ilerlemesini sağlayan aşamalar aşağıdaki gibidir (Özçelik, 1988: 16-17):

a. İlk yaşlarda çocuğun söz dağarcığını toplumdaki kullanım ve alanlara uymayan bazı ‘öznel’ kavramlar oluşturur. “Kedi” şemasına sahip bir çocuğun ilk kez gördüğü bir aslanı bu şemaya oturtması gibi.

b. İlk yaşlarda söz dağarcığını dış dünyadaki olay, varlık veya durumların duyu organlarını etkileyen yönlerine dair kavramlar, yani somut kavramlar, belirler.

c. Yaş ilerledikçe somut kavramların etkinliği gücünü yitirir ve bunların yerini gözlenebilen ya da gözlenemeyen ayırt edici, tanımlayıcı ya da ölçütsel özellikler taşıyan kavramlar alır.

ç. Sözlü iletişimin başlaması ile söz dağarcığı gelişimi hız kazanır, toplumsal geçerliği olan kavramların kullanımı da artar. Aynı dili konuşan insanların söz dağarcıkları benzerlik göstermeye başlar. Daha sonra belli bilim dallarında uzmanlaşma ile birlikte söz dağarcığında da farklılaşma görülür.

2.4.1.2. Söz Dağarcığının Zenginliği

Bir çocuk söz dağarcığını oluşturan sözcükleri, evde ailesinden, sokakta arkadaşlarından, okulda öğretmenlerinden ve aldığı eğitimle kitaplardan, radyo ve televizyondan, özellikle internet erişimi vasıtasıyla bilgisayarlardan öğrenir. Ancak bunların içinde, okul çocuğa her türlü beklentiye karşılayabilecek ana dili bilgisini edindirmek üzere önemli bir görevi üstlenir. Dil, belli bir varlık türünün ifadesi olarak kabul edilirse, o zaman öğrencilere kendi kültürlerinin düşünce biçimlerini

kazandırabilmek açısından, önce kendi ana dillerini iyice öğretmek gerekmektedir. Bunun için okullardaki eğitimin önemi büyüktür (Yıldız, 2003: 8).

Okula başladığında çocuk ana dilini oluşturan sözcüklerden bir dağarcığa zaten sahiptir. Bu söz dağarcığı, her çocukta farklı sebeplerle çeşitli özellikler gösterir. Bu özellikler; zekâ gücü, cinsiyet farklılığı, aile yapısı ve çevresi (okur-yazarlık, babanın veya evde olanlardan birinin işi gücü, aile büyüklerinin olması vb.), yaşadığı yer, yaşadığı yerin coğrafi özellikleri (deniz kıyısı, iç kesimler, ova, dağlık, iklim vb.), olarak sıralanabilir. (Özön, 1954: 5).

Türkçe öğretiminde, çocuğun ana dilinin sözcüklerini öğrenmesinde en çok etkisi olan okul faaliyetleridir. Türkçe öğretimi bütün öğretim kademelerinin en önemli alanını oluşturur. İlkokuldan üniversiteye gelene kadar, bütün eğitim kademelerinde Türkçenin öğretilmesi esastır.

Türkçe öğretimi Türkçe dersi ile sınırlı görülmemektedir. Okula başlayan ve devam eden çocuğun söz dağarcığı gelişiminde, özellikle bütün derslerin disiplinler arası bir şekilde katkı sunması beklenir. Söz dağarcığı zenginliği ile okuduğunu anlama başarısı arasında doğru bir orantı vardır. Bu durum dil dersinde, sosyal bilgiler, fen bilimleri ve hatta matematik derslerinde başarılı olma korelasyonunu yüksek derecede artırdığı çeşitli araştırmalarla belirlenmiştir (Özçelik, 1988: 11-15).

Günümüzde, okullarda öğrenim gören öğrencilerimizin çoğu zengin bir söz dağarcığından mahrumdur. Bu durum onların kendilerini ve düşüncelerini ifade etmekte zorlanmalarına yol açmaktadır. Bu nedenle yazılı ve sözlü anlatım becerisini de içeren Türkçe dersinde, özellikle kompozisyon yazmada başarısızlığa uğramaktadırlar. Aynı zamanda kendini ifade etmekte yetersiz olan öğrencilerimiz, iletişimde de büyük sorunlar yaşamaktadır. “Ben de öyle demek istemiştim.” diyen öğrencilerinden yakınan İnci Enginün düşüncelerini şöyle devam ettirmiştir: “Eğer söylenileni karşımızdaki bizim kastettiğimiz anlamdan farklı anlıyorsa burada bir iletişim noksanı var demektir.” (Enginün, 1990: 85). Bu durumun sebebi de okul çağındaki öğrencilerimizin temel söz varlığını edinememiş olmalarıdır.

Temel kelime serveti, başlangıç ve bitiş noktalarını dil varlığı bakımından gösterdiği, hedeflenen toplumun niteliklerini de kapsadığı için, nelerin öğretilmesi gerektiğinin çerçevesini belirler.” (Tosunoğlu, 1999: 71, 73).

Öğrenciler ana dili öğrenimleri sırasında, işledikleri metinlerde, konuşma ve yazma becerileri düşünüldüğünde ders içerisinde sürekli sözcük kullanımına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durum onların dil anlayışlarını, dili kullanımlarını, konuşurken ve yazarken kendilerini ifade etmek için kullandıkları söz dağarcıklarını ve dil ifade becerilerini zenginleştirir. (Yıldız, 2003: 17).

Söz dağarcığının gelişimi birey var oldukça sürüp gitmektedir. Kaç yaşında olursanız olun sözcük öğrenimiz her an devam etmekte ve yeni sözcükler dağarcığınıza yerleşmektedir. Teknoloji baş döndüren bir hızla ilerlemekte bu durum da yeni sözcüklerin dağarcıklarımıza yerleşmesine olanak tanımaktadır. Okulda, Türkçe derslerinde kazanılan yeni sözcük, deyim, terim vb.nin öğrencinin söz dağarcığına yerleşebilmesi ve anlatımına mal olabilmesi uzun zaman içinde gerçekleşir. Bu öğretilen sözcük, deyim vb.nin çocuğun günlük yaşamına geçmemesi hâlinde başarısız bir sonuçla karşımıza çıkar (Öz, 2003: 155).

Araştırmalara göre, çağdaş, gelişmiş bir toplum ölçüsü temel alındığında ilkokulu bitiren bir çocuğun 2000 sözcüğü kullanabiliyor olması gerekir. Fakat bu durum ülkemizde ortalama 500 sözcükle sınırlıdır. Geri kalmış yörelerimizde ise bu durum daha vahimdir. İlkokul çağındaki çocukların kullanabildikleri sözcük sayısı 200’dür. Dünya ölçülerine göre ortaokul seviyesinde öğrenim görmüş çocukların sözcük dağarcığı 4000 sözcükten oluşmakta iken, ülkemizdeki ortaokul öğrencilerinin ulaşabildiği ortalama sözcük hazinesi 2000 dolaylarındadır. Bunun yanı sıra lise öğrencilerinin duygu ve düşüncelerini anlatırken kullandıkları sözcük sayısı dünya ortalamasında 5000 iken, ülkemizde lise öğrencileri, ancak 2500 civarında sözcük kullanmaktadır (Sever, 2004, 30).

Almanlar ve İngilizler her okul çağı için kazandırılması planlanan sözcük sayısını belirlemiş ve çalışmalarını bu konuda şekillendirmiştir. Bu ülkelerde okul öncesi çocuklarına 2000 sözcük, ilköğretim dönemi yaş grubundaki çocuklarına en az 5000 sözcük öğretmeyi kendilerine hedef belirlemişlerdir. Bir bireyin günlük yaşamında en az 3000 sözcük kullandığını, kültürlü bir bireyin söz dağarcığında yaklaşık olarak

22000-27000 sözcük bulundurduğunu ve aynı zamanda kendini yetiştirmiş bir insanın 40000 sözcük hazinesine sahip olmasını gerektiğini tespit etmişler ve bu bulgular doğrultusunda eğitim politikalarına hedefler çizmişlerdir. (Karakuş, 2000'den aktaran Demir, 2006).

Söz dağarcığı hakkında ülkemizde bilimsel kıstaslarla hazırlanmış, geniş kapsamlı bir araştırmanın yapılmamış olması ve söz dağarcığını geliştirme amacını güden bir politikanın ülkemiz eğitime uygulanmasını zorlaştırmıştır. Bu açıdan bakıldığında bu ülkeler ile ülkemiz arasında çeşitli farkların oluşması doğal bir sonuçtur. Gelişmiş ülkelerde, ana dili öğretiminde kazandırılması planlanan sözcüklerin hangileri olduğunu gösteren çıkartılması bu ülkelerde dilin, çocuğun düşünce dünyasını, dolayısıyla bir milletin geleceğini şekillendiren en önemli konu olarak görmelerini kanıtlamaktadır. İstenilen insan tipini oluşturma adına ülkeler dil çalışmalarına bir millî politika olarak bakmaktadır. (Tosunoğlu, 1999: 72).

2.4.1.3. Aktif ve Pasif Söz Dağarcığı

İlk ve orta dereceli okullarda öğrenim gören öğrencilerimizin ana dilimiz olan Türkçeyi başarılı bir şekilde kullanma konusunda yaşamış oldukları sorun aşikâr bir şekilde ortadadır. Konuşurken, yazarken, bir meramımızı dile getirirken az sayıda sahip oldukları sözcük hazineleri ile yeterince kendilerini ifade edememektedirler. Bu da sürekli benzer cümleler kurmalarına ve anlatılarının belirli sözcükler etrafında dönmesine neden olmaktadır.

Sözlü veya yazılı anlatımdaki bu zayıflığın temelinde anlatımlarında kullanacakları sözcükleri bilmemeleri yatmaktadır. Bu sorun bize söz dağarcığının insan yaşamında ne kadar önemli bir noktada olduğu kanısını göstermektedir. Söz dağarcığı, anlamını bilip gündelik hayatta kullanılan sözcüklere, anlamını az çok bilmekle beraber sıkça kullanmadığımız sözcüklerden meydana gelmektedir. (Beyrelivd, 2005: 137). Bu tanımdan hareketle iki kavram karşımıza çıkmaktadır: Aktif (etkin) söz dağarcığı ve pasif (edilgen) söz dağarcığı. Bir bireyin, anlatımlarında anlamını bilerek kullandığı sözcüklerin tamamına 'aktif söz dağarcığı'; kişinin bağlamdan hareketle anlamını çıkarabildiği; ama kendi cümlelerinde sıklıkla kullanamadığı sözcüklerin tamamına ise 'pasif söz dağarcığı' denmektedir (Karakuş, 2000'den aktaran Demir, 2006).

Bu konuda yapılan çalışmalara göre; 6 yaşındaki Amerikalı ocuğun pasif söz dağarcığı 14.700, aktif söz dağarcığı 2600'dr. 5 yaşındaki Fransız ocuğun aktif söz dağarcığı ise 1954'tür. İngilizce konuşulan toplumlarda, 6-7 yaşına gelen bir çocuğun, söz dağarcığı 3000-4000 sözcük civarında olması beklenmektedir. Türkiye'de ise bu konuda MEB'in Mesiha Tosunoğlu başkanlığındaki bir komisyona yaptırdığı bir saha araştırmasında 6-7 yaş grubundaki Türk çocuklarının pasif söz dağarcığı 3000 civarında tespit edilmiştir. Fakat diğer yaş grupları için böyle bir çalışma henüz yapılmamıştır. (Yapıcı, 2004'ten aktaran Aslan, 2006: 52; Demir, 2006).

Bu araştırmalarının kapsamı, yöntemi ve sınırlılıkları dar kapsamlı araştırmaların sonuçları ile genel durum için bir yorum yapma konusunda oldukça önemli görülmektedir. Çünkü dar kapsamlı çalışmalar genele yorumlanamaz.

Türkçe ğretiminin amacı, bireyin aktif söz dağarcığı ile pasif söz dağarcığı arasındaki farkı azaltmaktır. Öğrencilerin belleklerinde, bireysel duygu değerleri ve anlam sınırları hariç, standart bir sözlük oluşursa, özellikle okumuş kesimde doğabilecek kavram kargaşasını çok önceden ortadan kaldırmak mümkün olacaktır. Bu açıdan bakıldığında birey bildiği her sözcükle cümle kuramaz. Örneğin Sümer dili uzmanı, Sümerce sözcükleri iletişim kurarken aktif bir şekilde kullanmaz; aynı şekilde, Klasik Türk Edebiyatı uzmanın, divan edebiyatı sözcükleri ile diyalog kuramaması gibi (ifti, 1998: 59-71).

Bazı unsurlarıyla ele alınmış olan söz dağarcığının belirlenmesinde ve zenginleştirilmesinde dil öğretiminin büyük katkısı bulunmaktadır. Türkçe ğretiminin esas alındığı Türkçe ğretim programında sözcük ğretimi başlı başına bir unsur olarak ele alınmış ve söz varlığının zenginleştirilmesi hususuna özel önem verilmiştir. Bu bağlamda öğrencilere kazandırılması planlanan kazanımlar bir bir her sınıf seviyesi için ifade edilmiştir. Bunun yanında Türkçe ğretiminde esas olan dört temel dil becerisinin kazandırılması ve bu becerilerin etkin bir şekilde kullanılmasına çalışmaktadır. Anlama ve anlatma başlıkları içerisinde yer alan bu beceriler ileilmek istenen mesajın açıkça ortaya konulmasına ve anlaşılmasına yardım etmektedir. Bu bağlamda söz dağarcığı zengin olanlar kendilerine çeşitli kanallarla gönderilen mesajları almada sözcük dağarcığı zayıf olan bireylere oranla daha başarılıdır. Bu durum bilimsel anlamda yapılan çalışmalarla da ortaya konmuştur (Yalçın ve zek, 2006: 134).

2.5. Söz Varlığı ve Söz Varlığı Ögeleri

2.5.1. Söz Varlığı

Türkçe Sözlükte (TDK, 2005), bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler olarak tanımlanan söz varlığını, Korkmaz (2003: 144), “bir dilde var olan veya bir kişinin, bir topluluğun kullandığı kelimelerin bütünü. Bir dilin bütün kelimeleri, bir kişinin veya bir toplumun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı” şeklinde tanımlamaktadır.

Dünyayı, çeşitli varlıkları ve olayları kendi bakış açılarına göre yansıtan; evreni, çevreyi gereğince anlayabilmek ve anlatabilmek için o dilin konuşurları tarafından bilinen sözlerin bütününe söz varlığı diyebiliriz. Bir ulusu, dilinin temel taşlarına ayna tutarak tanıyabilmemizi sağlayan ve toplumun evreni adlandırma ve anlatma çabaları sonucunda oluşan sözcük hazinesi söz varlığı olarak karşımıza çıkar. Söz varlığı, toplumun dile karakterini yansıtmaya imkân veren bir özellik taşır. Örneğin, Türkçede yer alan “amca -dayı” ve “teyze - hala” gibi akrabalık ilişkilerini karşılan sözcüklerin kullanımı bunun açık göstergesidir. Ancak diğer dilleri incelediğimizde bu ilişkilerin tek bir sözcükle karşılandığını ve ilişkilerin ne kadar zayıf olduğunu görmekteyiz.

Her millet dünyayı kendi dilinin algı ve anlam penceresinden yorumlar. “Yeryüzündeki renkler aynı oldukları hâlde bunların adlandırılışı ve kapsamı dilden dile değişir; sayılar dünyanın her yerinde aynı değeri taşıdığı hâlde adlandırma yolları başka başkadır” (Aksan, 2004: 7). Yaşamı boyunca deveyle çok az karşılaşmış olan Türkler için sadece deve sözcüğü bu hayvanı ifade etmek için yeterlidir. Ancak yaşamı gereğince her gün onlarca deveyle karşılaşan onu kullanan bir Arap için bu hayvana sadece deve demek yetersizdir. Onun için devenin birçok çeşidi ve ayrı ayrı adları vardır. Bu durum dilin bütününde geçerlidir. Aynı zamanda toplumların söz varlıklarını oluştururken ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğunun kanıtıdır.

Dilin temel yapı taşlarını oluşturan sözcükler, kendi içerisinde türlere ayrılırlar ve her türün kendine göre bir görevi vardır. Sözcüklerin farklı kullanımlara göre şekillenmesi, ifadelerin anlaşılabilirliğini ve etkinliğini artırarak ayırtırmayı güçlendirir. İfadelerin daha anlaşılır bir hâl alması için bu sözcük türleri görevine uygun yerlerde ve doğru bir şekilde kullanılması gerekir. Örneğin iki ayrı kalemde birine işaret etmek

isteyen bir kişi, sadece kalem derse ayrıştırma tam anlamıyla yapılmamış olur ve ileti eksik kalır; ancak onun daha güçlü ayrıştırma niteliğı taşıyan sıfatlardan yararlanıp kırmızı kalem, uzun kalem, kırık kalem demesi iletiyi daha da anlamlı kılar.

Söz varlığı içerisinde mevcut olan sözcük ve sözcük türlerinin yanında bir de deyim, atasözü, terim, ikileme vs. gibi söz varlığı ögeleri de mevcuttur. Bu söz varlığı ögeleri içerisinde yer alan sözcükler, yerli ve yabancı sözcükler olarak ayrılırlar. Söz varlığını oluşturan bu ögeler anlamayı ve anlamlandırmayı kolaylaştırmak için sınıflandırmaya tabi tutulmuşlardır. Kalıplaşmış ifadeler ile anlamlı veya görevli sözcüklerin oluşturduğu bütünü karşılayan söz varlığı kapsamına giren tüm ögeler üzerinde ilk sınıflandırma Aristo tarafından yapılmıştır. Aristo sözcük türlerini adlar ve eylemler olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bu sınıflandırma dönemin şartları göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Dilbilim de meydana gelen gelişmelerle bu ayrım daha da çeşitlenmiştir.

2.5.1.1. Temel Söz Varlığı

Söz varlığı içerisindeki sözcükler, yerli ve yabancı sözcükler olmak ikiye ayrılırlar. Bu sözcüklerden yerli olanlarına ve toplumun en çok ihtiyaç duyduğu sözcüklerine o dilin “çekirdek sözcükleri” ya da “temel sözcükleri” denmektedir.

Çekirdek sözcükler, her dilde kuşaktan kuşağı aktarılarak yaşayan, insan yaşamında birinci derecede öneme sahip olan, insana ve çevresine ilişkin önemli kavramları yansıtan sözcüklerdir. Yani temel söz varlığı o dilin öz malı olan kelimeleri ifade etmektedir. Aynı zamanda temel söz varlığı denildiğinde o dilin doğuşuyla yaşıt olan sözcükler akla gelmelidir. Dilin öz malı olan ve dilin doğuşuyla yaşıt olan bu sözcüklerin bir kısmı yaratılışının üzerinden binlerce yıl geçtiğı hâlde varlığını sürdürmeye devam ederken bir kısmı da dilin gelişim sürecinde birtakım değışiklere uğrar. Yukarıdaki özellikleri kendi bünyesinde barındıran türdeki sözcükler toplumun yazılı veya sözlü iletişimde en çok başvurduğu temel söz varlığını oluşturmaktadır.

Dilin ortaya çıktığı dönemlerdeki sahip olduğu ilk sözcükler temel söz varlığının aslı unsurlarıdır. Aksan, temel söz varlığı içerisinde yer alan bu sözcükleri, başta baş, göz, kulak, el, ayak gibi organların adları olmak üzere, ana besin maddeleri arasında sayabilecek olan su, buğday, et gibi nesnelerle insanın yakın ilişki içinde bulunduğu at,

inek, koyun gibi hayvanlar, tarım hayvanları, tarım araçları, insanların en çok kullandıkları, somut eylem gösteren almak, vermek, yemek, içmek, gitmek, gelmek gibi sözcüklerle bir, iki, beş, on, yüz, bin gibi sayı adları ve amca, hala, teyze vb. gibi akrabalık adlarına dayanan maddî kültür unsurları ile dinle, kutsal kavram ve kişilerle, gelenek ve görenekle ilgili manevî kültür unsuru olarak sayılabilecek sözcükleri temel söz varlığına örnek olarak gösterir ve bu şekilde de sınıflandırır (Aksan, 2004: 26-27; Aksan, 2000: 17). Aynı zamanda Aksan (2000: 17) tarihsel dönemlerle ilgili yapmış olduğu çalışmalarına dayanarak, bu çekirdek tabakayı oluşturan sözcüklerin 1000 yılda ancak %19'unun değiştiğini %81'inin ise yaşamını aynen sürdürdüğünü belirtmektedir.

2.5.1.2. Temel Söz Varlığının Belirlenmesi ve Önemi

Söz varlığının küçük bir kısmını oluşturan temel söz varlığı, konuşma ve yazı dilinde çok büyük bir öneme sahiptir. Çekirdek sözcük olarak da adlandırılan bu sözcüklerin dilin asıl öğeleri sayılabilmesi için bazı nitelikleri bünyesinde taşıması gerekmektedir. Bu özellikler aşağıda şu şekilde sıralanmıştır:

- a) Sözcüklerin önemli bir ihtiyaç unsuru olması.
- b) Bir sözcüğün türetme ve birleşme vasıflarıyla kullanılmış olması.
- c) Genel anlamda anlaşılır olması.
- d) Kullanım sıklığının fazla olması.
- e) Bir sözcüğün deyim, atasözü vs. kalıp ifadeler içinde yer bulmuş olması (Aksan, 2000: 18-19).

Yukarıda sıralanan maddelerden de anlaşılacağı üzere bir dilin temel söz varlığı belirlenirken o sözcüğün insanoğlunun yaşamında birinci derecede önemli kavramları yansıtır olması gerekmektedir (göz, et, vermek, beş, içmek vb.). İkinci derecede ise kimi dil bilimcilerin de savunduğu gibi, bir sözcüğün türetme gücü açısından ele alınmasıdır. Türkçenin temel söz varlığında yer alan “baş” sözcüğünü bu açıdan ele alacak olursak, bunların ‘başlamak, başvurmak, başlangıç, başlık, baştan savmak, baştan aşağı ’ gibi söz veya sözcük gruplarının sıkça kullanılarak, eklerle yeni kelime türetmeye uygun bir özellik gösterdiğini görmekteyiz.

Sözcüklerin deyim veya atasözleri içerisinde kullanılıyor olması da temel söz varlığının belirlenmesindeki bir başka ölçüttür. Örneğin, baş başa verip dert yanmak, baş belası, baş beyin kalmamak, baş çevirmek, baş ayak, ayak baş oldu, başa gelmeyince bilinmez, başı taşa vurmamakça akıl başa gelmez...

Aynı zamanda temel söz varlığını belirlerken ögenin anlaşılma ve kullanımdaki genelliği de dikkate alınmaktadır. Bu, bir sözcüğün bölgesel, yaşa ilişkin, toplumsal ya da meslekle ilgili tüm alanlarda kullanılıyor olma durumu demektir. Ölçütler arasında bir sözcüğün çeşitli anlam aktarmalarıyla kullanım alanını genişletme gücü ile çeşitli deyimler arasında bu deyimlere temel olarak kullanılması da bulunmaktadır. Türkçedeki ‘göz, el, yüz, iç, ekmek vb.’ ögeler her iki ölçüt için de yeterli örneklerdir (Aksan, 2000: 17-19).

Temel söz varlığı dilin en sık kullanılan ögelerini kapsamaktadır. Bu yüzden temel söz varlığını belirlemede bir diğer ölçüt ise temel söz varlığını oluşturan sözcüklerin kullanım sıklığıdır. Bu sözcükler ihtiyaç belirten ve yakın çevreye ait sözcükler olduğu için çok sık oranda tekrar edilerek kullanılırlar. Örneğin Türkçenin temel söz varlığında yer alan “baş” sözcüğünün kullanım sıklığı ile “cömeri” sözcüğünün kullanım sıklığı aynı olmayacaktır.

Bir toplumun en temel ihtiyaçlarını karşılayan ögeler, dilin zenginleşme sürecinde elde ettiği diğer sözcüklerden ve dile giren yabancı sözcüklerden daha fazla öneme sahiptir. Bunun nedeni dilin kendi sözcüklerini milletin kendi yaratma becerisiyle üretmesindendir. Çünkü milletin kendi ürettiği sözcükler daha ilk etapta bile ses, şekil ve anlam bakımından dilin kendi yapısına uygunluk göstermektedir. Diğer dillerden alınan sözcükler çoklukla dilin ses ve şekil yapısına uymamakta, kavramsallaştırma mantığına da ters düşmektedir.

Temel sözcükler günlük konuşmalarda ve yazılı anlatımda dilin vazgeçilmez unsurlarıdır. Verlee yapmış olduğu bir araştırmada, eğitimsiz kimselerin 2000’den biraz çok, eğitim görmüşlerin ise en çok 4000 ya da 5000 sözcük kullandığını ileri sürmektedir (Aksan, 2000: 19). Türkçe üzerinde J. E. Pierce’nin yapmış olduğu bir araştırmada ise konuşma ve yazı dilinin genellikle aynı sözcükler etrafında döndüğü ve bu sözcüklerin de sık olarak kullanılan temel söz varlığı sözcükleri olduğu vurgulanmaktadır.

KONUŞULAN TÜRKÇE**YAZILAN TÜRKÇE**

1	demek	8742	bir	5589
2	bir	4673	bu	2170
3	bu	3278	olmak	2053
4	o	3203	etmek	1944
5	ben	2764	ve	1736
6	ne	2674	demek	946
7	olmak	2625	o	856
8	gelmek	2372	ne	685
9	gitmek	2372	baş	651
10	sen	1882	yapmak	650
11	var	1801	için	641
12	şey	1343	ben	607
13	almak	1281	görmek	569
14	yapım	1264	gelmek	559
15	vermek	1216	iki	558
16	ora	1175	vermek	546
17	yok	1175	gibi	495
18	etmek	1098	bulmak	486
19	bakmak	1080	hareket	478
20	kız	1072	almak	458

(Pierce, 1963'ten aktaran: Aksan, 2000: 21-22).

Dil için bu denli öneme sahip olan temel söz varlığı eğitim ve öğretim için de önemli bir yere sahiptir. Çünkü sınıf seviyelerine göre belirlenecek olan temel söz

varlığı, nelerin eksik olduğunu ve nelerin öğretilmesi gerektiği konusunda kolaylık sağlayacaktır. Aynı zamanda temel söz varlığı, öğretilecek ögeler konusunda hazırlanacak olan materyallerin de sınırlılığını belirleyecektir. Tosunoğlu (1999: 73), eğitim ve öğretim sürecinde tespit edilen temel söz varlığı, hedeflenen toplumun niteliklerini de kapsadığı için nelerin öğretilmesi gerektiğinin çerçevesini belirler. Bu çerçeve dâhilinde öğretilecek bilgiler, bu bilgileri öğretmek için derslere ait müfredat programları ile bireylerin eğitiminde gerekli olan davranışların ve hedeflerin kolaylıkla belirlenmesine yardımcı olur. Ayrıca belirlenecek olan bu sınırlılıklar dâhilinde hazırlanacak olan ders öğretim materyalleri de seviyeye uygun olacağı için öğretim başarısını artıracaktır. Temel söz varlığının tespiti öncelikle ana dildeki öğrenmeyi kolaylaştıracaktır ve bu da diğer derslerdeki öğretim başarısına etki ederek genel başarıyı yükseltecektir. Bunun en büyük kanıtı da ileri seviyedeki ülkelerin temel söz varlığı tespitini bir eğitim ve öğretim koşulu olarak benimsemeleridir. Temel söz varlığının belirlenmesi yukarıda söylenenler dikkate alındığı zaman, öğretimden alınacak olan sonucun başarılı olup olmamasında da önemli rol oynayacağı tartışılma götürmez bir konudur.

Temel söz varlığının bir toplumda iletişimi sağlama hususundaki önemine değinmeden geçemeyiz. Temel söz varlığı bir dilde gerçekleşen insanlar arası bildirilişimin sağlanmasında büyük bir öneme sahiptir ve hatta bu ögeler olmaksızın bildirilişimin olmasının imkânsız olacağını söyleyebiliriz. Bu noktada toplumun büyük bir kısmının sınırlı sayıda ve daha büyük oranda temel söz varlığına ait sözcüklerle konuşuyor ve iletişimini sağlıyor olması bu durumun adeta delilidir.

2.5.1.3. Dil Ediniminde Söz Varlığı ve Söz Varlığının Sosyokültürel Yönü

Kültürün ne olduğu ve sınırları günümüze kadar birçok bilim, sanat ve fikir adamınca tanımlanmıştır. “Kültürün, en kısa ve en özlü tanımı bir milletin hayat üslubu şeklinde yapılabilir. İnsanlığın hayata ortak olarak verdiği bir şekil vardır. Bunun adına medeniyet denir. Bu ortak şekil içinde, her millet hayata kendisine has bir tarzda şekil verir ki buna kültür denir. Kültür; sanat, bilgi, eğitim, ahlâk, gelenek, görenek, din, devlet, üretim, tüketim ilişkileri, sağlık, akrabalık ilişkileri, insan-çevre ilişkileri gibi alanları kapsar. Kültür; bir toplumun kişiliğidir, kimliğidir, karakteridir, özgünlüğüdür.” (Göker, 1996: 35).

Kültür, bir toplumun kimliği demek olduğuna göre, söz varlığının şekillenmesinde de en büyük etkidir. Çünkü kültür oluşumunu sağlayan öğelerin başında gelen dil ile bir toplum, çok değişik ve çeşitli alanlardaki birikimlerini, sosyal yapısını şekillendiren bütün değer ölçülerini kavramlar ve sözcükler hâlinde diline aktarır (Tanç, 2002: 521). ‘Evlenme’ eyleminin Türkçede ‘ev’ kavramı ile açıklanmasına karşın; Sanskritçe ‘sürmek, taşımak, göstermek’ anlamındaki bir kökten türeyen bir sözcükle karşılanması ve Roman dillerinde ‘kocaya verme’ şeklinde dile getirilmesi, kültürün söz varlığı üzerindeki etkisine örnektir (Aksan, 1975: 428). Türkçede bacanak, enişte, baldız, elti, görümce, yenge, hala, teyze, dayı, amca vb. şekillerde adlandırılan akrabalık ilişkilerinin, birçok dilde sadece birkaç sözcükle karşılanması, yine aynı durumun sonucudur.

‘Yaşamak’ sözcüğünü de bu açıdan değerlendirecek aynı sonuca ulaşırız. Yaşamak, hayatta olmak, sağ olmak anlamındadır. Bugün ‘ıslak’ anlamında da kullanılan ‘yaş’ kelimesinin ilk anlamı ‘su’dur. Bu, Türk toplumunun diriliği, canlılığı su ile ilgili gördüğünün işaretidir. ‘Dinlemek’ sözcüğü de bu açıdan bakıldığında ilgi çekicidir. ‘Din’ kelimesi Eski Türkçede ‘tin’ şeklindedir ve anlamı ‘ruh, zihin, düşünce’ demektir. ‘Dinlemek’ fiilinin anlamı bu duruma göre, ‘ruhun, düşüncenin ayakta durması’ demek olur (Göker, 1996: 39).

Tüm insanlık için ortak bir duygu olan sevgiyi ifadede bile toplumlar arasında farklılıklar vardır. Almanca bir sevgi ifadesi olan ‘meinmauschen’, Türkçe ‘fareciğim’ demektir. Horozlar dünyanın her yerinde aynı öter, ama Almanların horozu ‘ki-ki-ri-ki’ diyerek, Türklerinki ise ‘ü-ü-rü-üüü’ diye dile yansır (Ünal, 2004: 18).

Bir toplumun kültür değişmelerini o toplumun dilinin söz varlığından anlamak mümkündür. Özellikle toplumun diğer toplumlarla ilişkisi, dilde de kendini gösterir. Bir toplum toplumsal, siyasal, tecimsel ya da başka nedenlerle kültür olarak hangi toplumla yakınlaşmışsa, o toplumun diline ait sözcükler kendi diline girmeye başlar. İlişkinin ölçüsüne göre kendisi de o dile sözcük verebilir. Bu alışveriş kaçınılmazdır ve hemen her dilde görülür. Çünkü başka dillerle hiç ilişkisi olmamak demek, bir toplumun başka toplumlarla hiç ilişkisi bulunmaması demektir. Böyle bir durumun, özellikle günümüzde, olanaksız olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu noktada dikkatli olmak

gerekmektedir. Çünkü sözcük alımının aşırı seviyede olması dilin benliğine ve sözcük üretme gücüne zarar vererek yabancılaşmaya yol açabilir (Tanç, 2002: 521-522).

Aksan, söz varlığında değişikliklere yol açan bu etkileşimin, dil biliminde üç şekilde ele alındığını belirtmektedir:

a. Yankatman Etkisi: Komşuluk, bir arada yaşama nedeniyle dillerin birbirlerini etkilemeleri. Çince ile Japonca, Türkçe ile Farsça dilleri arasındaki ilişki gibi.

b. Altkatman Etkisi: Herhangi bir dilin, orayı fethedenlerin dilini etkilemesi. Yerli dil ülkeden silinse bile sonradan egemen olan toplumun dilinde izler bırakabilir.

c. Üstkatman Etkisi: Bir ülkeyi egemenliği altına alanların dilinin, o ülkede konuşulan dili etkilemesidir. Osmanlı egemenliğindeki Balkan dillerinin izlerinin Türkçede görülmesi gibi.

Aksan, bunların dışında toplumların iletişime girmedikleri hâlde yazılı araçlar vasıtası ile bir sözcük alışverişine girebileceğini de ekler (Aksan, 1998: c. III, 29).

Türkçenin 21. yüzyıla gelinceye kadar geçirdiği serüveni, bu dil ilişkisini açıklamada önemli bir örnektir. Orhun ve Yenisey Yazıtları'nda kullanılan Türkçede, %1 dolayında bulunan yabancı sözcük oranı, İslamiyet'in kabulü neticesinde yeni bir kültür ortamına girilmesi ile değişmiştir. Yeni din, yeni kavramları da beraberinde getirmiş; bu kavramları karşılarken yabancı dillerden, Arapça ve Farsçadan, sözcük alımına gidilmiştir. Sonuçta Osmanlı Türkçesi dediğimiz, Arapça ve Farsça sözcük ve kalıplara çokça yer veren bir dil ortaya çıkmıştır. Tanzimat'la beraber ise, Türkçede sadeleşme çalışmaları başlamış; ancak bir yandan da batı toplumlarının Türk kültürü üzerindeki etkisi ile, özellikle bilim ve teknik alanlarında olmak üzere, Avrupa dillerinden birçok sözcük Türk diline girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması

Türkçenin kaderini değiştirirken, 1932'de kurulan Türk Dil Kurumu ve yapılan dil devrimi bugün Türkçe üzerindeki yabancı dillerin etkisini kısmen azaltmıştır. Ancak bilim ve teknik terimlerinin Türkçe karşılıklarının benimsenememesi ciddi bir sorun olarak Türkçenin önünde durmaktadır (Aksan, 2001: 117-121).

Kültürü şekillendiren etkenlerden birinin de inançlar olduğu düşünülürse, inançların söz varlığının şekillenmesinde etkisi olduğu da söylenebilir. Bu ilişkinin

sonucu olarak bir toplumda yasaklanan düşünceler, o düşünce ile ilgili sözcüklerin de yasaklanması ve yenilerinin doğması sonucunu doğurmuştur. ‘Hela’ yerine ‘yüz numara’ denmesi, ‘don’un kötü sayılması üzerine ‘külot’un yaygınlaşması ya da İtalyanların Mussolini’nin adını anmamak için ‘şu adamcağız’ manasına gelen ‘Guell’uomino’ demeleri gibi (Köksal, 1980: 42-43).

İnanış dolayısıyla sözcükleri yasaklamanın yanında toplumdaki bazı kültürel değişimler, söz varlığındaki sözcüklerin kullanılmamaya başlaması sonucunu doğurur. Çeşitli sebepler yüzünden bazı kurum, kuruluş ve kültür öğelerinin ortadan kalkması; onların yerini yeni kurum, kuruluş ve yeni kültür öğelerinin alması gibi. Ortadan kalkan kültür öğeleri kendileriyle beraber kendileriyle ilgili sözcüklerin, deyimlerin de ortadan kalkmasına sebep olur. Bu duruma, dil biliminde ‘sözcük ölümü’ denmektedir.

“Sözcük ölümünün en sık rastlanan türü sözcüğün gösterdiği nesnenin toplumun ve bireyin yaşamında artık yeri kalmaması, tanınmaz olmasıdır. Her toplumda kimi araç ve gereçlerin, giysilerin, sanların, yönetime ilişkin kavramların, geleneklerin unutulması bunlara bağlı olarak sözcüklerin yitirilmesine yol açmıştır.” (Aksan, 1998: c. III, 23).

Tarihin başlangıcından beri insanoğlu bir tekâmül içerisinde olmuştur. Türkçeyi esas alarak düşünersek, Osmanlı Devleti zamanındaki devlet teşkilatına, askerlik teşkilatına ait kelimelerin hemen hepsi sözlüklerde veya deyimlerde kalıplaşmış olarak kalmıştır. Vezir, teb’a (uyruk), eyalet, beylerbeyi, sancakbeyi, yeniçeri, bostancı, cebeci, divan, acemioğlan, devşirme, sekban, kumbaracı, lağımçı, sipahi gibi sözcük ve kavramlar artık kitaplarda kalmıştır. Bunların yerine, yeni kültür kavramları ile birlikte yeni sözcükler, yeni deyimler, yeni terimler gelmiştir: Başbakan, milletvekili, bakan, vatandaş, denizci, karacı (kara askeri) tankçı, pilot vb. gibi (Köksal, 1980: 37).

Aksan, sözcüklerdeki kısalmanın sözcük ölümünde diğer bir etken olduğuna dair görüşleri aktarır. Tek bir ünlüye incek kadar küçülebilen bir sözcüğün yitirmeye aday olduğunu belirtir (Aksan, 1998: c. III, 24). Türkçede cevher fiil olarak da kabul edilen ‘i-’ fiilinin bazen ses düşmesine uğrayarak kullanımı bu duruma bir örnektir.

Özetle, bir toplumu toplum yapan değerler bütünü demek olan kültür, o toplumun konuştuğu dilin söz varlığının şekillenmesinde büyük bir etkiye sahiptir, diyebiliriz.

2.5.2. Söz Varlığının İçerdiği Öğeler

2.4.2.1. Sözcük Tanımı ve Kapsamı

İnsanın olduğu her yerde bildirişim vardır. Bildirişimin gerçekleşmesi için dile ve o dilde kullanılan sözcüklere ihtiyaç duyulur. Çünkü anlamlı iletiler oluşturma sanatı olarak görülen iletişim becerisi anlamlı cümleler kurmaktan geçer. Anlamlı ve görevli sözcüklerin bir arada düzenli bir şekilde yer alması da cümleyi meydana getirir. Cümlelerin anlamlı ve görevli en küçük birimi olan sözcükler, bir dilin söz varlığının da önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Sözcük; Türkçe Sözlükte “Anlamlı ses veya ses birliği, söz” biçiminde tanımlanmaktadır (TDK, 2005a: 1130). Eker (2003: 406) sözcük için “Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında tek başına kullanıldığında, zihinde belli bir kavrama karşılık olan somut varlığı, nesneyi; belli bir eylem, duygu ve düşünceyi yansıtan ya da kavramlar arasında ilişki kuran dil birimidir. Sözcükler, kavramların yazı veya konuşmadaki biçimleridir” tanımını yapmaktadır. Aynı zamanda Korkmaz (2003: 144) ise sözcüğü, “Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir duygu ve düşünceyi yansıtan soyut yahut da somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimi” olarak tanımlamaktadır.

Tüm bu tanımlama ve anlatımlardan sonra anlaşılıyor ki sözcük; hece ya da hecelerden oluşmuş, zihinde bir kavrama karşılık gelen, tek başına kullanıldığında anlamlı olan ve diğer anlamlı sözcükler arasında ilişkiler kuran ses birlikleridir. Bu açıdan baktığımızda sözcükleri anlamları ve görevleri bakımından ad (isim), eylemler (fiiller) ve edat olmak üzere üç grupta incelememiz mümkündür. Bunlardan isimler ve fiiller mânâları olan, edatlar ise vazifeleri olan kelimelerdir. İsimlerin ve fiillerin tek tek mânâları vardır, her bir nesneyi veya hareketi karşılarlar. Edatların ise tek başlarına mânâları yoktur. Onlar mânâlı kelimelerin, yani isimlerin ve fiillerin yanında bir dereceye kadar mânâlanan, hiçbir nesneyi veya hareketi karşılamayan; fakat böyle oldukları halde dilde vazife gören kelimelerdir (Ergin, 1977: 217).

2.5.2.1.1 İsim Soylu Sözcükler

Gerçekte veya hayalde olan, zaman, kişi, nitelik, durum, nesne, kavram ve varlıkların tümü dildeki sembolleştirme kurallarına bağlı kalarak bir gösterene bağlanırlar. Yeryüzünde eylemler dışında bütün nesneler, canlı-cansız tün varlıkları karşılayan sözcükler isimler tarafından karşılanırlar. Bu sözcüklerin tümüne isim (ad) denir.

Bir var olma göstergesi olan ad, dış dünyada bulunan nesneleri adlandırarak varlık âlemine kazandırıp sembolleştirme yoluyla da zihnimizde içselleştirilmesine katkıda bulunur. İnsanoğlu dünyaya geldiği ilk günden itibaren ona eşyanın adı öğretilmiş ve insanoğlunun zihninde eşyalara bir kimlik kazandırılmıştır. Bizler de dil öğrenirken öncelikle o dilde yer alan varlıkların adlarını öğrenip zihnimizde sembolleştirmekle işe başlarız. İnsanların adlandırılması da tıpkı böyle bir şeydir. Bizler insana ad koyarken onun var oluşunu ve bir birey olarak kimliğini oluşturmaktayız. Cündioğlu bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir: Sözcük (ad) olmadan varlık suskunluğa, sessizliğe, anlamsızlığa gömülürdü, hatta var olamazdı, çünkü varlığını ifade edemezdi. Bütün varlıklar gibi insanoğlu da hem fert hem de millet olmayı taşıdığı ada borçludur. Çünkü ad, bireyin toplum içerisinde yer bulmasının, kişilik kazanmasının ilk adımıdır. Adın kelime anlamı, yüklendiği anlamlar bütünü; ad verilen kişilerin karakteriyle, geleceğiyle, başarısıyla yakından ilgilidir (Yalçın, 2010: 251). Bu yönüyle ad, insanoğlunun manevi varlığının da bir simgesidir (Alkaya, 2001: 115).

Tüm bu anlatılanlarda ad kavramı; sıfat, zamir ve zarfları da kapsayacak şekilde geniş bir anlamda kullanılmıştır. Bunun nedeni ise bu sözcük türlerinin tümü, ad soylu olarak kabul edilmektedir. Ancak öğretimini ve kavranmasını kolaylaştırmak için ad soylu sözcükler karşıladığı nesneye, yani anlamına göre kendi arasında birtakım sözcük türüne ayrılmaktadır. Bunlardan varlık ya da kavramları karşılayanlara dar anlamda ad, nitelemek veya belirtmek suretiyle nesneleri karşılayan adlara sıfat, temsil ya da işaret amacıyla nesneleri karşılayan adlara zamir, hâl veya durumları karşılan adlara ise zarf denilmektedir (Ergin, 1977: 217). Bu durumda bu sözcük türlerini ayrı başlıklar altında daha detaylı incelemek gerekmektedir.

2.5.2.1.1.1. İsim

Bir nesneyi, bir kavramı karşılayan ve zihnimizde görüntüsünün oluşmasını sağlayan kelimelerin tümüne isim denilmektedir. Adlar, dilin gösteren oluşturma düzenine bağlı olarak evrendeki varlıkları veya somut – soyut tüm kavramları karşılayan sözcükler olarak insan yaşamındaki durağan nesne, olay veya kavramların ifadesi için önemli ve gerekli söz varlığı öğeleridir.

“Adlar, evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurundaki somut ve soyut bütün kavramları, tek tek ya da tür olarak karşılayan sözlerdir” (Korkmaz, 2003: 195). Evrende bulunan kavram, olgu veya düşüncelerden birini ifade etmek ve bir diğerinden ayırmak için dilde yapılan kodlamaların ürünü olan isim, insanların kavramlar dünyasını içselleştirmelerine yardımcı olur. İsimler, evrende var olup olmaması durumuna bakılmaksızın her varlığı, her durumu karşılarlar. Dış dünyada bulunan duyu organlarımızla da algılayabildiğimiz nesneleri karşılayan adlara “*somut adlar*” denir. Görünürde olmayan ve duyu organlarımızla algılayamadığımız; ancak sadece zihnimizde var olan sözcüklere ise “*soyut adlar*” denir. Aynı zamanda adlar, varlıklara verilişlerine göre de sınıflandırılabilir. Varlıklara verilişlerine göre adlar, aynı türden birçok varlığın ortak adı olan “*cins adlar*” ve tek bir nesne veya kavramı, bir düşünce ya da belli bir yeri anlatan “*özel adlar*” olmak üzere iki türdür. Özel adlarla ilgilenen bir bilim dalı vardır: onomastik (adbilim). Bu bilim dalı kendi içerisinde çeşitli alt bilim dallarına ayrılır. Örneğin, kişi adları bilimi olan antroponim, yer adları bilimi olan toponimi gibi (Alkaya, 2001: 442; Aksan, 2000: 32).

Varlık dünyasında eyleme dönük olmayan öğeler, isimler tarafından karşılanır. İçinde yaşadığımız dünyayı, zamanı etkileyen canlı – cansız tüm varlıklar, somut ve soyut tüm kavramlar zihnimizde isimler yardımıyla canlandırılır. Örneğin “*maşa*” adı, iki demir parçasının baş taraflarının birbirlerine kaynaklanarak oluşturulmuş uç kısımları ile de bir ateşi veya kızgın bir şeyi tutmaya yarayan bir araç gerecin bilişsel göstereni, dilsel kodudur. Bu gösterenler, bazen asıl anlamlarından uzaklaşıp yan anlamlar kazanabilir, somut hâldeyken soyutlaşabilirler. “*Yol*” sözcüğünün anlamı, kara, hava ve deniz aracılığıyla bir yerden bir yere gitmek için takip edilmesi gereken ulaşımaya uygun yer anlamındayken, bu sözcük zamanla bir işi yapmak için seçilen yöntem anlamını da kazanmış yani soyutlaşmıştır. “Doğrudan doğruya nesnenin adı olmayıp bir

kavramı güçlendirmek ve renklendirmek için adın yerini tuttuğu” değişmeceli durumlar da bulunmaktadır. Örneğin “sopa” adının “dayak”, “koltuk” adının “makam” kavramının yerini tutmasındaki gibi (Banguoğlu, 2007: 320).

2.5.2.1.1.2. Sıfat

“Sıfatlar, adlardan gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir” (Korkmaz, 2007a, 332). Bir nesneyi, bir kavramı karşılayan ve zihnimizde görüntüsünün oluşmasını sağlayan kelimelerin tümüne ad demiştik. Dış dünyadaki canlı – cansız varlıkların adı olan kelimeler zihinde daha iyi canlandırılmak için kendilerini *özelleştirecek* sözcüklere ihtiyaç duyarlar. O halde bu görevi üstlenen sıfat, varlıkların ve kavramların adı olan sözcükleri biçim ve durum bakımından nitelen, işaret, sayı, belgisizlik ve soru bakımından belirten sözcüklerdir. Örneğin bir “adam” adı zihnimizde genel bir kavramı karşılar ve zihnimizde kurduğumuz adam şemasını genel anlamda ifade eder. Ancak adam adını “huysuz” sıfatıyla niteleyebilir veya “hangi” sıfatıyla belirtebiliriz. Bu yolla zihnimizde kurduğumuz araba şemasını özelleştirmiş oluruz.

“Sıfatlar, niteleme ve belirtme adlarıdır” (Ergin, 1977: 244). Sıfatlar, ad soylu sözcüklerdir, fakat adın yerini doğrudan tutmazlar. Sıfatlar, nesnelerin kendilerinin değil özelliklerinin adlarıdır. Fakat eğer nesne birçok vasfı olan bir varlık değil de yalnız vasıftan ibaretse o zaman sıfat nesnenin adı olur (Ergin, 1977:244). Söz gelimi “huysuz” sözcüğü, bir adı nitelediği zaman “sıfat” görevindedir. Ama tek başına kullanıldığı zaman, doğrudan bir ismin yerini tutmuş olur. Bu konuda Muharrem Ergin (1977: 245), sıfatların “belirtme veya niteleme adları” olarak kabul edilmesini söyler. Aynı zamanda bir varlığın tek başına karşılayan adlar, uygun oldukları zaman sıfat görevi de üstlenebilirler.

Sıfatlar, üstlendikleri görev bakımından iki gruba ayrılırlar. Adlara ait nitelikleri ifade eden sıfatlara, niteleme sıfatları denir. Bu sıfatlar renk, durum, huy, vücuda ait özellikler gibi çeşitli anlamlardan birini taşırlar (Bilgegil, 2009: 186). Belirtme sıfatları ise varlıkları belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar, varlığın bir vasfını değil onu şu veya bu şekilde belirtirler. Nesnenin ya yeri işaret edilir, ya sayısı gösterilir, ya belirsiz şekilde ifade edilir veya nesne soru ile belirtilir (Ergin, 1977: 247).

2.5.2.1.1.3. Zamir

“Zamirler, nesneleri temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir” (Ergin, 1977: 262). Birinci ve ikinci şahsı gösteren zamirler dışarıda tutulması şartıyla, bir zamir her türlü varlık ve durumu ifade edebilecek bir anlam taşır (Bilgegil, 2009: 203).

Zamirler, adların yerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil ve işaret yoluyla karşılayan gramer birlikleridir. Ancak zamirler, temsil ettikleri veya gösterdikleri nesnelerin gerçek karşılıkları değildir. Bu yüzden zamirlerin nesnelerin yerini tam anlamıyla tutması için o nesnelerin ilk ve gerçek anlamlarının bilinmesi gerekmektedir. Örneğin “*bu*” zamiri herhangi bir nesneye işaret edilmeden söylenirse hiçbir anlam ifade etmez. Bu yüzden zamirlerin anlamları nesnelerin bilinmesine bağlıdır. Nesne biliniyorsa zamir onu ifade eder, ancak nesne bilinmiyorsa zamir kelime olarak zihinde hiçbir varlığı canlandırmaz. (Korkmaz, 2007: 339; Ergin, 1977: 262)

“Zamirler belli olan durumlarda bir veya birkaç nesnenin yerini tutarken, belli olmayan durumlarda ise sayısız nesnelerin ve olayların yerini tutabilir” (Yalçın, 2005: 30). Zamirlerin en büyük görevi dış dünyadaki nesnelerin veya olayların ifadesinde tekrara düşülmemesini sağlamasıdır. Bu özellik yazarken ve konuşurken, hem konuşmaya akıcılık ve güzellik kazandırır hem de tekrarı önleyerek anlatımın monotonluğunu giderir.

2.5.2.1.1.4. Zarf

“Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık – çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamalarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir” (Korkmaz, 2003: 451).

Zarflar zaman, yer, hal ve miktar isimleridir. Tek başlarına kullanımları yoktur. Sıfatlar gibi zarflar da tek başlarına isimden başka bir şey değildir. Zarf, kelime gruplarında sıfatın, fiilin veya bir başka zarfın anlamını değiştiren isimlere verilen addır (Ergin, 1977: 259). Örneğin “*en*” zarfı tek başına bir anlam taşımamaktadır. Fakat “*en* çalışkan öğrenciler” söz öbeğinde “*çalışkan*” sıfatını niteleyen “*en*” zarfı, öğrencilerin çalışkanlık derecesini belirttiğinden anlam kazanmış ve zarf görevini üstlenmiştir.

Zarflar da tıpkı diğer sözcük türleri gibi farklı işlevleri gerçekleştirme görevini üzerine alan sözcüklerdir. Zarflar taşıdıkları görevleri doğrultusunda eylemlerin gerçekleştirilme zamanını, yerini, durumunu ve miktarını belirterek anlatıma ayrıntı kazandırır. Bir başka deyişle dış dünyadaki eylemlere ait durumların ayrıntılı bir şekilde anlatımını üstlenirler. Yani isimler açısından sıfatlar nasıl ayırt edici bir unsursa, sıfatlar ve eylemler için de zarflar, ayırt edici nitelikler taşıyan unsurlardır. Zarflar getirdikleri yapıcı anlatım bakımından türlere ayrılırlar. Bu bakından zarfları gerçekleştirme, miktar, nitelik zarfları, yer – yön, zaman ve suret olmak üzere altı sınıfta toplayabiliriz (Banguoğlu, 2007: 372).

2.5.2.1.1.5. Fiilimsi

Fiillerin isimleşmiş şekli sayılan fiilimsileri “*yatık fiiller*” olarak adlandıran Banguoğlu, fiilimsilerin (yatık fiil) fiil kişi eklerini alamayacağını ve ancak tamamlanmamış yargılara yüklem olabileceklerini söylemektedir. Bu yüzden onlara bitmemiş fiil denilebilir. Dilde isim, sıfat ve zarf görevinde bulunan fiilimsileri öbür fiil üremelerinden ayıran vasıf onların söz dizimindeki özel işleyişleri, yani tam olmasa da bir yargıya yüklem olabilmeleridir (Banguoğlu, 2007: 419).

Özünde eylem niteliğini taşımakla birlikte fiil kök ve gövdelerine çeşitli ekler getirilerek yapılan ve cümlede isim, sıfat ya da zarf görevinde kullanılan sözcüklere “*fiilimsi*” denir. Fiil kökünden olmalarına rağmen aldığı eklerle cümlede isim, sıfat ve zarf görevini üstlendikleri için fiilimsiler, ad soylu sözcüklerdir. Fiilimsiler de diğer tüm ögeler gibi anlatıma kolaylık kazandırır ve cümledeki ifadenin hareket vasfını da unutturmadan farklı yönlerini dile getirirler.

Fiilimsiler üç grupta incelenir: isim-fiil, sıfat-fiil (ortaç) ve zarf-fiil (bağfiil). “*Yağma, sulamak, varış*” gibi sözcükler fiilimsilerin cümlede isim görevinde kullanıldığı isim-fiil örnekleridir. “*Geçilmez (dağ), çalışan (öğrenci), bakılası (yüz), tanıdık (insan), bakar (kör)*” gibi sözcükler fiilimsilerin cümlede sıfat görevinde kullanıldığı sıfat-fiil örnekleridir. “*Gelmeden, uyurken, gelir gelmez, okuyarak*” sözcükleri de fiilimsilerin cümlede zarf görevinde kullanıldığı zarf-fiil örnekleridir.

2.5.2.1.2. Fiiller

“Bir kılış, bir durum veya oluşu; toplu bir deyimle olup biteni anlatan kelimeye eylem kelimeye fiil adını veririz” (Banguoğlu, 2007: 408). Dış dünya da biri nesne diğeri de hareket olmak üzere iki unsur vardır. Nesneler, canlı, cansız, maddi ve manevi bütün kavramlardır, hareketler ise nesnelerin zaman ve mekân içindeki yer değiştirmeleri; oluşları, kılışları, duruşları özetle her türlü faaliyetleridir (Ergin, 1977: 279)

Nesne ve hareketten oluşan evrende nesneleri adlar, hareketleri ise eylemler karşılar. Nesneler dış dünyada tek başlarına bulunabildikleri halde eylemlerin varlığı nesnelere bağlıdır. Bu yüzden hareketler nesnesiz, tek başına manalı; ancak tek başına kullanılmayan dil birlikleridir. İnsanların “yürü-, düşün-, taşı-” gibi kılışları; “dur- uyu- öl-” gibi durumları; “büyü- olgunlaş- yeşer-” gibi oluşları dış dünyada olup biten her hareketin ifadesi gibi eylemlerle karşılanır.

2.5.2.1.3. Edatlar

2.5.2.1.3.1. Son Çekim Edatları

“Edatlar yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlelerin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir” (Korkmaz, 2003: 1052). Edatlar, tek başına hiçbir anlam taşımayan, ancak cümle içerisinde diğerk kelime ve kelime gruplarıyla geçici anlam ilişkileri kuran ifadelerdir.

Ergin’in mânâları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimeler olarak tanımladığı edatlar, tek başlarına hiçbir nesne veya hareketi karşılayamazlar. Bu yüzden nesneleri karşılayan isimler gibi ya da hareketleri karşılayan fiiller gibi anlamlı sözcükler değil görevli sözcüklerdir. Örneğin “üzere” edatı tek başına hiçbir kavram ya da hareketi karşılamazken “*kitabı yarın vermek üzere alabilirsin*” cümlesinde “al-” fiilinin bir şarta bağlanarak olabileceği anlam ilgisini kurmuştur. Tıpkı bu şekilde anlam ilişkileri kurmak üzere cümlede vazifelendiren sözcükler ilişki kurdukları sözcüklere sıkı sıkıya bağlıdırlar (Ergin, 1977: 333).

Günümüzde Türkçenin en önemli sorunlarından biri olan terim birliği sorunu edatlar konusunda büyük bir karışıklık olarak karşımıza çıkar. Edat terimi geniş anlamda ele alan Muharrem Ergin, Tuncer Gülensoy, A. VonGabain ve Recep Toparlı “*son çekim edatı*”; Necmettin Hacıeminoğlu, Sezai Güneş, Birsal Oruç, “*çekim edatı*” terimini kullanmışlardır. Bu terimi dar anlamda düşünen Zeynep Korkmaz, Haydar Ediskun ve Kaya Bilgegil “*edat*”; Tahsin Banguoğlu ve Ahmet Topaloğlu “*takı*”; Neşe Atabay, Mehmet Hengirmen, Tahir Nejat Gencan ve Oya Adalı “*ilgeç*” terimini kullanmışlardır. Edat kavramı ve terimi hakkında her ne kadar farklı görüş ve farklı terim kullanılmışsa da, edat konusundaki tanımlar büyük oranda yakınlık göstermektedir (Alkaya: 2007: 27, 28, 30).

2.5.2.1.3.2. Bağlaçlar

Türkçede aslında bağlaç yoktur. Bağlaçlar Türkçeye sonradan yabancı dillerin etkisiyle girmiştir. Bu yüzden Türkçede bulunan bağlaçların tümü yabancı asıllıdır. Köken olarak Türkçede bulunanların çoğu da isim ve fiillerin sonradan edatlaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Bağlaçlar da tıpkı edatlar gibi tek başına anlamı bulunmayan, ancak cümle içerisinde bağlandıkları kelime veya kelime gruplarıyla çeşitli anlam ilişkileri kuran sözcüklerdir. Ergin de bağlacı, kelimedeki küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil ve mânâ bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında bir irtibat kuran edatlardır olarak tanımlamıştır (Ergin, 1977: 337).

Bağlaçlar, görev aldıkları cümlelerde kelime ve kelime grupları arasında “*karşıtlık, çelişki, sebep – sonuç, amaç – sonuç, karşılaştırma, açıklama, koşul, pekiştirme*” gibi çeşitli anlam ilişkileri kurarlar. Söz gelimi “*Çalışkan bir çocuk; yalnız çok yaramaz.*” cümlesinde “*yalnız*” bağlacı *karşıtlık* anlam ilgisi kurmuştur. “*Şirin ama çok şirin bir ilçeydi burası.*” cümlesinde “*ama*” bağlacı *pekiştirme* anlam ilgisi kurmaktadır. “*İhtiyacı var ki senden para istiyor.*” Cümlesinde ise “*ki*” bağlacı *neden-sonuç* anlam ilgisi ile cümlede görev yapmaktadır.

2.5.2.1.3.3. Ünlemler

Ünlem, “söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; karşısındakilere seslenmeye,

çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya onları onaylamaya, redde veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile türetmeye yarayan bir söz türüdür” (Korkmaz, 2003: 1140). Banguoğlu (2007: 396) ise ünlemi, bir duyuyu, bir dileği canlı bir şekilde ve bazen tek başına anlatmaya ve bir kimseye seslenmeye yarayan sözcükler olarak tanımlamıştır.

Ünlemler isimlere en yakın edatlardır. Hatta bazıları isimleşerek o ünlemin adı olmuşlardır. Bu yüzden ünlemler diğer görevli sözcüklerden farklı olarak tek başlarına ve söz arasında kullanılabilir ve ifade taşıyabilirler (Ergin, 1977: 334). “*Eyvah, oh, of-la*” örneklerinde görüldüğü üzere ünlemler tek başlarına da bir ifade taşıyabilirler. Aynı zamanda ünlemler çeşitli anlamlar yüklenip insanların duygu ve düşüncelerini anlatırlar. “*Vah vah, yazık oldu çocuğa!*” cümlesini söyleyen kişi üzüntüsünü dile getirirken; “*Yeter be! Artık sana katlanamıyorum.*” cümlesinde ise kişi bıkkınlık duyduğu bir durumu dile getirmiştir.

2.5.2.1.4. Kalıplaşmış Sözcükler

2.5.2.1.4.1. Deyimler

Batı dillerinden Fransızcada locution; İngilizcede locution, idiom, formula, ehpression; Almancada ausdruch, redensart; Rusçada frazeologizm, obraznoye, vırajeniye diye adlandırılan ve Osmanlıcada uzun süre darbimesel daha sonraki dönemlerde ise ta’bir ve ıstılah kavramlarıyla (Turan, 2001: 5) karşılanan deyim, “ belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür” (Aksan, 2000: 35) biçiminde tanımlanmaktadır.

Deyimler, bir dilin sözcükleri ve bu sözcüklerle oluşturulan atasözleri, ikilemeler, kalıp ifadeler ve diğer anlatım biçimleri gibi o dilin söz varlığını oluşturan unsurların başında gelmektedir. Deyimler birden fazla sözcükle anlatılması gereken bir kavramı, daha az sözle ve yoğun bir anlatımla aktarır. Sayfalarla anlatılamayan duygu, düşünce, istek ve hayaller; ancak dil, tabiat ve insan arasındaki yoğrulmanın bir ürünü olan deyimlerle anlatılabilmektedir. Deyimlerin bu yönü anlatıma çekicilik ve estetik katar. Aynı zamanda deyimler, soyut kavramların zihnimizde canlandırılmalarına da katkı sağlarlar (Yalçın ve Çalışır, 2012: 136-137). Bir dilin en tipik taşıyıcıları olan ve

söz varlığı içerisinde dile özgü kalıp ve anlatımları ile yer alan deyimler, dil içerisinde genellikle gerçek anlamlarından uzaklaşmış bir çekicilik taşıyan kalıplaşmış sözcüklerdir. Bu özelliğe sahip kalıplaşmış söz varlığı unsurları bir durumu, bir davranışı benzetmeler ve aktarmalarla daha kuvvetli ve ilginç bir şekilde anlatmaya yararlar. Yani dilin anlam zenginliğini ve değişik anlatım biçimlerini kullanmada dile, iletişime, önemli katkılar sunarlar (Şahin, 2004: 2).

“En uçucu kavramlar, en ince hayaller, en güzel benzetmeler, çeşit çeşit mecazlar ve söz ustalıkları mini mini bir deyim yapı harçları arasında parlar (Aksoy 1988: 47). Bu yüzden toplumlar kültürlerini nesilden nesile aktarırken deyimlere ayrı bir önem vermiştir. Bunun nedeni deyimlerin yüz yıllar boyunca yoğrula yoğrula gelmesidir. Deyimlerde toplumun tarihi, kültürü, deneyimleri yer almaktadır. Bunun içindir ki deyimler bir toplumun yaşam tarzının, kültürünün ve diğer meziyetlerinin mecaz anlamlarla örtüşerek kalıplaşmış bir yansıması olarak kabul görmüştür.

Türk dili, deyim varlığı bakımından diğer dillere nazaran çok ileridedir. Sadece yazı dilindeki deyimler göz önüne alındığında bile bu durum açıkça görülmektedir. Ancak Türkçenin deyim zenginliği bununla da kalmaz; çünkü yazı dilinde olmadığı halde çeşitli Anadolu ağızlarında yer alan daha birçok deyim vardır. Aksan (2004: 32) da Türkçenin deyim varlığının yazı dilinde altı bine, bölge ağızlarında ise beş bin beş yüze yaklaştığını vurgulamaktadır.

2.5.2.1.4.2. Atasözleri

Atasözü, “Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel” (TDK, 2005: 140) olarak tanımlanmıştır. Korkmaz (2007: 27) ise atasözünü “anonim özellik taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği gözlem ve denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşlerinden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış sözlerdir” biçiminde tanımlamaktadır.

Atasözleri de deyimler gibi kısa ve yoğun anlatım özellikleri taşırlar; ancak deyimden ayrılan tarafı ders verici niteliğidir. Bu nitelik doğrultusunda insanoğlu yaşamla ilgili tüm sorunlarının çözümünde atasözüne müracaat etmiştir. Çünkü

atasözleri, olayları tarafsız bir gözle eskilerin tecrübeleri doğrultusunda sonuca ulaştırır (Yalçın, 2005: 34).

İnsanların deneyimlerinin bir sonucu olan atasözleri, insanların bazı durumlarda nasıl davranmaları ve ne tür önlemler almaları gerektiğini ifade etmektedir. Böylece toplumun karakteri atasözlerine yansımakta, kültürüne ait unsurlar bu sözlerin içerisinde barınmaktadır. Bu nedenle atasözleri, ulusların zekâlarındaki keskinliğin, hayallerindeki genişliğin, duygularındaki inceliğin en karakteristik örnekleridir. Bu sözler, kuvvetli felsefelerden başka güzel buluşlarla, parlak nüktelerle, zarif alaylarla, şiddetli tartışmalarla doludur. Bu nedenledir ki atasözleri kendi ulusunun damgasını taşır deriz (Aksoy, 1988: 137).

2.5.2.1.4.3. İkilemeler

Batı dillerinden Fransızcada redoublement, hendiadyoin; İngilizcede reduplicationdual, hendiadyoin; Almancada verdoppelung, zwillingsformen, hendiadyoin; Osmanlıcada atf-ı tefsiri, terkeb-i ihmâli, mühmelât terimleriyle karşılanan ikileme; aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesi durumudur. Konuyla ilgili yapılan çeşitli çalışmalarda ikileme için “kelime koşmaları, ikileme, tekrarlar, ikileme-ikizleme, bağlam öbekleri (ikilemeler, koşma takımlar), tekrarlama, tekrar grubu, tekrar öbeği” gibi terimler kullanılmıştır. İkileme cümlede anlatımı güçlendirmek, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla kullanılır ve aynı kelimenin tekrar edilmesiyle, anlamları birbirine yakın veya zıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki kelimenin yan yana getirilmesiyle oluşturulur (Alkaya, 2008: 38).

Öğrenme ve öğretmeyi kolaylaştıran ve pekiştiren yöntemlerin başında ikilemeler gelir. Vurgulanmak istenen konuya karşılık gelen sözcükler birkaç kez tekrarlanır. Böylece sağlam ve güçlü bir anlatım sağlanmaya çalışılır (Boztaş, 1996: 112).

“Anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması” olarak tanımlanan ikilemeler, kanıtlamaktadır (Hatiboğlu, 1981: 9).

Konuşma ve yazı diline ahenk katıp bir cümlede anlatımı akıcılaştıran, anlatımı pekiştiren, söylenenin inandırıcılığını artıran sözcük yinelemeleri söz varlığının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Türkçede ve çağdaş lehçelerinde bunu fazlaca örnekleyen yineleme sözcükleriyle görmekteyiz. Ancak dünya dillerine baktığımızda ciddi bir ikileme varlığından söz etmek zordur.

2.5.2.1.4.4. İlişki Sözleri

Her dilde rastlanan kalıplaşmış sözler, ünlü kişilerin, hükümdarların, düşünürlerin, sanatçıların belli bir durumda, belli bir olay dolayısıyla söyledikleri evrenselleşmiş sözlerle “*kalıplaşmış sözler*” denir. Aynı zamanda bireyler arasında yaşanan etkileşimler sırasında söylenmesi gelenekleşmiş bazı sözler de vardır ki, Aksan bunlara da “*ilişki sözler*” adını vermiştir (Aksan, 2004: 34-45).

Günlük yaşamda karşılaşılan bazı olaylar karşısında veya ortaya çıkan bir soruna çözüm üretme konusunda halka mal olmuş kişilerin bu durumlar karşısında düşüncelerini kısa yoldan ve güçlü bir anlatımla ortaya koydukları sözler, kalıplaşmış sözlerdir. Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Atatürk’ün söylemiş olduğu “*Yurtta sulh, cihanda sulh*” sözü ve Fransız düşünür Rene Descartes’in “*düşünüyorum öyleyse varım*” sözü kalıplaşmış ifadelerle örnek verilebileceğimiz özlü sözlerdendir.

Toplum ilişkilerinde önemli yer tutan ilişki sözleri de söz varlığının önemli unsurlarındandır. Özür dileme, teşekkür etme, birini yolcularken kullandığımız ifadeler ve bir birimize ilettiğimiz iyi niyet dilekleri bu ilişki sözlerinin başında gelir. Sabah karşılaştığımız birine “*günaydın*”, çalışan birine “*kolay gelsin*”, hapşırان birine “*çok yaşa*”, evimize gelen bir misafiri karşılarırken “*hoş geldiniz*”, misafiri uğurlarken “*güle güle veya sağlıklıyla kalın*” gibi ifadeler ilişki sözlerine örnek verilebilir.

2.5.2.1.5. Terimler

Bilim, sanat, spor veya çeşitli meslek dallarıyla ilgili kavramları özel anlamlar yüklenerek karşılayan sözcüklere “*terim*” denir. Bu sözcükler ilgili alanlarla uğraşanlar arasında kişisel söz varlığının önemli unsurlarıdır. Belli bir bilim dalında veya bir meslek kuruluşunda faaliyet gösterenler arasında yaygın bir kullanım alanına sahiptirler. Askerlik terimleri bu mesleği sürdürenler arasında, tıp terimleri bu alanda çalışanlar

arasında, edebiyat ve dil terimleri de bu bilim dallarında faaliyet gösterenler arasında yüklendikleri özel anlamlarla kullanılırlar.

Terimler tek anlamlı sözcüklerdir ve günlük hayatta kullanım alanı dar olan sözcüktür. Aynı zamanda terimlerin yan ve mecaz anlamları da bulunmaz. Bir kavramın terim sayabilmesi sadece ilgili alanlarda kullanılmasını gerektirmektedir. Bazı sözcükler günlük yaşamda kullanım sahası bulmuştur, ancak bu sözcükleri terim olarak kabul etmemiz doğru olamayacaktır. Söz gelimi hepimizin evinde ası duran “perde” bir tiyatro metninde ya da o alanla ilgili bir yerde geçmediği sürece terim olma özelliği göstermez. Aynı şekilde kullanım alanı genişleyen, günlük yaşamda yeri olan terimler, genel kullanıma sahip olduğu için, terim özelliğini yitirmekte ve dilin öteki sözcükleriyle aynı duruma gelmektedir. Radyo, televizyon, uçak, tren gibi örnekler verilebilir.

Gündelik yaşamda yer alan bir sözcük özel anlamlar yüklenerek terim anlamı kazanabilir. Örneğin gündelik dilde aralarında bağlantı olmayan birbirinden uzak kara parçalarını bağlayan ve araç veya yaya trafiği akışını sağlayan ahşap, kâğıt, beton veya demir yapı olarak bilinen “köprü” sözcüğü, dişçilikte olmayan dişlerin yerini tutmak veya takma dişleri ağızdaki dişlere sağlam tutturmak amacıyla yapılan diş protezi; denizcilik alanında geminin önünü iyice görecekt bir yükseklikte, sancaktan iskeleye kadar kurulan kumanda yer; güreşte omuzları yere değdirmemek için ayakları ve alını yere dayayıp beli yukarı kaldırarak alınan durum gibi özel anlamlar yüklenerek terim olma özelliği kazanmıştır.

Terimler, bir ulusun bilim ve teknik alanındaki gelişmişliğini göstermek açısından büyük önem taşımaktadır. İçinde bulunduğumuz bilgi ve iletişim çağında her geçen gün meydana gelen gelişmeler dilin söz varlığını da önemli ölçüde etkilemektedir. Ancak önemli olan bu gelişmenin dilin söz varlığını kendi ürettiği sözcüklerle zenginleştirmesidir. Bu durum geçmiş dönemlerde “bilgisayar, analitik, üçgen, öykü” gibi sözcüklerde iyi bir şekilde işlemiştir. Ne var ki, son dönemlerde gelişmiş iletişim ağının tesiriyle yurt dışında medyana gelen gelişmelerden anında haberdar olduğumuzdan bir buluşu veya bilimsel bir gelişmeyi aynı şekilde almaktayız. Bu da dilimizin söz varlığına yabancı sözcüklerin girmesine neden olmaktadır.

2.5.2.1.6. Yabancı Sözcükler

İnsanoğlu yüzyıllar boyunca sürekli bir etkileşim içerisinde bulunmuştur. Bu etkileşim insanların gerek yazılı gerekse sözlü olarak birbiriyle iletişim kurmasını sağlamıştır. Aynı zamanda farklı toplumların birbirinin dillerinden ve kültürlerinden etkilenmişlerdir. Bu nedenle söz varlığının başka bir ögesini meydana getiren yabancı sözcükler ortaya çıkmıştır. Toplum hayatı, değişik yere zamanlara ait insanların birbirlerine kendi bilgilerini ve ürünlerini sunmalarından ibaret bir döngüdür ifadesi tüm bu etkileşimi özetlemektedir (Karaağaç, 2009: 137).

İnsan konuşan bir varlık, konuşma da dille gerçekleşen bir süreç olduğuna göre tarih boyunca toplumlar arasında meydana gelen bu iletişim (konuşma) en fazla dili etkilemiştir. O halde bu etkileşim sonucu toplumların dilleri arasında medanaya gelen bu değişimler yabancı sözcük kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden dilde yer alan yabancı sözcüğün (alıntı sözcük) ne olduğu önem arz etmektedir. Karaca (2012: 2060) alıntı sözcüğü kavramlara ve nesnelere ad olan sözcükler, anlam ya da şekil değiştirerek dilden dile, kültürden kültüre geçiş yapan, bir dile başka bir dilden geçen bu tür sözcükler olarak tanımlamıştır.

Alıntı sözcükler bilgi alıntıları ve özentili alıntıları olmak üzere iki şekilde dile girer. Bireyler öğrenmek ve bilgilenmek amacıyla *bilgi alıntıları*, moda ya da özentili yolu ile dil dışı konuları alıcı dile geçirdikleri *özentili alıntıları* yaparlar. Bilgi alıntıları dili özentili alıntıları kadar tehlikeye sokmazlar (Karaağaç, 2009: 137).

Buran (2008: 165-167) dile yabancı sözcüklerin girişini, “sosyal hayattaki köklü değişiklikler, din ve medeniyet dairesindeki değişiklikleri, tercüme faaliyetleri, alfabe değişiklikleri, geri kalmışlık, dil bilinci eksikliği, yabancı dille eğitim ve çok coğrafya değiştirmek” gibi sebeplerle açıklamaktadır. Aynı zamanda Ahmet Buran (2008: 167-169) bir makalesinde çağdaş toplumların dillerinde bir kısım yabancı sözcüklerin bulunmasının kaçınılmaz olduğunu; ancak bazı unsurlar bazı hallerde asıl dilin varlığını tehdit eden bir hal kazanabilirler. O zaman alıcı dil için yabancı sözcükler bir tehlike oluşturacağını belirtmiştir. Bu tehlikeler şunlardır: alıntı sözcüklerin o dildeki temel söz varlığını aşacak derecede sayıca çok olması; alıcı dilin gramer mantığı ve işleyişine aykırı yabancı gramer şekillerinin alınması; yabancı dillerdeki tamlama, cümle dizilişleri gibi unsurların dile girmesi; alıntı unsurların kullanım sıklığının artması;

temel söz varlığına ait sözcüklerin yabancılaşması; köken ve yapı bakımından farklı dillerden alıntı yapılması

Türkçe de geçirmiş olduğu tarihi süreç boyunca bir toplumla etkileşim kurmuş hem onların kültüründen hem de dilinden etkilenmiştir. Bu konu da sayısal verileri elde ettiğimiz Karaca'nın, TDK tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük'ün 10. baskısını kullanarak yaptığı araştırmada 63.818 madde başı sözcük arasında 15.333 yabancı sözcük tespit etmiştir (Karaca, 2011: 53).

En başından beri anlatılanlar doğrultusunda tüm bu alıntı ve verintilerin ölçülü olması kaydıyla sakıncalı olmayacağı düşünülmektedir. Önemli olan dili tehlikeye sokacak durumları göz önünde bulundurarak alışverişi yapmaktır. Ayrıca insanoğlu var olduğu sürece bu iletişim ve etkileşim devam ettikçe her ne olursa olsun toplumların birbirinden etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır.

2.5.2.1.6.1. Alıntı Sözcükler

Kişisel ve toplumsal kimliğin temsilcisi, aklın ölçütü ve göstergesi olan dil, insanoğlunun var oluşundan bu yana iletişim kurmak için sürekli başvurulanan araçların başında gelmiştir (Buran: 2008, 168).

Dünyadaki çeşitli dillerin, gerek uzamdaki yakınlıkları gerekse yaşama düzenleri arasında gelişen ilişkileri oranında birbirini etkiledikleri bilinmektedir. Bu etkileşimden en fazla nasibini alan şey ise dil olmuştur (Özcan Başkan “Yabancı Dilin Anadile Etkisi”). Toplumsal bir varlık olan insanoğlu birbirleriyle çeşitli nedenlerle iletişim ve etkileşim kurmak zorunda kalmıştır. Bu durumda toplum hayatı, değişik yer ve zamana ait insanların birbirlerine kendi bilgi ve ürünlerini sunmalarından ibaret bir döngü hâline gelen sistem olmuştur. Dil ise bu sistemi oluşturan ve düzenli hâle getiren sistemli bütün, önemli bir vasıtaadır (Karaağaç, 2009: 137).

Ulusların birbiriyle kurdukları türlü ilişkiler sonucu diller birbirini etkilerler. Bu etkileşim aracılığıyla diller arasında bazı öğelerin alışverişi gerçekleşir. Bir başka dilden türlü nedenlerle dile giren öğelerden bir kısmı zamanla dile yerleşir, bir kısmı da yok olur. Söz varlığının bir başka ögesi de işte bu etkileşimle dile giren yabancı sözcüklerdir. Bilgi toplumunda yaşadığımız bu çağda toplumlar arası ilişkinin olmaması

söz konusu olamaz. Toplumlarının birbiriyle çeşitli ilişkilerde bulunmasından dolayı bu tür sözcüklerin dile girmesi kaçınılmazdır.

Ünlü Fransız dil düşünürü Albert Dauzat, *La Philosophie du Langage* adlı yapıtında, alıntı sözcüklere büyük önem verir. Dauzat'a göre, alınma sözcükler çözümlenebilirse bir dilin tarihi aydınlatılabilir. Bilgin, yabancı ögelere dayanarak uluslar arasındaki ilişkilere ışık tutmakta, Haçlı Seferlerinin birçok Arapça sözcüğün Avrupa dillerine girmesine neden olduğunu; 100 Yıl Savaşları'yla Fransızcaya İngilizce sözcüklerin, 30 Yıl Savaşları'yla İtalyan ve İspanyol terimlerinin girdiğini belirtmektedir (Dauzat, 1949'dan aktaran: Aksan, 2007a: 25).

Türkçenin bilinen en eski yazılı metinleri olan Orhun Yazıtlarının yazıldığı Köktürkçede kökeni bilinmeyen kimi özel adlar ve sanlar bir yana bırakılırsa Kültigin ve Tonyukuk yazıtlarının söz varlığında yabancı ögelerin oranı %1'in altındadır. Uygur döneminde din ve medeniyet dairesi değişikliği nedeniyle alıntı sözcüklerin oranı biraz daha artmıştır. Aksan'a göre çeşitli metinlerde alıntı sözcüklerin oranı %1 ile %12 arasında değişmektedir (Aksan, 2004a: 214).

Yusuf Has Hacib'in Karahanlı Türkçesiyle kaleme aldığı Kutadgu Bilig'de alıntı sözcük oranı Uygur Türkçesiyle verilen eserlere oranla düşmüş, %1-%1,9 aralığına kadar gerilemiştir. Kutadgu Bilig'den yaklaşık iki yüz yıl sonra yazılan Yükneklî Edib Ahmet'in Atebetü'l Hakayık adlı eserinde bu sayı %20 ile %26 arasında değişmiştir (Aksan, 2004a: 214).

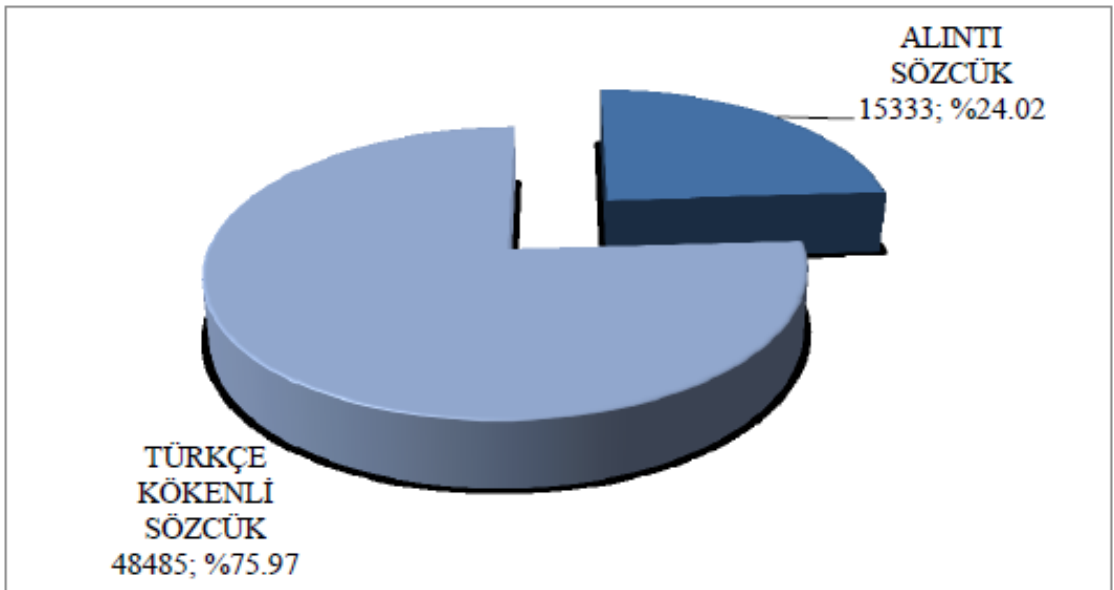
13. yüzyıl ile 16. yüzyılları arasını kapsayan Eski Anadolu Türkçesi devrinin başlarına baktığımızda alıntı sözcüklerin söz varlığımızdaki oranının düşünüldüğü kadar yüksek olmadığını görmekteyiz. Aksan'ın sayımına göre Sultan Veled'in İbtidaname'sinde ve Yunus Emre Divanı'nda %13, Âşık Paşa'nın Garibname'sinde %20, Ahmet Fakih'in Çarhname'sinde %28, Dede Korkut Kitabı'nın dua metinlerinde ve dinsel konularında % 17 'yi bulmaktadır. Dede Korkut'ta hikâyelerin anlatımındaki yabancı sözcük oranı ise %5,3 'e kadar düşmektedir (Aksan, 2004a: 214).

16. yüzyılda başlayan ve 20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı'nın hâkim olduğu bütün sahalarda edebî dil olarak kullanılan Osmanlı Türkçesi döneminde, özellikle divan edebiyatıyla birlikte, alıntı sözcük oranları en yüksek seviyelerde gözlenmiştir.

Alıntı sözcüklerin oram Divan edebiyatı yazarlarından Baki'de %65, Nefi'de %60, Nabi'de %54'tür (Aksan, 2004a: 215). Tanzimat dönemi ve sonrası yazarlarının alıntı sözcük oranları şöyledir: Namık Kemal'de %62, Şemseddin Sami'de %64. Ahmed Mithat'ta %57. Ziya Gökalp'te %57 (Aksan, 2004a, 215).

Türkçenin ilk devirlerinden Osmanlı Türkçesinin sonuna kadar Türkçenin içindeki yabancı sözcük artışı dikkat çekicidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Dil Devrimi'nin yaşanmasıyla birlikte Türkiye Türkçesinin söz varlığında yabancı sözcük oranlarında azalma görülürken dilin türetme işlevinden yararlanılarak Türkçe kök ve eklerden yapılan yeni sözcüklerin kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır.

Karaca'nın, TDK tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük'ün 10. baskısını kullanarak yaptığı araştırmada Türkçe Sözlük'te yer alan 63.818 sözcük arasında 15.333 yabancı kökenli sözcük tespit edilmiştir (Karaca, 2011: 53). Türkçe Sözlük'ün söz varlığındaki alıntı sözcük ve Türkçe kökenli sözcük oranı aşağıdaki grafikte de görülmektedir:

Türkçe Sözlük'te Alıntı Sözcük-Türkçe Sözcük Oranı (Karaca, 2012: 2010)

Dil, dış dünyanın içselleştirilip düşünsel bir kimliğe dönüştürme görevini üstlenmiş tek araçtır. Kavram ve nesnelere ad olan sözcükler, anlam ya da şekil değiştirerek dilden dile, kültürden kültüre geçiş yaparlar. İşte bir dilden başka bir dile geçen bu sözcüklere alıntı sözcük denilmektedir (Karaca, 2012: 2010).

Alıntı sözcüklerin dile alınma şekilleri iki türdür:

1. Bilgi Alıntıları: Temelinde öğrenme ve bilgilenmenin yer aldığı alıntılara denilmektedir (Karaağaç, 2009: 137). Sosyal ve kültürel farklılıklar nedeniyle bir toplumun başka bir topluma öğreteceği mutlaka bir şeyleri vardır. Dolayısıyla bu tür toplumsal etkileşim sonucunda öğrenilen yeni kavramlar kaynak dilden alıcı dile geçer. Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle daha da artan bu alıntılama kaynağı dilden alıcı dile geçen kelime girdiğın ses ve şekil özelliklerine bürünerek varlığını sürdürür.

2. Özenti Alıntıları: Öğrenme ve bilgilenme temeli dışında bir dilden başka bir dile geçen kullanım amacı moda ya da belli bir kesime kendini dâhil etme çabası ve kaygısıyla dil dışı konular yoluyla yapılan alıntılara denilmektedir. Bilgi alıntılarında farklı olarak bu tür sözcükler, genellikle ses ve şekil değişikliğine uğramadan kaynak dildeki şekilleriyle kullanılırlar. Bilgi alıntılarına göre kalıcılık özellikleri daha düşük olan bu tür alıntıların çokluğu alıcı dil açısından tehlike arz etmektedir (Karaca, 2012: 2010).

Bir dilde bulunan alıntı sözlerin azlığı ve çokluğu ile ilgili yorumlar söz konusu dillerin diğer dillerle olan etkileşimine bağlıdır. Bu sebeptendir ki bütün dillerde az ya da çok alıntı kelimeler bulunmaktadır. Alıntı sözcüğün bulunmadığı bir dilden bahsetmek için o dilin kendini tamamen dünyaya kapatmış olması gerekmektedir ki bu günümüz teknolojik devrinde mümkün görünmemektedir. Alıntının ihtiyaçlar doğrultusunda kendi gramer kurallarına uygun şekilde yapılması her dil açısından olağan karşılanmaktadır. Ancak alıntılamanın kimi zaman alıcı dili bütünüyle yabancılaştırabilecek kadar artması kaynak dil açısından son derece tehlikeli olabilmektedir (Aksan, 2004: 29).

Geçmişten günümüze Türk tarihi incelendiğinde Türklerin hemen hemen bütün kıtalara yayılmış olması ve gittiği her yerde hem siyasi hem de kültürel anlamda karşılaştığı diğer toplumlar üzerinde derin izler bıraktığı görülmektedir. Her ne kadar gittiği her yerde üst katman dili olsa da kendi bünyesine aldığı alıntılar mevcuttur. Ancak Türkçede var olan alıntılar genellikle bilgi alıntılarıdır. Özenti alıntılarının dile girme nedeninin çoğunlukla din kaynaklı olduğu görülmektedir. Budizm, Maniheim ve İslâmiyet birçok özenti alıntısının dilimize girmesine yol açmıştır (Karaağaç, 2009: 138).

Türk diline tarih boyunca öyle ya da böyle alıntı sözcükler girmiştir. Geçmişten günümüze Türk dili tarihi incelendiğinde alıntı sözcüklerin günümüzde daha fazla olduğu görülecektir. Türkçenin ilk yazılı kaynakları olan Orhun Kitabelerindeki alıntı sözcük oranı %1 olduğu, yerleşik yaşama geçen ve Göktanrı dinin yanında Maniheizmi ve Budizimi de benimseyen Uygurlar dönemine gelindiğinde bu oranının % 2 ile % 12 arasında olduğu görülmektedir.

Yusuf Has Hacıp tarafından 1069 yılında kaleme alınan Kutadgu Bilig' bakıldığında alıntı sözcüklerin oranı % 1.9 dolayındadır. İki yüzyıl sonra Yükneklî Edip Ahmed bin Mahmud tarafından kaleme alınan Atebetü'l-Hakayık'ta ise yabancı öğelerin oranı büyük bir yükselme göstererek % 20 - % 26'ya kadar çıkmaktadır. Yine 13. ve 14. yüzyıla gelindiğinde Eski Anadolu Türkçesine ait yazınsal metinlerde ise alıntı sözcüklerin oranı beklenildiği kadar yüksek değildir. Eserlere bakıldığında; Sultan Veled'in İbtidaname'sinde % 13, Yunus Emre Divanı'nda % 13, Aşık Paşa'nın Garibname'sinde % 20 dolayındadır. Alıntı sözcüklerin yalnız dinsel konuların anlatıldığı bölümlerde arttığı gözlenen Dede Korkut Kitabı'na bakıldığında alıntı sözcüklerin oranının ortalama % 5.9 civarında olduğu görülmektedir. Divan edebiyatı ve Tanzimat dönemine gelindiğinde ise alıntı sözcük oranı zirveye ulaşmıştır. Divan edebiyatının önemli temsilcilerinde alıntı sözcük oranı ortalama olarak; Baki'de % 65, Nef'i'de % 60, Nabi'de % 54'tür. Yine Tanzimat dönemi yazarlarında alıntı sözcük oranları; Namık Kemal'de % 62, Şemseddin Sami'de % 64, Ahmed Mithat'da % 57, Ziya Gökalp'te % 57'dir (Aksan, 1977: 345-346). Divan edebiyatı ürünlerinde çok fazlaca görülen Arapça ve Farsça etkisi Tanzimat döneminde nispeten azalmış fakat bu dillerin yerini batı kökenli sözcükler almıştır (Buran, 2008: 165).

Yukarıda sıralanan Türkçenin geçmişten günümüze alıntı kelime oranlarının her dönemde diğer toplumlarla etkileşim artıkça doğru orantılı bir şekilde arttığı görülmektedir. Sürekli yükselişte olan bu oranlar Dil Devrimiyle birlikte varlığını devam ettirmiş ancak alıntı sözcük oranında geçmişe kıyasla bir durgunluk yaşanmıştır. Bunun sebebi Dil Devrimiyle beraber türetme faaliyetlerinin yoğunluk kazanmasıdır.

İnsanoğlu var olduğu sürece toplumlar arasında etkileşim kaçınılmaz olacaktır. Bu durumda bir alışveriş içerisinde bulunan toplumların dilleri de alışverişe dâhil olacak ve alıntılama da kaçınılmaz olacaktır. Bu doğal bir süreçtir. Ancak bu durumun yarattığı

tehlikelerden de dilimizi korumak zorundayız. Peki, bir toplum kendi diline hangi şartlarda ve durumlarda alıntı sözcük alır?

Bu sorunun cevabını (Buran, 2008: 165) “Yabancı Diller Karşısında Türkçe” adlı makalesinde Türkçeye giren yabancı sözcüklerin, Türkçeye giren yabancı sözcüklerin giriş sebeplerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Sosyal Hayattaki Köklü Değişiklikler

Uzun yıllar göçebe bir yaşam sürmüş olan Türk milleti Uygurlarla birlikte yerleşik hayata geçmeye başlamıştır. Bu durumla beraber başlayan din ve medeniyet alanındaki değişikliklerin sosyal yapıyı farklılaştırmış ve dile yeni sözcüklerin girmesine sebep olmuştur. Türklerin hareketli yaşamı bununla sınırlı kalmamış Anadolu’nun fethiyle başka toplumlarla karşılaşmalar da artınca dil içinde alıntı kelimelerin oranı gittikçe artmaya başlamıştır.

2. Din ve Medeniyet Dairesi Değişiklikleri

Türk milletinin Uygurlar ile birlikte atlı-göçebe kültüründen kısmen yerleşik hayata geçmeleriyle başlayan din ve medeniyet çerçevesinde yaşanan değişikliklerle toplumun sosyal yapısında meydana gelen farklılaşmalar alıntı sözcüklerin Türk diline giriş sebeplerindendir. Türklerin Uygurlar döneminde Maniheizm, Budizm ve Hristiyanlık inançlarını kabulü ile birlikte yabancıları oldukları kavramların Türkçeye girmesine neden olmuştur. İlerleyen zamanda Türklerin İslamiyet’le tanışmaları Arapça ve Farsça öğelerin Türk diline girmesine olanak sağlamıştır. Günümüze gelindiğinde ise batı medeniyetine ait kavramlar dilimizde varlığını göstermiştir.

3. Tercüme Faaliyetleri

Toplumda yaşanan gelişmelerle dile girmesi muhtemel olan sözcükler kendi diline kabul ederken toplumlar kelimeleri her zaman olduğu gibi almamıştır. Uygurlar döneminde benimsenen Maniheizm ve Budizm’le ilgili dini kaynakları Türkçeye tercüme edilmesiyle birlikte tercüme faaliyetleri başlamıştır. Dil ve düşünce alanımıza Tercüme yoluyla kazandırırken yabancı dillere ait kelimelerin de dile girmesine olanak tanınmıştır. İslamiyet’in kabulüyle dini kaynakları tercüme çalışmalarında Arapça ve Farsça sözcüklerin oranı dilimizde artmıştır. Son zamanlarda akademik anlamda

Batı'dan yapılan çeviri bilimsel kaynakların artması ve teknolojinin baş döndürücü hızı dilimize giren yabancı sözcüklere müdahale etmeyi imkânsız kılmıştır.

4. Alfabe Değişiklikleri

Türkler tarih boyunca yaklaşık 17 alfabe kullanmışlardır. Bu durum benimsenen alfabelerdeki bazı seslerin dilimize geçmesine aynı zamanda alfabesini kullandığımız milletin kullandığı sözcüklerin dilimizde varlık göstermesine sebep olmuştur.

5. Geri Kalmışlık

Bilim, sanat ve teknoloji alanında ileri olan toplumlar geri kalmış ülkelerin dillerini de etkilemektedir. Geri kalmış toplumların dillerindeki yabancı sözcük sayısı da fazla olacaktır. Çünkü diller arasındaki ilişkide alıntının yönü genellikle üst kültürden alt kültüre, yönetenden yönetilene, üretenden tüketene doğrudur. Üretici toplum olmadıkça gelişmiş ülkelerin dillerinden gelen yabancı sözcüklere dilimiz açık olacaktır. Türkçe de bu açılardan geçmiş yıllardan beri bu tür alıntılar yapmaktadır (Buran, 2008a: 271).

6. Dil Bilinci Eksikliği

Dil bilincinin eksikliği çok önemli bir sorun olarak toplumların önünde durmaktadır. Türk milleti için de aynı sorun yıllardır varlığını sürdürmekte ve gittikçe daha büyük problem olmaktadır. Milli dil bilincinin eksikliği yabancı dillerden gelen sözcüklere dilimizi bir liman yapmıştır. Son zamanlarda özellikle internetin yaygınlaşmasıyla moda ve özentî alıntılarının sayısı artmıştır. Bu durum dilimizi büyük sorunlarla karşı karşıya getirmektedir.

7. Yabancı Dille Eğitim

Günümüzde yabancı dil öğretimi her alanda kendini göstermeye başlamış, tüm iş sahalarında adeta vazgeçilmez unsur olmuştur. Durumun böyle olması insanları dil eğitime yönlendirmeye başlamıştır. Bunun yanında yabancı dilde öğretim yapan okulların çoğalması İngilizce öğrenimine ilgiyi daha da artırmış yabancı dillerle haşır neşir olan insanlar o dillerden farklı sözcükleri dilimize taşımışlardır. Entelektüelliğin bir göstergesi de olan yabancı dil, moda ve özentî alıntılarının dilimize girişini

hızlandırmaktadır. Büyük bir tehlike oluşturan ve anadili bilincine çok fazla zarar veren bu durum milli dil bilincinin aşılmasıyla bertaraf edilecek bir noktadadır.

8. Çok Coğrafya Değiştirmek

Hiçbir devletin boyunduruğunda yaşamağı kabul etmeyen ve bağımsızlık duygusunu damarlarındaki kandan alan Türk milleti, göçebe kültürü ve yayılmacı politikalarıyla da coğrafi açıdan en çok yer değiştiren toplum olmuştur. Bu durum gittiğı her yerde etkileyen ve etkilenen konumuna düşmesine neden olmaktadır. Günümüzde 11 milyon metre kare alanda 20 milyon konuşuru bulunan Türkçe farklı kültürlerle sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim ve ilişkiye bakılarak dilimize başka dillerden alıntı sözcükler almışız ve aynı zamanda başka dillere sözcükler vermişizdir.

Alıntı kelimelerin dile giriş sebepleri ve etkiler yukarıda sıralanan başlıklar altında anlatılmıştır. Alıntılamanın nedenlerinin yanında gerekçeleri ve gereklilikleri de anlatılmıştır. Ancak alıntılamanın alıcı dil açısından tehlikeli yanları da bulunmaktadır. Bu tehlikeler aşağıda sıralanmıştır.

1. Sayısal Çoğunluk

Alıcı dile kabul edilen sözcüklerin sayısı o dilin kendi sözcüklerinden fazla ya da gittikçe artmakta ise alıntı yapan dil tehlike atına girmiştir. Alıntılamanın belli bir oranda olması ve verici dilden sözcüğü aynen alıntılama yapmaktansa türetme faaliyetlerinin iyi şekilde ayarlanması gerekmektedir. Bu durumun önüne geçilmemesi durumunda alıcı dil yok olma tehlikesiyle yüz yüze gelecektir.

2. Gramer Unsurları Almak

Alıntı sözcüklerin dile giriş sebepleri yukarıda açıklanmıştır. Diller ve toplumlar etkileşime girdikleri sürece sözcük alışverişinde bulunmuşlardır. Ancak tehlikeli olan yabancı dilden alınan sözcükler değil gramer unsurlarıdır. Dile alına sözcükler zamanla unutulup giderken gramer yapıları kalıcı olmaktadır. Asıl dikkat edilmesi gereken konu budur. Dilimizde de özellikle Arapça ve Farsçanın etkisiyle benzer çekimler, ek yapıları ve terkipler yapılmıştır. Türk dili açısından bu unsurlar sayıca sınırlı olsa da çoğalırlarsa tehlike artacaktır.

3. Gramer Tercümeleri Yapmak

Dil soyut kurallar bütünüdür. Bu kurallar insan zihninde soyut bir şekilde varlığını sürdürür. Gramer tercümeleri, bir diğer adıyla kavram tercümeleri, dillerin fark edilmeyen alıntılarıdır. Yabancı dillerden alıcı dile giren bu sözcükler dilin mantığına uyarak bir araya gelip yeni tümceler oluşturabilirler. Dilin mantığına yerleşen bu alıntı sözcükler her ne kadar yabancı görünüyor olsa da aslında dil mantığını sıkıntıya sokmaktadır. Alıcı dile giren bu sözcüklerin çokluğu ve sıklığı dil açısından tehlikeli olmaktadır.

4. Kullanım Sıklığı ve Yaygınlığı

Alınan yabancı sözcük halka yayılmadık tehlike oluşturmaz. Belli meslek ve sanat dallarında kullanılan, halkın kullanımına açık olmayan yabancı sözler kullanım sıklığı arttıkça halk arasına iner ve günlük dilde kullanımı artar. Bu durum dilin geleceğini tehlikeye sokar.

5. Temel Söz Varlığına Ait Kelimelerin Yabancılaşması

Her dilde kuşaktan kuşağa aktararak yaşayan, insan yaşamında birinci derecede öneme sahip olan, insana ve çevresine ilişkin önemli kavramları yansıtan sözcüklere temel söz varlığı denir. Bir dilin ana unsurlarının yabancılaşması dilin elden gittiğine işaret eder. Bu sebeple temel söz varlığına ait kelimelerin yabancılaşması bir dilin için çok büyük tehlike oluşturur.

6. Kökeni ve Yapısı Farklı Olan Dillerden Alıntı

Aynı dil ailesine ait dillerin birbirleri ile sözcük alışverişinde bulunmaları normal karşılanmaktadır. Çünkü aynı dil ailesinde olan diller ortak köklere ve aynı yapıya sahiptirler. Ancak birbirine tamamen zıt dil ailelerinin birbirlerinden alıntılama yapması kendi dil bünyelerine zarar vermekten başka bir şey olmayacaktır.

2.6. Türkiye ve Azerbaycan'da Okutulan Ders Kitaplarının Söz Varlığı

11. yüzyılın başlarından itibaren Azerbaycan, Irak ve Suriye'nin kuzey bölgeleri ile Anadolu'da yerleşen Oğuzların konuşma diline dayalı olarak oluşan ve 12. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeşitli eserlerde kullanılan tarihî yazı dilimize Eski Oğuz Türkçesi denir. Oğuzcaya dayalı olarak 13. asırdan günümüze kadar kullanılan Batı

Türkçesi zamanla Osmanlı Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi olarak iki kısma ayrılır. Dolayısıyla Azerbaycan Türkçesi ‘Doğu Oğuzcası’, Osmanlı Türkçesi de ‘Batı Oğuzcası’dır (Üstüner 2012: 165; Buran ve Alkaya, 2011: 49).

Faruk Kadri Timurtaş Anadolu’da gelişen Türk yazı dilini iki döneme ayırmaktadır: Tarihî Türkiye Türkçesi ve Yeni Türkiye Türkçesidir. Bu dönemlerden Tarihî Türkiye Türkçesi 13. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyıla kadarki sürede gelişen Eski Türkiye Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Yeni Türkiye Türkçesi ise 20. yüzyıldan başlayarak günümüzde de varlığını sürdüren devirdir. Türkiye Türkçesi, Anadolu civarında oluşan yazı dili, büyük oranda bu bölgeye yerleşen Türk Beyleri içinde çoğunluğu teşkil eden Oğuzların konuşma diline dayandığı için bu Türk boyunun adıyla “Oğuz Türkçesi” olarak da adlandırılmaktadır (Üstüner, 2012: 166).

“Azerbaycan Türkçesi, Güneybatı Oğuz lehçeleri grubunun batı kesiminin kendi içindeki dallanma ve ayrışımında doğu kolunu temsil eden bir lehçe ve bu lehçeyi oluşturan ağızlar topluluğudur” (Korkmaz, 2013: 178).

Göktürkçeden günümüze kadar varlığını sürdüren Türkçenin söz varlığı, binlerce yıllık gelişim süreci boyunca birçok evre geçirmiştir. Bu gelişim sürecinde Türkçe bir yandan bazı öğelerini kaybetmiş, bir yandan da alıntı ve türetmelerle zenginleşmiştir. Yine bu süre zarfında Türkçenin söz varlığını oluşturan kelimelerde birtakım ses değişimleri yaşanmış, bazı sözcükler ise Eski Türkçedeki görünüşlerinden çok uzaklaşmıştır. Ancak Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesine oranla Eski Türkçeden aktarılan söz varlığı unsurlarını daha çok saklamıştır.

Türkiye ve Azerbaycan Türkçesinin söz varlığı çoğunlukla Türkçe asıllı sözcüklerden oluşmaktadır. Ancak belirli dönemlerde yaşanan ilişkiler nedeniyle Arapça, Farsça, Fransızca, Rusça ve İngilizce’den sözcük alıntıları görülmektedir. Bu alıntıların oranı ilişkilerin boyutuna bağlı olarak bazen çok fazla bazen de en düşük seviyelerde görülmüştür. Hem kurulduğu bölgede Ermeni, Alban, Gürcü, Sogod gibi Türk olmayan etnik unsurların bulunması, hem 13. yüzyılda Moğol akınına uğraması hem de tarih boyunca birçok devletin egemenliği altında kalmasından ötürü Azerbaycan ve Azerbaycan’da okutulan bu etnik grupların tesiri kalmıştır. İran coğrafyasıyla yakınlığı ve 1991 yılına kadar Rusya’nın egemenliği altında kalan Azerbaycan’da Türk

dili Rusçadan ve Farsçadan aldığı sözcükleri bünyesinde barındırır. Moğolca kökenli “hugarı (ağaç kabuğundan yapılmış sepet), hingen (un çereği), dığa (çocuk)”; Rusça kökenli “respublika (cumhuriyet), podval (bodrum), velosiped (bisiklet)”; Arapça kökenli “kasten, hükmen, külli” ve Farsça kökenli “dâd-i bîdâd, merd-i merdane, et-bâz, şah-bâz, zehmet-keç” sözcük ve yapıları örnek verilebilir (Korkmaz, 2013: 185).

Eski Anadolu Türkçesinin bir uzantısı olan Türkiye ve Azerbaycan Türkçesi arasında konuşma ve yazı dilinde çok büyük farklılıklar görülmemektedir. Ergin’in (2007: VII-IH) dediği gibi “Eski Anadolu Türkçesinin tarihî gelişme süreci içinde bir yandan Türkiye Türkçesi ve ağızları bir yandan da Azerbaycan bölgesinde Azerbaycan lehçesi oluşmuştur. Azerbaycan Türkçesinin farklı bir yazı dili ve ağız topluluğu olarak varlık göstermesi, bizce 16. yüzyıldan sonradır. Bu döneme kadar her iki kolun dil yapısında ortaklaşan özellikler bulunmaktadır.”

Ana dilin, birden çok dile kaynaklık eden ve akraba dillerin türediği dil olduğunu söylemiştik. Her ana dil ve ondan meydana gelen lehçelerde olduğu gibi, Türkçenin Oğuz kolunu oluşturan Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde de söz varlığı açısından hem ortaklıklar hem de farklılıklar söz konusudur. Bir dilin temel söz varlığı denilince daha çok organ, yiyecek, sayı, akrabalık adları, durum ve hareket bildiren sözler gibi insan yaşamını ilgilendiren temel kavramlar akla gelir. Konuya bu açıdan bakılınca iki lehçe arasında ortaklık gösteren temel kavram ve sözcükler bulunur. Ancak bunun yanında Türkiye Türkçesinden farklı olarak sadece Türkçesine ait ses ve şekil özelliklerine de rastlanır: “ahtar- (aramak), bulag (pınar), külek (rüzgâr), yahşı (iyi), çalaga (çaylak kuşu) vb.” Kimi sözcüklerde ise ses ve şekil birliği vardır ancak anlam ayrılığı göze çarpar: “çöl (dışarı, kır), doğ- (doğurmak), danış- (konuşmak), subay (bekâr erkek), tap- (bulmak) sözcüklerinde olduğu gibi (Korkmaz, 2013: 184-185).

Anlamı güçlendirmek için aynı sözcüklerin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasına “ikileme” denir (TDK, 2005: 948). Türkiye ve Azerbaycan Türkçesinde ikilemeler ahenkli ve akıcı ifadelerde veya düz yazıda şiir dili yaratmak amacıyla kurulan cümlelerde sıkça başvurulan söz varlığı unsurlarıdır. İkilemeler her iki lehçede de ortak ana dilden yani Ana Türkçeden geldiği için oluşumları benzerlikler taşır. Türkçede

ikilemeler aynı sözcüklerin tekrarlanmasıyla, eş ve yakın anlamlı sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla, zıt anlamlı sözcüklerin bir arada bulunmasıyla, bir ögesi anlamsız diğeri anlamlı veya her iki ögesi anlamsız sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla ve doğada meydana gelen ses taklitleri veya bir hareketin betimlenmesiyle oluşurlar. Bunun yanında Azerbaycan Türkçesine özgü Türkiye Türkçesiyle şekil ve anlamca farklılaşan ikilemelerde mevcuttur. T.T.'de “yırtık pırtık” Az.T.'de “cındır cındır”; T.T.'de “ışıl ışıl” A.T.'de “işim işim”; T.T.'de “koşa koşa” Az.T.'de “çapa çapa”; T.T.'de çoluk çocuk Az.T.'de “çoban çoluk”, T.T.'de “ses seda” Az.T.'de “ses küy”... örnekleri verilebilir.

Söz varlığının anlatıma ahenk ve ışıltı katan bir diğer ögesi de deyimler ve atasözleridir. Bunlar bir durumu ve hâli açıklamak ve içinde bulunduğumuz durumu özetlemek üzere halkın sıkça başvurduğu özel anlatım biçimleridir. Genel Türkçede de örneklerini gördüğümüz deyim ve atasözleri günümüzde de Eski Anadolu Türkçesinin iki kolu olan Türkiye ve Azerbaycan Türkçesinde de varlığını zengin bir şekilde devam ettirmektedir. “Âşık olmak, Allah ömürler versin, Allah akıl versin, adı batmak, ağzından kaçırmak, turp gibi olmak, başının çaresine bakmak, güvendiği dağlara kar yağmak, deli divane olmak, can vermek, vadesi gelmek...” gibi deyimleri hem Türkiye Türkçesinde hem de Azerbaycan Türkçesinde aynı şekilde görmek mümkündür.

Türkiye ve Azerbaycan Türkçesi, sadece söz varlığıyla değil, aynı zamanda Türk dilinin yapısal özelliklerini de yansıtmaları açısından gelişmiş bir yazı dilidir. Her iki lehçede de çok önemi eserler verilmiştir. Türkiye Türkçesi İstanbul ağzını esas alarak yazı dilini oluşturmuş, Osmanlı Türkçesinden kalan terkipler ve tamlamaları yazı dilinden uzaklaştırmıştır. Tanzimattan Cumhuriyetin ilanına kadar Türk dili çalışmaları artmış, Yeni Lisan hareketinin Türkçede sadeleşme açısından çok büyük katkıları olmuştur.

2.7. Yurtiçinde ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Pars (1954), “Okuma Psikolojisi ve İlkokul Psikolojisi” adlı eserinde ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin öğrenmesi gereken 798 sözcükten oluşan bir liste vermiştir. Öğrenciler için yazılan ilk okuma, hayat bilgisi kitapları ve alfabeler taranıp kelimeler belirlenmiş aynı zamanda bunlara evde ve günlük hayatta kullanılan kelimeler de dâhil edilmiştir.

Pierce (1960), tarafından yapılan araştırmada veriler hem yazılı hem sözlü kaynaklardan elde edilmiştir. Okur-yazar olmayanların günlük hayatta sürekli kullandıkları sözcükler belirlenmiştir. Yazılı ve sözlü dile ilişkin listeler hazırlanmış ve sözlü dile ait 700, yazılı dile ait 1500 kelimenin günlük Türkçenin temel kelime listesinin % 90'ını oluşturduğu sonucuna varılmıştır. (Temur, 2006: 51).

Harit (1971), “Samsun ve Ankara İllerinde 6-7 Yaş Çocuklarında Kelime Hazinesi” adlı araştırmasında bu illerde bulunan okulları sosyal ve ekonomik durumları göz önünde bulundurarak gruplara ayırmıştır. Öğrencilere uyguladığı “Kelime Hatırlama Oyunu” ile öğrencilerden veriler toplanmış, elde edilen sözcükler kendi içerisinde iki gruba ayrılarak alfabetik sıraya göre bir liste hâlinde verilmiştir. Öğrencilerin akıllarına ilk gelen ve bildiği sözcüklerin belirlenmesine çalışılmıştır. Bu çalışma sosyal ve ekonomik yönden sınıflandırılan okul ve çevrelerde yaşayan çocukların bildiği ve hemen hatırlayabildiği sözcüklerinin tespit edilmesine yöneliktir.

Çiftçi (1991), “Bir Grup Yüksek Öğrenim Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması”yla üniversite son sınıfta okuyan bir grup öğrencinin yazılı anlatımlarında kullandıkları sözcükleri belirlemeye çalışmıştır. Çıkan sonuca göre bu öğrenciler yazılı anlatımda ortalama 3216 aktif kelime servetine sahiptir.

Tosunoğlu (1998), ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin sık olarak kullandıkları sözcükleri tespit etmek amacıyla bir söz hazinesi yapısı elde etmeye çalışmıştır. Veriler, ses kaydı yoluyla kaydedilmiş, sözcük uzunluklarına, sözcüklerin hece ve harf sayılarına göre incelenmiştir. Sözcükler kullanım sıklığına ve çeşitlerine göre sınıflandırılmıştır.

Çeçen (2002) de “İlköğretim Öğrencilerinde Kelime Hazinesinin Geliştirilmesi” adlı araştırmasında söz dağarcığının geliştirilmesi ile ilgili sorunlara ve söz dağarcığını geliştirme etkinliklerine yer vermiş ve bazı kaynaklardan aldığı 2657 sözcüklük temel söz varlığı listesini de alfabetik sırayla listelemiştir.

Göz'ün (2003), “Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü” adlı çalışması ile Türkçe eğitimi ve söz varlığı araştırmalarında köşe taşı olabilecek önemli kaynaklardan biridir. Göz, basın, hikâye, bilim, popüler bilim, güzel sanatlar, biyografi, hobi, din, okul kitabı gibi çeşitli birçok kaynağa ulaşarak seçtiği metinlerle 106306 sözcükten

oluşan bir sözlük oluşturmuştur. Sözlükte toplam 22693 sözcük madde başı olarak sıklıklarıyla birlikte verilmiştir. Ayrıca listede eş anlamlı sözcüklere ve TDK İmlâ Kılavuzu'nda bulunmayan sözcüklere de yer verilmiştir.

Yalçın (2005), tarafından yapılan “İlköğretim 1. ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığı Unsurlarının Eğitsel Açıdan Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında ilgili sınıf düzeylerine ait ders kitapları incelenmiş ve ilköğretim 1. ve 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tekrarsız sözcük sayısı toplam olarak 1. Sınıf Türkçe ders kitabında 829, 5. Sınıf Türkçe ders kitabında 2436 olmak üzere toplam 3265 olarak tespit edilmiştir. İlgili sözcükler hem tür hem şekil hem de köken ve sıklık bakımından incelenmiştir. Türkiye’deki Türkçe ders kitaplarının birçoğunun örnekleme alınan Türkçe ders kitaplarıyla benzerlik gösterdiği düşünüldüğünde ortaya kitapların söz varlığı açısından yetersiz olduğu sonucu çıkmıştır.

Baş (2006), “1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora tezinde 1985-2005 yılları arasında Türkiye’de yayımlanan anlatı türündeki eserlerin söz varlığını araştırmıştır. 100 çocuk masalı, 54 çocuk destanı, 14 çocuk efsane, 100 çocuk romanı ve 100 çocuk hikâyesinden alınan 200 efsaneden 100000’er sözcük olarak toplamda 500000 sözcük üzerinde çalışmalarını sürdürmüştür. Bütün eserler; kelime hazinesi, ikilemeler, deyimler ve atasözleri kullanımı açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre ilköğretim öğrencilerinden toplam 393119 sözcük, çocuk kitaplarından 483626 sözcük elde edilmiş ve veriler kıyaslanmıştır. Bu kıyaslama sonuçlarına göre çocuk kitaplarında toplam 17790 sözcük kullanılmıştır. Kullanılan bu sözcüklerden 7306’sı hem çocuk kitaplarında hem de öğrencilerde ortak olarak kullanılmıştır. Bu sayı toplamda %95’lik bir alana karşılık gelmektedir. Bu oran, öğrencilerin kullandığı sözcükleri kapsamaktadır ancak; çocuk kitaplarında yer alıp öğrenci metinlerinde bulunmayan 10684 farklı sözcük bulunmaktadır.

Erkul (2008), “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Olaya Dayalı Metinlerin Öğrencilerin Söz Varlığına Etkisi” adlı yüksek lisans tezinde 8. sınıf öğrencilerinden yazılı anlatım yoluyla veriler toplamıştır. Çalışma kapsamında verilen bir konuda öğrencilere kompozisyon yazdırılmıştır. Kompozisyonların söz varlığı; sözcükler, sözcük grupları, deyimler, atasözleri açısından değerlendirilmiştir.

Ekmen (2009)'in “2005 Programına Göre Hazırlanan 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi” adlı çalışmasında, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin söz varlığı unsurları incelenmiştir. Kitaptaki bütün metinlerin ayrı ayrı sözcük listeleri oluşturulmuştur. Sözcük ve sözcük öbeklerinin kaçınıcı anlamda kullanıldığı, özel isimler, deyimler, mecazlar, terimler, toplam kavram sayısı, yinelenen kavram sayısı, farklı olarak kullanılan kavram sayısı ve oranları her metin için listelenmiştir.

Apaydın (2010), “6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde MEB Yayınları, Evrensel İletişim Yayınları, Tuna Matbaacılık, Özgün Matbaacılık ve Koza Yayın Dağıtım’a ait Türkçe ders kitaplarındaki toplam 100 metni söz varlığı açısından incelemiş ve kitaplarda yer alan söz varlığı öğelerini tablolar hâlinde sunmuştur. Genel olarak kitaplar arasında oldukça büyük bir sözcük sayısı farkı olduğu dikkatlere sunulmuştur.

Uludağ (2010), “7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından ne gibi özellikler gösterdiğini tespit etmeye çalışmıştır. Bu amaçla Erdem Yayınlarına, Harf Yayınlarına, Koza Yayınlarına ve MEB Yayınları’na ait beş ders kitabındaki sözcüklerin sıklıklarını ve söz varlığı öğelerini belirlemiştir.

Daharlı (2012), tarafından hazırlanan “5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” yüksek lisans tezinde kitaplar arasındaki toplam sözcük sayısı incelenmiş ve kitapların birbirlerine yakın oldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya konu olan Türkçe ders kitaplarının söz varlığına bakıldığında atasözü bakımından zengin bir söz varlığına rastlanmaması ya da atasözlerinin az olması, programdaki atasözü kazanımıyla ilgili hedeflerle çeliştiği anlaşılmıştır.

Öz (2012), “İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi” adlı çalışmasında 4 Türkçe ders kitabını incelemiştir. Çalışma sonucunda ders kitaplarının kelime sayıları tespit edilip kıyaslanmıştır. Bu kıyaslama sonucunda ise kelime sayısı arttıkça farklı sözcüklerin sayısı da artış göstermiştir. İncelenen kitaplar arasında en fazla söz varlığı unsuruna kitap tespit edilmiştir. Bunun sonucunda Türkçe Öğretim Programında yer alan dört temel dil becerisinin hedeflenen söz varlığı ile ilgili kazanımlara sadece bir kitabın sahip olduğu bulunmuştur.

Büyükhellaç (2014), “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığının İncelenmesi” adlı çalışmasında toplam söz varlığı unsuru sayılarının gösterdiği değişimler göz önüne alındığında sınıf seviyeleriyle paralel bir şekilde artmadığını belirlemiştir. Yine kitaplardaki farklı söz varlığı unsurlarının sınıf kademelerine göre oranları verilmiş ve kitaplardaki söz tekrarı yüksek bulunmuştur. Kitapların içerdiği söz varlığı unsurları köken bakımından da incelenmiş sınıf seviyeleri arttıkça yabancı sözcük oranının da arttığı tespit edilmiştir.

Doğan (2016), “Türkçe Dersi Ortaokul Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde sınıf seviyelerine göre öğrenci çalışma kitaplarının söz varlığı sayısı tespit edilmiştir. Bu bağlamda 6. sınıf 346, 7. sınıf 312, 8. sınıf 404 söz varlığı unsuru olduğu görüşmüştür. Sınıf seviyesi arttıkça sözcük sayılarının artması beklenmiş ancak 7. sınıf öğrenci çalışma kitabında sayı 6. sınıfın altına düşmüştür. Çalışmada bu bir eksiklik olarak belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Araştırmanın Kapsamı

2012-2013 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okutulması tavsiye edilen 6. sınıf Türkçe ders kitabı ve Azerbaycan Eğitim Bakanlığının 2012-2013 eğitim-öğretim yılında okutulması tavsiye edilen 6. sınıf Türkçe ders kitabı araştırmanın kapsamı olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın kapsamında yer alan 6. sınıf Türkçe ders kitapları şunlardır:

1. MEB Yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabı
2. Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nın 01.04.2004 tarihli, 265 sayılı emri ile 2012-2013 öğretim yılında okutulmak üzere Bilal HESENLİ, Esger GULİYEV, Soltan Hüseyinoğlu tarafından ilköğretim okullarının 6. sınıfı için hazırlanan Türkçe ders kitabı

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, örnekleme alınan Türkçe ders kitaplarının söz varlığı öğelerinin incelenmesine ve istatistiksel verilerle desteklenmesine dayanmaktadır.

3.3. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, örnekleme alınan Türkçe ders kitaplarının söz varlığı unsurları tarama modeli uygulanarak tespit edilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle ve değiştirmeden betimlemeyi amaçlayan bir modeldir (Karasar, 2002: 77).

3.4. Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2012-2013 eğitim ve öğretim yılında okutulmak üzere 2549 sayılı Tebliğler Dergisi'nde önerdiği 6. sınıf Türkçe ders kitabı ile Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nın 01.04.2004 tarihli, 265 sayılı emri ile 2012-2013 öğretim yılında okutulmak üzere Bilal HESENLİ, Esger GULİYEV, Soltan Hüseyinoğlu tarafından ilköğretim okullarının 6. sınıfı için hazırlanan Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır.

3.5. Araştırmanın Örneklemi

Bu araştırmanın örneklemi Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında okutulmak üzere 2549 sayılı Tebliğler Dergisi'nde önerdiği 6. sınıf Türkçe ders kitabı ile Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nın 01.04.2004 tarihli, 265 sayılı emri ile 2012-2013 öğretim yılında okutulmak üzere Bilal HESENİ, Esger GULİYEV, Soltan Hüseyinoğlu tarafından ilköğretim okullarının 6. sınıfı için hazırlanan Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır.

3.6. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada Türkiye ve Azerbaycan'da okutulan Türkçe ders kitaplarını oluşturan metinler öncelikle bilgisayar ortamında öncelikle Word programına aktarılmıştır. Daha sonra tüm sözcükler alt alta sıralanıp Excel programına aktarılmış olup ilgili metinlere ait sözcükler söz varlığı açısından incelenmiştir. İncelemede sözcükler tür, görev ve köken bakımından ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca metinlerde yer alan tüm sözcüklere ait bir sıklık dizini hazırlanmış olup sözcüklerin tekrar oranları ve kullanım durumları ortaya konulmuştur. Bu sıklık analizi yapılırken internet ortamındaki “Türkçe Metin Sıklık Çözümleyicisi” (<http://ce.istanbul.edu.tr/atakan/metinanalizi/>) programı kullanılmıştır.

3.7. Verilerin Çözümlemesi

Örneklemeye alınan Türkçe ders kitapları metinlerindeki söz varlığı unsurları çeşitli gramer kitaplarının incelenmesi dışında, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde ve Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde görev yapmakta olan üç akademisyene ve Gaziantep ile Elazığ'da görev yapmakta olan iki Türkçe öğretmenine danışılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada Hem Türkiye hem de Azerbaycan'daki Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki sözcükler aktarıldıkları Excel programından veri süzme tekniğiyle yapmış olduğumuz söz varlığına ait inceleme esas alınarak (tür, görev ve köken) süzölmüş olup ilgili bulgular çeşitli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgular sadece sayısal verilerle aktarılmamış bütün belirlenen başlıklardaki sayısal veriler grafikleştirilmiştir. Ayrıca tespit edilen söz varlığına ait bir sıklık dizini de teze eklenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. BULGULAR VE YORUM

Örnekleme alınan Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitapları üzerinde yapılan söz varlığı incelemesinde şu bulgular elde edilmiştir:

Örnekleme alınan Türkiye'de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki tekrarlı sözcük sayısı 10.054'tür. Tekrarlı kullanımlar atılınca geriye kalan asıl söz varlığı 3.294 olmaktadır.

Örnekleme alınan Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki tekrarlı sözcük sayısı 13.930'dir. Tekrarlı kullanımlar atılınca geriye kalan asıl söz varlığı 3.581 olmaktadır.

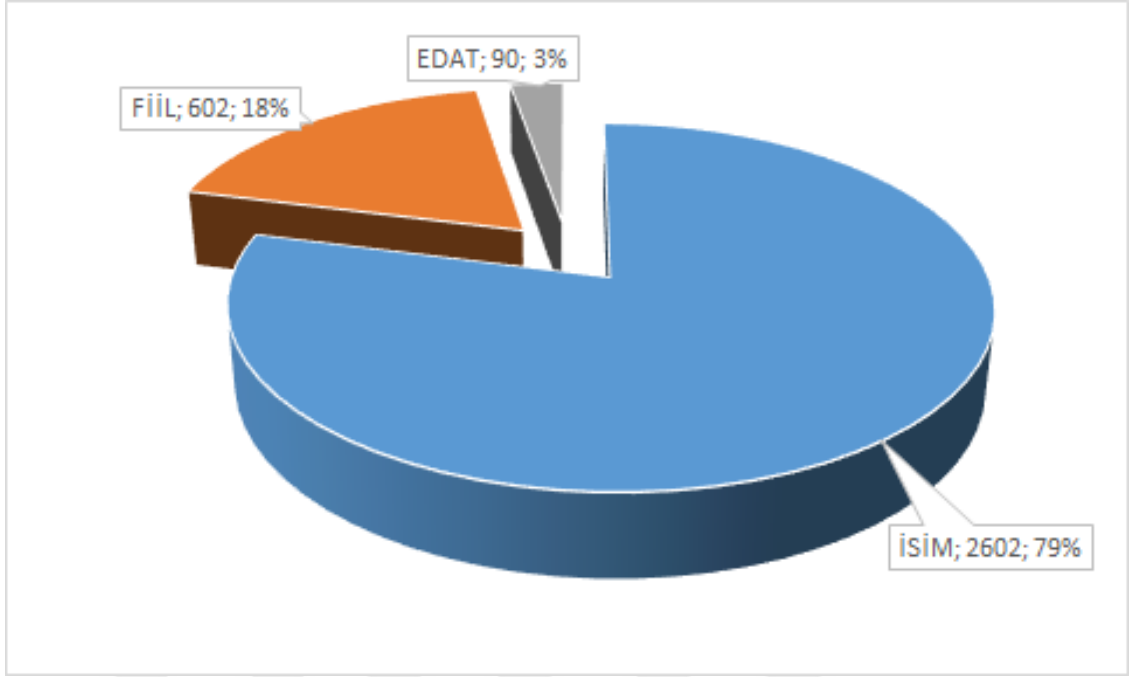
Araştırmada tekrarsız asıl söz varlığı esas alınmıştır; ancak örnekleme alınan ders kitaplarındaki asıl söz varlığı içerisinde yer alan bazı sözcükler, farklı görevlerde kullanılmış olmasından dolayı birkaç defa sayıldığı için, söz varlığı incelemesinde tespit edilen söz varlığı sayısında kısmî artışlar olmuştur.

Örnekleme alınan Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan söz varlığı unsurlarının alt amaçlara ilişkin bulguları ise şöyledir:

4.1.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.1.1.2. Türlerine Göre Sözcükler

Çalışmada örnekleme alınan Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitapları üzerinde yapılan söz varlığı incelemesindeki sözcük türü dağılımı, grafik 1 ve grafik 2'deki gibidir.

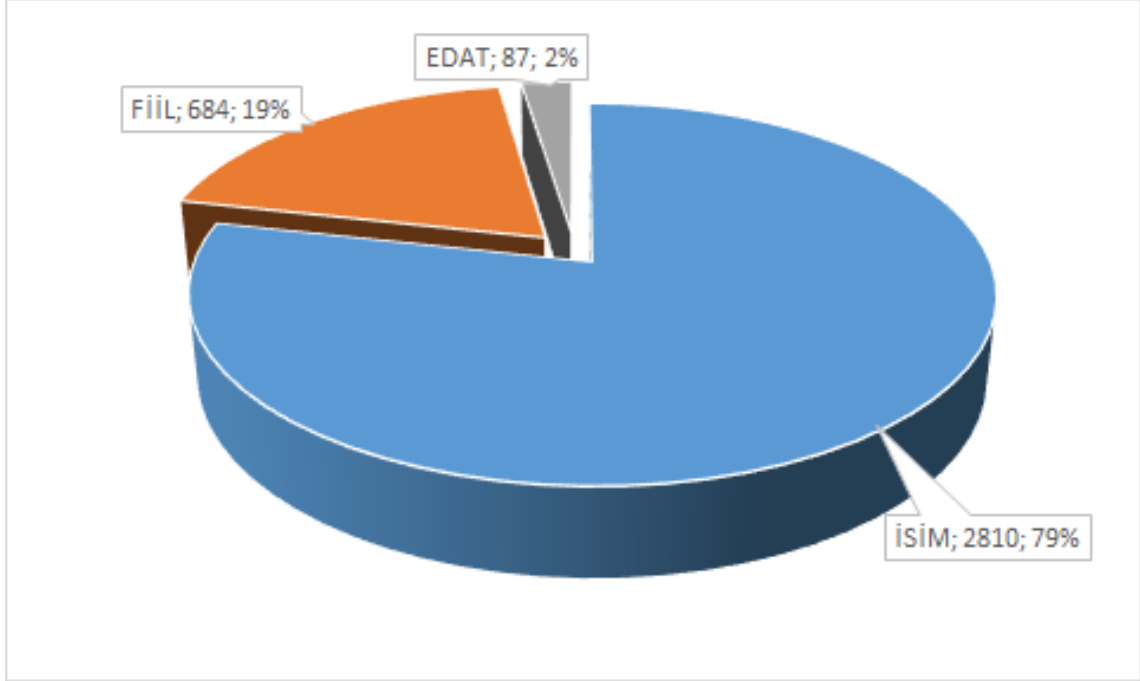
Grafik 1: Türkiye’de okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Sözcük Türleri

Grafik 1’de verilen bilgiler ışığına Türkiye’deki 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan sözcük türlerinin genel dağılımının isimler %79 (2602), fiiller % 18 (602), edatlar % 3 (90) oranında şekillendiği tespit edilmiştir. Grafik 1 incelendiğinde sözcük türlerinin büyük bir kısmının %79’luk bir oranla isimlerden oluştuğu görülmektedir. İnsanoğlu bildirişimi sağlarken çoğunlukla dış dünyadaki varlıkları karşılayan isimlerden faydalanmaktadır. Bu nedenle duygu, düşünce ve fikirlerin anlatımına yer verilen metinlerde isim sözcük türünün kullanılması doğal karşılanmaktadır.

Grafik 1’de yer alan veriler incelendiğinde fiiller % 18’lik oranla isimlerden sonra en fazla kullanılan sözcük türü olarak görülmektedir. Bunun sebebi ise öğrencilerin bilişsel gelişimlerinin karmaşık ve bağlaçlarla uzatılmış uzun cümleleri anlamakta zorlanmasıdır. Doğal bir sebeple metinleri oluşturan cümleler çocuğa görelilik ilkesi de göz önünde bulundurulduğunda kısa seçilmiştir. Cümleler kısa olunca fiillerin sayısı da artış göstermiştir.

Edatlar ise % 3’lük bir oranla diğer sözcük türlerine göre daha az sayıda kullanılmıştır. Edatların düşük bir oranda kullanılması normal karşılanmalıdır. Çünkü öğrencilerin bilişsel gelişimleri düşünüldüğünde uzun cümlelerin kullanılmaması edatlar başlığı altında son çekim edatları ve bağlaçların az kullanımına yol açmıştır. Grafik 1’de

yer alan bilgilerde edatların 90 tane olduğu ve bunların içinde ünlem edatlarının 30 olduğu görülmektedir. Bunun sebebi de somut işlemler döneminde olan çocukların fazlaca yaşadığı heyecan duygusunu karşılamak içindir.

Grafik 2: Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Sözcük Türleri

Grafik 2 incelendiğinde ise Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan sözcük türlerinin % 79’luk oranla isimlerden oluşmuş olduğu görülmektedir. Yine burada da isimlerin fazla olması grafik 1’de yapılan yorumlara bağlı olarak bu durumun normal karşılanması gerekmektedir.

Grafik 2’de yer alan bilgiler ışığında ise fiiller % 16’lık bir oranla isimlerden sonra en fazla kullanılan sözcük türüdür. Grafik 1’deki yorumlar bu kısımda da yapılabilir. Tespit edilen bu oran normal görülebilir. Çünkü bu yaş seviyesindeki öğrencilere öğretilcek olan cümleler çok uzun değildir ve bu nedenle fiillerin sayısı isimlerin sayısından azdır.

Edatlar ise % 2’lik bir oranla en az kullanılan sözcük türüdür. Diğer sözcük türlerine göre edatların düşük oranda kullanılmış olması normal karşılanmaktadır. Grafik 1’de yapılan yorumlara bağlı olarak edatların az kullanılma sebepleri normal bir

durumun göstergesidir. Bunun yanı sıra görevli unsurlar olan edatların kullanımı ihtiyaca bağlıdır.

Grafik 1 ve Grafik 2'deki veriler karşılaştırıldığında şunlar söylenebilir: Türkiye'deki 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan sözcük türlerinin genel dağılımını gösteren grafik 1'de isimlerin kullanım oranı ile Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan sözcük türlerinin genel dağılımını gösteren grafik 2'de de isimlerin kullanım oranı aynıdır. Her iki ders kitabında da isimlerin kullanım oranı % 79'dur. Ancak ders kitaplarında yer alan isimlerin sayısına bakıldığında sayı olarak Azerbaycan'daki Türkçe ders kitabındaki isimler daha fazladır. Azerbaycan'daki ders kitabında yer alan isimlerin sayısının fazla olmasının sebebi tekrarlı (13.930) ve tekrarsız (3581) sözcük sayılarının Türkiye'deki ders kitabında yer alan tekrarlı (10.054) ve tekrarsız (3281) sözcük sayılarından fazla olmasıdır. Genel olarak sözcük türleri içerisinde isim türünün fazla olmasının sebebi somut işlemler döneminde olan çocukların varlıkları karşılayan sözcükleri kullanım sıklıklarının fazla olması olarak yorumlanabilir.

Her iki ders kitabında da yer alan fiillerin kullanım oranlarını gösteren Grafik 1 ve Grafik 2'de fiiller hemen hemen aynı kullanım oranına sahiptir. Türkiye'deki 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan sözcük türlerinin genel dağılımını gösteren Grafik 1'de fiillerin kullanım oranı % 18 iken Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan sözcük türlerinin genel dağılımını gösteren Grafik 2'de ise fiillerin kullanım oranı % 19'dir. Oran olarak değerlendirildiğinde birbirine çok yakın bir durumdadırlar. Fiiller sayı bakımından da incelendiğinde çok farklı bir sayı karşımıza çıkmamaktadır. Yine çocukların içinde bulunduğu gelişim çağı dikkate alındığında bu sayıların normal olduğu uzun cümle kurmaktan kaçınmak için daha fazla fiiller kullanılarak cümleler kısaltılmıştır.

Türkiye'deki 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan edatların kullanım oranı ve sayısı, Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan edatların oranı ve sayısı ile benzerlik göstermektedir. Her iki ders kitabında da Türkçenin temel söz varlığında yer alan kelimler dikkate alındığında kitaplarda yer alan metinlerdeki edat kullanımı iyi görünmektedir. Türkiye'deki ders kitabında yer alan 90 edat % 3 orana sahipken Azerbaycan'daki ders kitabında yer alan 87 edat % 2'lik bir dilime sahiptir.

Sayı çok düşmezken %1’lik bir oranın düşmesi kendi Azerbaycan’daki 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan sözcük türlerin arasında yetersiz görülebilir.

Türkiye ve Azerbaycan’daki Türkçe 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının sözcük türleri bakımından dağılımı yukarıda yer alan Grafik 1 ve Grafik 2’de gösterilmiştir. Grafiklerde gösterilen sözcük türleri, anlamlı ve görevli sözcükler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bunun yanında anlamlı ve görevli sözcüklerin kaynaşmasıyla oluşan kalıp ifadeler de çalışmaya eklenmiştir. Bu bağlamda aşağıda sözcük türlerinin anlamlı, görevli ve kalıplaşmış ifadeler ile ilgili bulgular şu şekilde yer almaktadır:

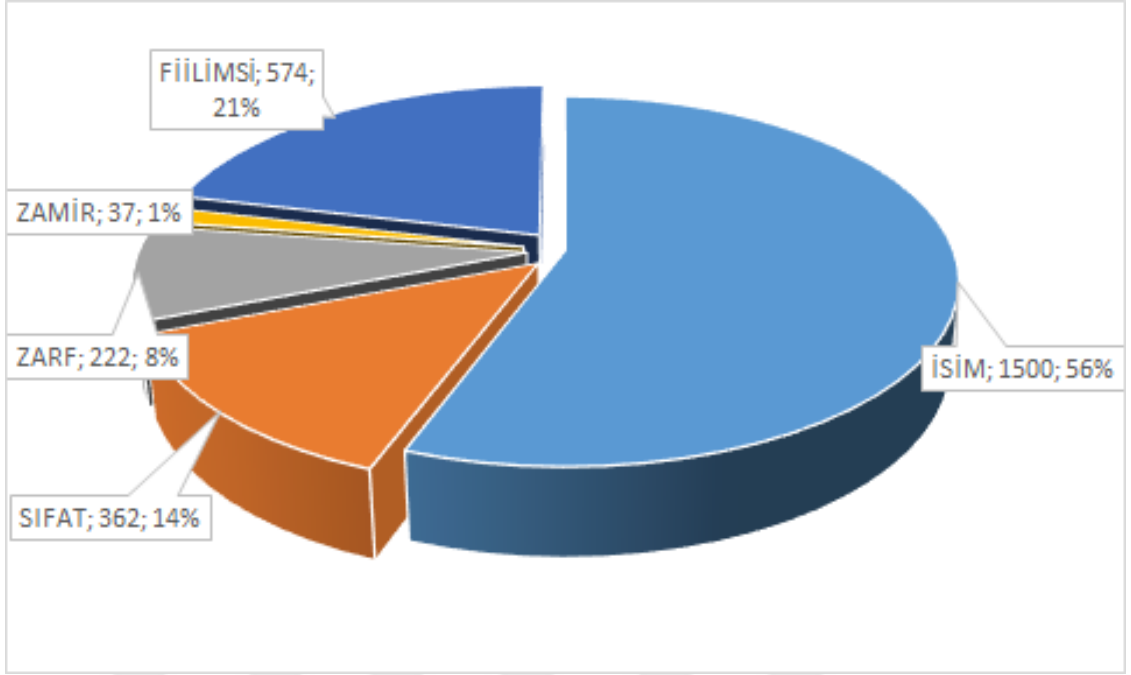
4.1.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.1.2.1. Görevlerine Göre Sözcükler

4.1.2.1. İsimler

Sözcük türleri anlamlı ve görevli sözcükler olmaları bakımından ikiye ayrılmaktadır. Anlamlı sözcükler de kendi içerisinde isim, sıfat, zamir, zarf ve fiilimsiler olmak üzere beşe ayrılmaktadır. Aynı zamanda anlamlı sözcükler grubunda yer alan bu sözcük grupları isim kategorisinde kabul edilmektedir.

İsim kategorisine yer alan isim, sıfat, zamir, zarf ve fiilimsiler Grafik 3 ve Grafik 4’te verilmiştir.

Grafik 3: Türkiye’de Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki İsim Kategorisinde Yer Alan Görevli Unsurlar

Grafik 3’te yer alan veriler ışığında Türkiye’de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında isimlerin % 56 (1500), sıfatların % 14 (362), zarfların % 8 (222), zamirlerin % 1 (37), fiilimsilerin % 21 (574) oranla yer aldığı görülmektedir.

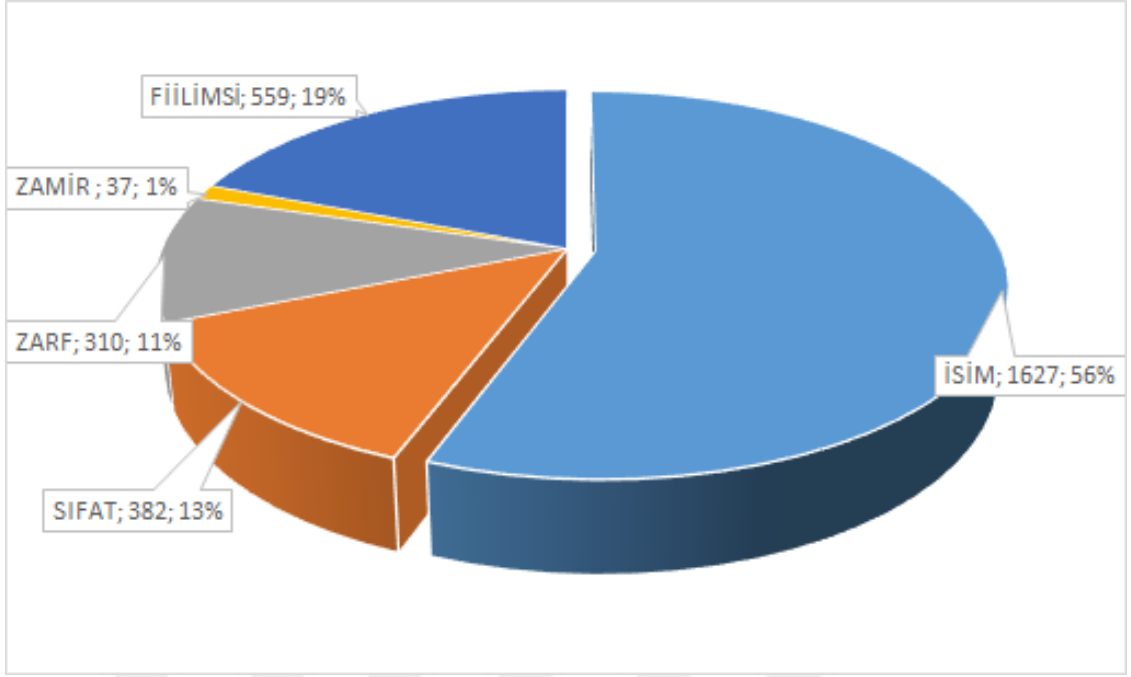
İsim kategorisi içerisinde isim göreviyle kullanılan 1500 sözcük % 56’lık oranla ders kitabında yer alan bu kategorideki görevli sözcüklerin büyük bir kısmını teşkil etmektedir. İsimler asıl vazifelerinde diğer vazifelerinden daha fazla kullanıldıkları için sayılarının fazla olması normal bir durumdur.

Bu kategoride sıfatlar ise % 14 (362) oranında yer almaktadır. Somut işlemler döneminde yer alan ve soyut işlemlere geçmeye hazırlanan 6. sınıf öğrencileri için hazırlanan ders kitabında sıfatların sayısının azlığı dikkat çekicidir. Bu yaş grubunda yer alan öğrencilerin nesnelerin her bakımdan yani belirli-belirsiz tüm yönlerini kavrayabilecek bir bilişsel seviyede bulunmaları düşünüldüğünde sıfatların daha zengin bir şekilde yer alması beklenmektedir. Ayrıca farklı metin türlerini tanımaya başladığı bu sınıf seviyesinde yazma çalışmalarına katkı sunması beklentisi ile özellikle de öğrencilerin betimleme becerisini artırması bakımından sıfatlar önemli bir rol üstlenmektedir.

İsim kategorisinde yer alan zarflar % 8 (222)'lik bir oranla ders kitabındaki metinlerde yer almıştır. Bu yaş grubunda yer alan öğrencilerin miktar, yer-yön, zaman ve durum bakımından fiilileri etkileyen sözcükleri fark etmeye başlaması gerekir. Çünkü bir sonraki sınıfta zarflar konusunun detaylı bir şekilde öğretimi yapılacaktır. 7. sınıfta bu konuyu iyice benimsemesi için öğrencilerin alt sınıflarda bu görevle kullanılacak sözleri sezmeleri oldukça önemlidir. Aynı zamanda yine 7. sınıfta verilmesi planlanan fiillerde kip kayması konusunu anlamasında da bu görevli sözcüklerin rolü büyüktür. Bu yönlerden zarfların daha fazla kullanılması gerekmektedir.

İsim kategorisi içerisinde yer alan zamirler % 1 (37)'lük bir oranla kullanılmıştır. Bu oran kategoride yer alan diğer görevli sözcüklerle kıyaslandığında oldukça düşük bir rakamdır. Bu sayının az olması metinlerde art gönderim ve ön gönderim öğelerine sıkça başvurulmadığı yani kişi ve varlıkların yerini tutabilecek sözlerin az kullanıldığını göstermektedir. Bu yaş grubunda yer alan öğrenciler, metinlerde kişi ve varlık takibini rahatlıkla yapabilecek, zamirlerin kimi ve neyi anlattığını kavrayabilecek durumdadır. Öğrencilerin bu durumu göz önünde bulundurulduğunda zamirlerin olduğundan daha fazla kullanılması gerekmektedir.

Bir diğer kategori ise isimler içerisinde yer alan fiilimsilerdir. Fiilimsiler Türkiye'de okutulan ders kitabında % 21 (574)'lik bir oranla karşımıza çıkmaktadır. Fiil ve isim türünün özelliklerini henüz tam bir şekilde tanımayan bu yaş gurubu öğrencilerin ders kitabında yer alan fiilimsilerin sayısı oldukça iyidir.

Grafik 4: Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki İsim Kategorisinde Yer Alan Görevli Unsurlar

Grafik 4’te yer alan veriler incelendiğinde Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe ders kitabında isimlerin % 56 (1627), sıfatların % 13 (382), zarfların % 11 (310), zamirlerin % 1 (37), fiilimsilerin % 19 (559) oranla yer aldığı görülmektedir.

İsim kategorisi içerisinde isim göreviyle kullanılan 1627 sözcük % 56’lık oranla ders kitabında yer alan bu kategorideki görevli sözcüklerin büyük bir kısmını teşkil etmektedir. Türkiye’de okutulan ders kitabı için yapılan yorumlar burada da yapılabilir.

Bu kategoride sıfatlar ise % 13 (382) oranında yer almaktadır. Azerbaycan’da okutulan göz önünde bulundurulduğunda tasvir ve kişilik özelliklerini anlatmayı seven bir toplumda sıfatların bu kadar az kullanılması dikkat çekmektedir. Bu açıdan bakıldığında sıfatlar yeteri ölçüde kullanılmamıştır. Sıfatların önemi konusunda yukarıda yapılan yorumlar burada da benzer şekilde önem arz etmektedir.

İsim kategorisinde yer alan zarfların % 11 (310)’lik bir oranla ders kitabındaki metinlerde yer almıştır. Öğrencilerde, fiilin ne zaman, nasıl, ne kadar ve ne yöne yapıldığını anlatan sözcükleri bu yaşta iyice kavraması beklenilmektedir. Bu açıdan bakıldığında zarfların yeterince kullanılmadığı söylenebilir.

İsim kategorisi içerisinde yer alan zamirler % 1 (37)’lik bir oranla kullanılmıştır.

Bu oran kategoride yer alan diğer görevli sözcüklerle kıyaslandığında oldukça düşük bir rakamdır. Zamirlerle ilgili yukarıda yer alan yorumlar Azerbaycan'da okutulan ders kitabı için de yapılabilir.

Bir diğer kategori ise isimler içerisinde yer alan fiilimsilerdir. Fiilimsiler Türkiye'de okutulan ders kitabında % 19 (559)'lık bir oranla karşımıza çıkmaktadır. Fiil ve isim türünün özelliklerini henüz tam bir şekilde kavranmadığı bu yaş döneminde fiilimsilerin sayısı normal kabul edilebilir.

Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının isim kategorileri bakımından dağılımını gösteren Grafik 3 ve Grafik 4 karşılaştırıldığında şunlar söylenebilir: Hem Türkiye'de okutulan ders kitabında yer alan isimler hem de Azerbaycan'da okutulan ders kitabında ise isimler % 56'lık bir oranda kullanılmıştır. Oluşturulan Grafik 3 ve Grafik 4'te diğer isim kategorisinde yer alan görevli sözcüklere oranla daha geniş bir alan kaplamışlardır.

Grafik 3 ve Grafik 4'teki oranlar incelendiğinde isimlerin tekrarsız sözcükler içerisinde kullanılmaları açısından oranları %56 şeklindedir. Ancak isim kategorileri içerisinde isimler sayı bakımından incelediğinde Türkiye'de okutulan ders kitabında yer alan isim sayısı 1500 iken, Azerbaycan'da okutulan ders kitabında yer alan isim sayısı 1627'dir. Her iki ders kitabında yer alan isimlerin sayısı öğrencilerin yaş ve bilişsel zekâ durumları da göz önünde bulundurulduğunda normaldir. Çünkü sözcük dağarcıkları henüz bakir olan bu yaş grubu öğrencilerinin evrende var olan varlıkların isimlerini bilmelerini gerektirmektedir. Anlamanın ve anlatımın temeli sözcük dağarcığının zenginliğine bağlıdır. İnsan eşyanın adını bildikçe düşünür ve düşüncelerini anlatır. Bu bağlamda isimlerin düşünce dünyasına önemli bir katkısının da olduğunu göstermektedir. İnsanoğlu evrende dolayısıyla çevresinde ne kadar varlığın adını bilirse o derecede düşünme kabiliyetlerini de zenginleştirir. Her iki ders kitabı da isim kategorisi içerisinde yer alan isimler açısından iyi bir düzey göstermektedir.

Türkiye'de okutulan ders kitabında yer alan isim kategorilerinin dağılımını gösteren Grafik 3'te sıfatlar % 14 (362)'lük bir oranla gösterilmektedir. Azerbaycan'da okutulan ders kitabında yer alan isim kategorilerinin dağılımını gösteren Grafik 4'te ise sıfatlar % 13 oranla gösterilmiştir. Azerbaycan'da okutulan ders kitabında yer alan sıfat oranı Türkiye'de okutulan ders kitabında yer alan sıfat oranına göre bir puan düşmüştür.

Bu %1’lik düşüş sıfat sayıları kıyaslandığında ise ters bir durum göstermektedir. Türkiye’de okutulan ders kitabında yer alan sıfat sayısı 362 iken, Azerbaycan’da okutulan ders kitabında yer alan sıfat sayısı ise 382’dir. Hemen hemen isim kategorisi içerisinde yer sıfatların oran ve sayıları birbirine yakındır. Ancak bu sayı her iki ders kitabı için yetersiz bulunmaktadır. Bunun nedeni ise farklı metin türleri ile tanışmaya başlayan bu dönem yaş grubu öğrencileri daha fazla sıfatla karşı karşıya getirilmelidir. Bu yolla öğrencilerin sözcük dağarcığında yer alan sıfatların sayısını artırmak gerekir. Bu da öğrencilerimizin yazılı anlatım türlerinden olan hikâye, roman, gezi yazısı vb. türlerde kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlayacaktır. Aynı zamanda biyografi ve otobiyografi türlerinde de ünlü kişilerin ve kendilerinin sahip olduğu nitelikleri tanıtmada sıfatlara büyük ölçüde görev düşmektedir. Bu açılarından düşünüldüğünde ders kitaplarının söz varlığı unsurları içerisinde sıfatların önemi büyüktür ve bu sebeple ders kitaplarının sıfat sayısı bakımından zenginleştirilmesi gerekmektedir.

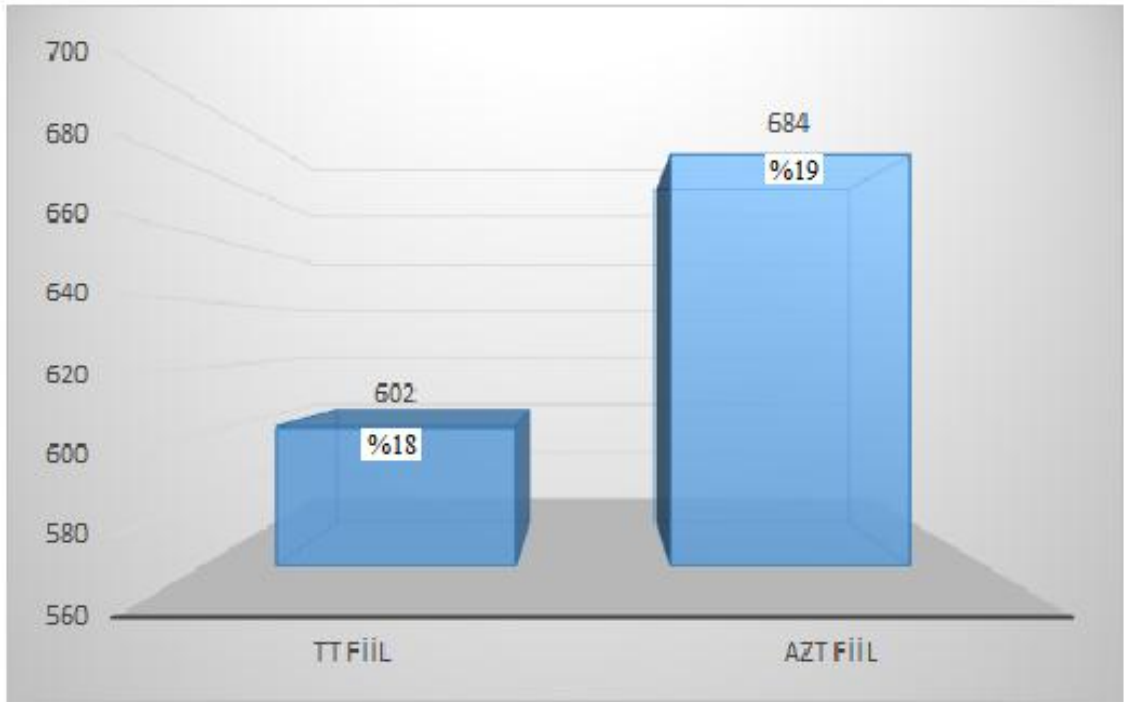
İsim kategorisinde yer alan bir diğer görevli sözcük ise zarflardır. Zarfların isim kategorisi içerisinde dağılımını veren Grafik 3 ve Grafik 4’te zarfların kullanım oranı Türkiye’de okutulan ders kitabında % 8 (222), Azerbaycan’da okutulan ders kitabında ise % 11 (310) olarak yer almaktadır. Bu kullanım oranlarına bakıldığında her ne kadar Azerbaycan’da okutulan ders kitabında zarfların sayısı ve oranı fazla olsa da kitaplar genel anlamda zarflar bakımından yetersiz bulunmaktadır. Fiilleri, sıfatları, fiilimsileri ve zarfları; zaman, yer-yön, ölçü ve durum bakımından belirten bu kelimelerin hem üstlendikleri anlam bakımından hem de ileriki sınıf düzeylerinde daha detaylı işlenecek olan bu konu 6. sınıfta öğrencilere iyice benimsetilmelidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde zarflar, anlama ve anlatma becerilerinin gelişiminde önemli bir role sahiptir. Bu yüzden zarfların sayıları da olandan daha fazla beklenmektedir.

Türkiye ve Azerbaycan’da okutulan ders kitaplarında yer alan isim kategorisinde yer alan zamirlerin dağılımı Grafik 3 ve Grafik 4’te verilmiştir. Zamirlerin Türkiye’de okutulan ders kitabında % 1 (37) oranında yer almaktayken, Azerbaycan’da okutulan ders kitabında % 1 (37) olarak yer almaktadır. Her iki ders kitabında da zamir sayısı ve oranı aynı tespit edilmiştir. Bu sayı ve oran her iki ders kitabı için muhatabı olunan yaş grubu öğrencileri için oldukça az bir seviyededir. Zamirlerin bu denli az kullanımı metinlerde art gönderim ve ön gönderim öğelerinden daha az yararlanıldığını göstermektedir. Yani kişi ve varlıkların yerini tutan bu sözcüklerden daha az

yararlanılmıştır. Bu yaş seviyesindeki öğrenciler metinlerde kişi ve varlıkların yerini tutan sözcüklerin takibini yapabilecek bilişsel zekâ düzeyine sahiptirler. Bu sebeple zamirlerin de ders kitaplarında daha fazla kullanılması beklenmektedir.

Grafik 3 ve Grafik 4'teki fiilimsilerin kullanım oranları dikkate alındığında fiilimsilerin Türkiye'de okutulan ders kitabında % 21 (574)'lik bir oranda kullanıldığını, Azerbaycan'da okutulan ders kitabında % 19 (559)'luk bir oranda kullanıldığı görülmektedir. Dilbilgisi becerilerinde 8. Sınıf konusu olan fiilimsiler bu dönem yaş gurupları için anlaşılma noktasında ağır gelebilmektedir. Çünkü henüz fiilleri kavrayamayan bu seviye öğrencileri birtakım ekler alarak cümlede isim, sıfat, zarf görevlerinde kullanılan, şekil olarak fiile benzeyen fakat fiil olmayan bu sözleri anlamakta zorlanırlar. Bu duruma rağmen fiilimsiler her iki Türkçe ders kitabında da yeteri miktarda kullanılmıştır.

4.1.2.2. Fiiller

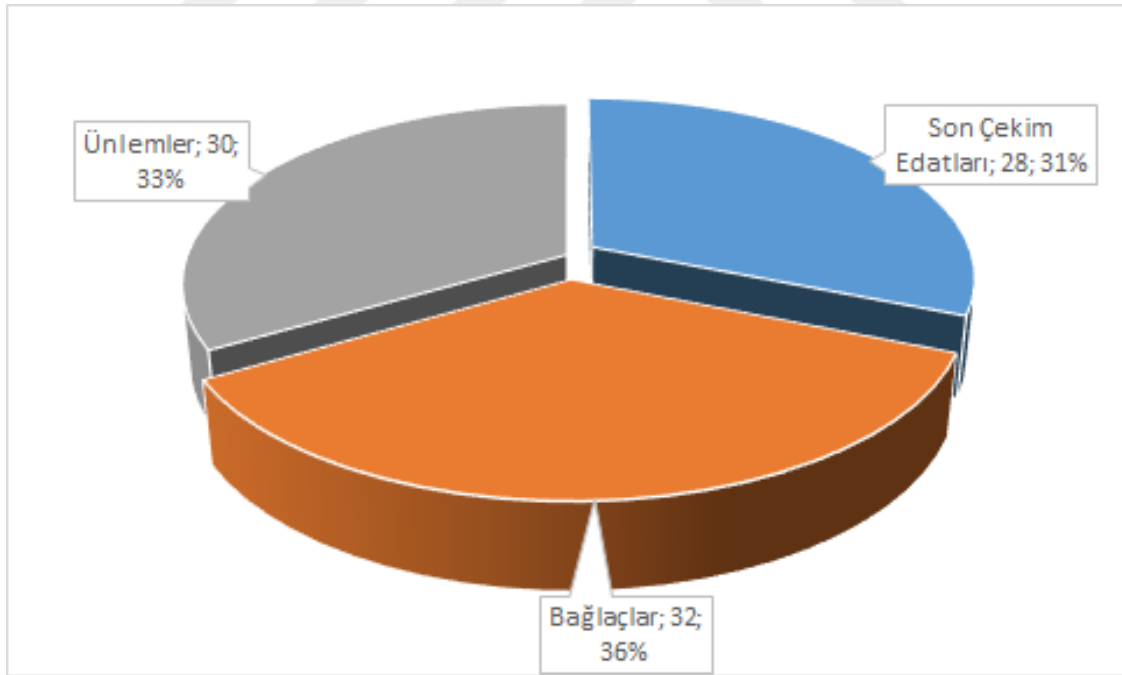
Grafik 5: Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. Sınıf Türkçe Kitabında Yer Alan Fiiller

Türkiye'de okutulan ve Azerbaycan'da okutulan ders kitaplarında yer alan fiillerin sayısı ve oranı Grafik 5'te verilmiştir. Bu verilere göre Türkiye'de okutulan ders kitabında fiiller % 18 (602), Azerbaycan'da okutulan ders kitabında ise %19 (684)

oranındadır. Bu oran her iki ders kitabı için yeterli bir düzeydedir. Çünkü bu yaş grubu öğrencilerin içinde bulundukları somut işler döneminin özellikleri de göz önünde bulundurulduğunda fazla uzun cümlelerin çocukların anlama oranlarına olumsuz etkiler gösterdiği söylenebilir. Türkiye’de okutulan ve Azerbaycan’da okutulan ders kitabında yer alan fiillerin dağılımını gösteren Grafik 5’te fiiller, kullanım oranları dikkate alarak karşılaştırılacak olursa şunlar söylenilebilir: Azerbaycan’da okutulan ders kitabında yer alan fiiller grafikte % 19’luk oranla Türkiye’de okutulan ders kitabında yer alan fiillerden % 1 oranında fazla görünmektedir. Bu artışın sebebi de hem tekrarsız hem de tekrarlı sözcük sayısının Azerbaycan’da okutulan ders kitabında daha fazla olmasıdır.

4.1.2.3. Edatlar

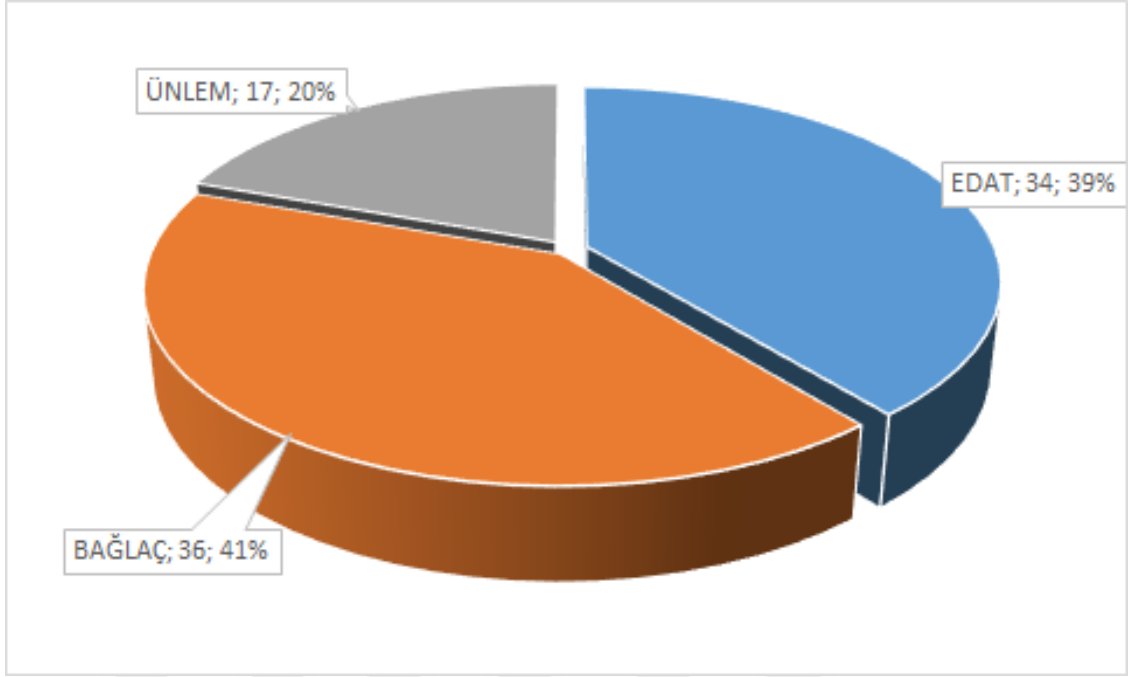
Türkiye’de okutulan 6. Sınıf Türkçe ders kitabına ait sözcük türlerinin genel dağılımını gösteren Grafik 1’de % 3 (90)’lük bir orana sahip olan görevli sözcükler kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır. Son çekim edatı, bağlaç ve ünlemlere ait sayı ve oranlar aşağıda belirtilmektedir:

Grafik 6: Türkiye’de Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edat Kategorisinde Yer Alan Görevli Unsurlar

Grafik 6'ya bakıldığında Türkiye'de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görevli sözcüklerin, % 31 (28)'lik bir oranda son çekim edatına ait olduğu, bağlaçların ise %36 (32)'lık bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu oran ve sayılar normal olması gereken değerdedir. Edat kullanımı bu yaş seviyesine uygun bir sayıda kullanılmıştır. 6. sınıf düzeyindeki öğrenciler isimlerin benzerlik, karşılaştırma vb. anlam özelliklerini edatlar sayesinde daha rahat anlayabilmektedir. Bu yüzden edat kullanımı oranı ders kitabı için normal görünmektedir. Bağlaç kullanımı oranı da somut işlemler döneminin son evrelerinde bulunan bu yaş grubu öğrencilerin seviyesinde uygun olarak yeteri düzeyde kullanılmıştır. Çünkü öğrenciler bağlaçla uzatılmış uzun cümleleri anlama ve çözümlemede zorluk yaşayacaklardır. Bu yüzden cümleler kısa ve öz bir şekilde anlamaya yardımcı olacak bir durum göstermektedir.

Türkiye'de okutulan 6. sınıf ders kitabında yer alan görevli unsurların % 33 (30)'lük bölümü ise ünlemlerden oluşturmaktadır. Ünlemler de diğer görevli sözcükler gibi yeteri oranda kullanılmıştır. Bu oran 6. sınıf yaş düzeyindeki çocuklar için normal bir kullanım olarak görülebilir. Çünkü soyut işlemler dönemine girmeye hazırlanan bu yaş grubu öğrenciler daha duygusal bir dönem yaşamalarından ötürü duygularını anlatırken ünlem kullanımına gereksinim duyarlar. Bu açıdan bakıldığında ünlemlerin sayısının normal olduğu düşünülmektedir.

Grafik 7: Azerbaycan’da Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edat Kategorisinde Yer Alan Görevli Unsurlar

Azerbaycan’da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabına ait sözcük türlerinin genel dağılımını gösteren Grafik 2’de ise % 2 (87)’lik bir oranla kullanılmıştır. Edat kategorisinde yer alan görevli sözcükler kendi içerisinde üç gruba ayrılmaktadır. Bu grupların oranları ve sayıları aşağıdaki gibi belirtilmektedir:

Grafik 7’ye incelendiğinde Azerbaycan’da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görevli sözcüklerin, % 34 (39)’lük bir oranının son çekim edatına ait olduğu görülmektedir. Bu oran son çekim edatlarının normal bir kullanıma sahip olduğunu gösterir. Yukarıda da bahsedildiği üzere edat kullanımı 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin isimlerin benzerlik, karşılaştırma vb. anlam özelliklerini edatlar sayesinde daha rahatlıkla anlayabilmelerine yardımcı olmaktadır. Bu yüzden edat kullanımı oranı ders kitabı için normal görünmektedir.

Bağlaçlar ise %41 (36)’lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bağlaç kullanımı oranı bu yaş grubu öğrencilerin seviyesinde uygun olarak yeteri düzeyde kullanılmıştır. Çünkü öğrenciler bağlaçla uzatılmış uzun cümleleri anlama ve çözümlemede zorluk yaşayacaklardır. Bu yüzden cümleler kısa ve öz bir şekilde anlamaya yardımcı olacak bir durum göstermektedir.

Azerbaycan’da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görevli unsurların % 20 (17)’lik bölümünü ise ünlemler oluşturmaktadır. Ünlemler de diğer görevli sözcüklere oranla az kullanılmıştır. Bu oran 6. sınıf yaş düzeyindeki çocuklarının içinde bulunduğu bilişsel gelişim düzeyi göz önünde bulundurulduğunda bu dönem yaş grubu çocuklarının daha duygusal bir dönem yaşamaları ve duygularını anlatırken ünlem kullanımına gereksinim duymalarına sebep olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ünlemlerin sayısının olduğundan fazla olması beklenmektedir.

Türkiye’de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görevli sözcüklerin genel dağılımlarının verildiği Grafik 6 ve Azerbaycan’da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görevli sözcüklerin genel dağılımlarının verildiği Grafik 7 arasında bir kıyaslama yapılacak olursa Türkiye’de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan edatların dağılımını gösteren Grafik 6’da son çekim edatları % 31 (28)’lik bir oranda yer alırken; Azerbaycan’da okutulan 6. sınıf ders kitabında yer alan edatların dağılımını gösteren Grafik 7’de ise son çekim edatları % 39 (34)’lük bir oranla kullanılmıştır. Bu oranlara bakıldığında Türkiye’de okutulan ders kitabında yer alan son çekim edatlarının Azerbaycan okutulan ders kitabında yer alan son çekim edatlarına göre % 6 daha az bir kullanım oranına sahiptir.

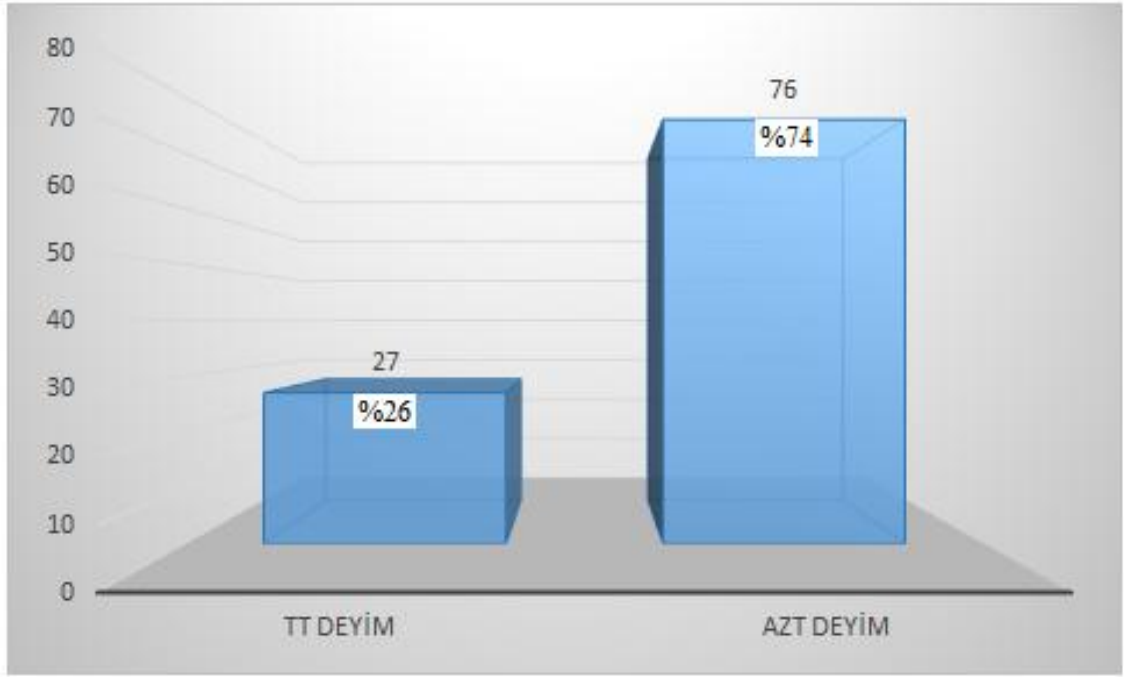
Grafik 6’da bağlaçlar % 36 (32)’lik bir oranda kullanıldığı, Grafik 7’de ise bağlaçların % 41 (36)’lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu oranlar incelendiğinde Türkiye’de okutulan ders kitabında yer alan bağlaçların Azerbaycan’da okutulan ders kitabında yer alan bağlaçlara göre % 5 daha az bir kullanım oranına sahip olduğu görülmektedir. Azerbaycan’da okutulan ders kitabında % 5’lik bir artışın olması normaldir. Çünkü bu ders kitabında yer alan metinleri oluşturan cümleler daha bağlaçlarla uzatılarak daha uzun bir yapı sergilemektedir.

Türkiye’de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görevli sözcüklerin dağılımını gösteren grafik 6 incelendiğinde ünlemlerin oranının % 33 (30) olduğu görülmektedir. Azerbaycan’da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görevli sözcüklerin dağılımını gösteren Grafik 7 incelendiğinde ünlemlerin ise % 20 (17)’lik bir oranla yer aldığı görülmektedir. Bu oranlar incelendiğinde Türkiye’de okutulan ders kitabında yer alan ünlemlerin Azerbaycan’da okutulan ders kitabında yer alan ünlemlere göre % 10 daha fazla bir kullanım oranına sahip olduğu görülmektedir. Azerbaycan’da

okutulan ders kitabındaki ünlem sayıları Türkiye’de okutulan ders kitabındaki ünlemlerle karşılaştırıldığında yetersiz bir sayı ve orana sahip olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.2.4. Kalıplaşmış Sözcükler

4.1.2.4.1. Deyimler

Grafik 8: Türkiye ve Azerbaycan’daki 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Deyimler

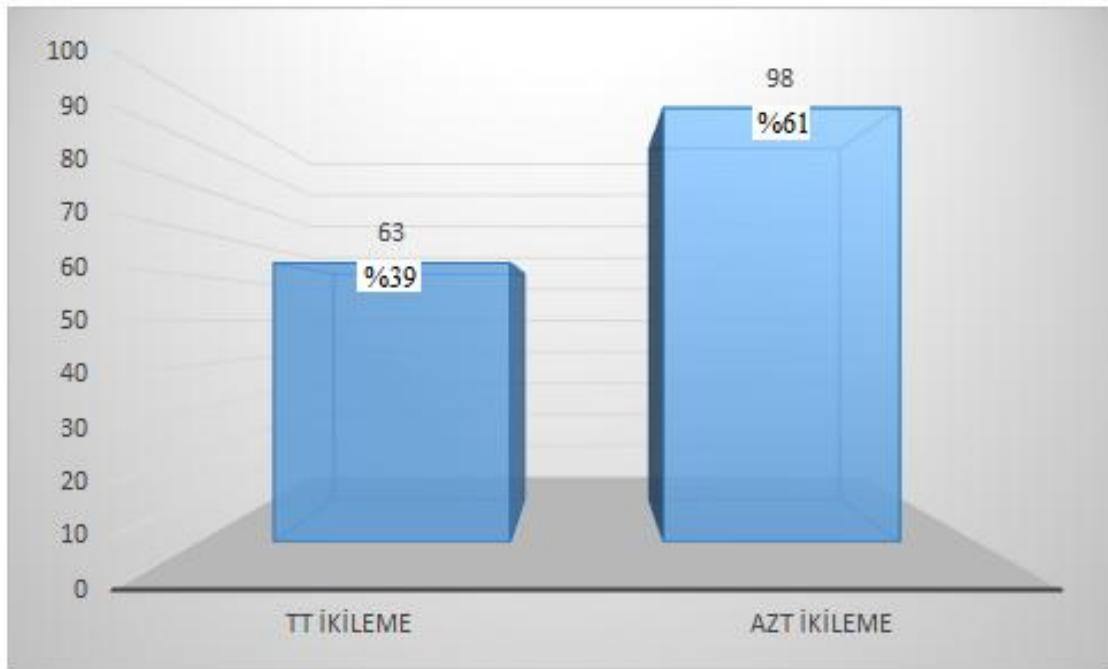
Grafik 8 incelendiğinde Türkiye’de okutulan Türkçe ders kitabı metinlerinde % 26 (27) oranında deyim varlığı olduğu görülmektedir. Azerbaycan’da okutulan Türkçe ders kitabı metinlerinde ise deyim varlığı Grafik 8 incelendiğinde % 74 (76) oranında bir deyim varlığının olduğu bilgisine ulaşılır. Her iki kitapta yer alan deyimlerin oranı karşılaştırıldığında Azerbaycan’da okutulan ders kitabında yer alan deyimlerin Türkiye’de okutulan ders kitabında yer alan deyimlerin yaklaşık üç katı bir orana sahiptir.

Deyim varlığı olarak dilimiz çok zengindir. Bu durum Türk milletinin anlatımlarını zenginleştirmek ve güç katmak için kullandığı ve tamamen bir zekâ ürünü olan bu kalıplaşmış sözler Türkçe öğretimi açısından oldukça önemlidir. Bu açıdan ders kitaplarında yer alan deyim varlıklarının zengin bir içeriğe sahip olması gerekmektedir.

4.1.2.4.2. Atasözleri

Çalışma boyunca yapılan taramalar ve çalışma sonrasında tekrar tekrar yapılan metin incelemeleri sonucunda her iki ders kitabında da atasözüne rastlanılmamıştır. Bu çok dikkat çeken bir durumdur. Atasözü bakımından oldukça zengin olan dilimiz 6. sınıf düzeyindeki ana dili ders kitaplarında yer almamaktadır. Söz varlığı çalışmalarında da önemli bir yere sahip olan atasözlerinin her iki ders kitabında da kullanılmaması büyük bir eksikliklerdir.

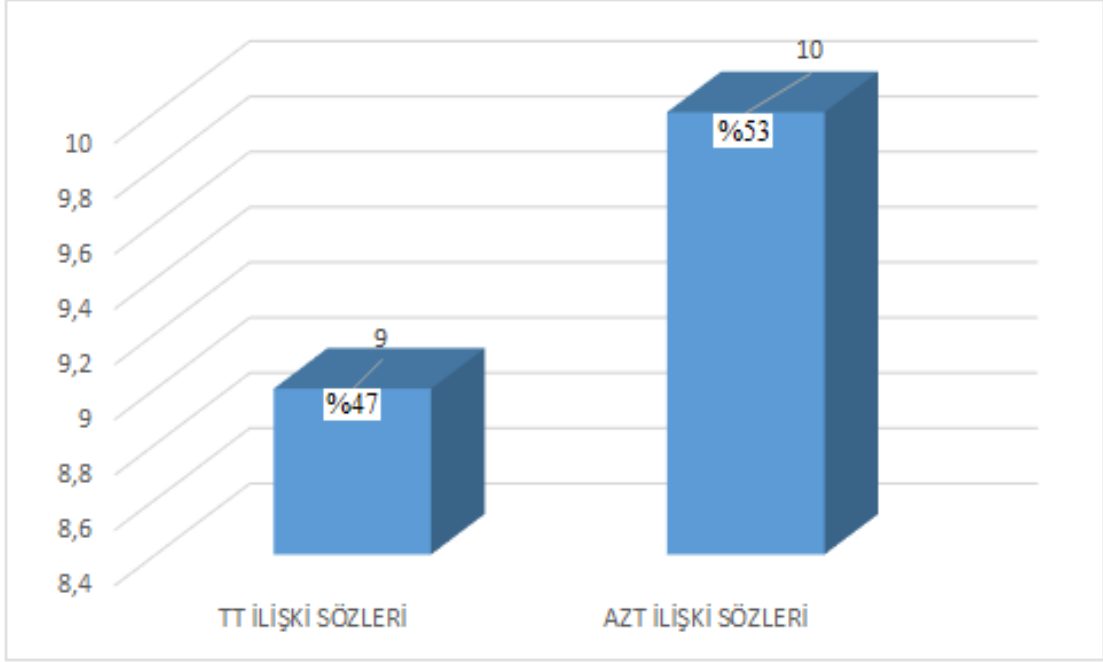
4.1.2.4.3. İkilemeler

Grafik 9: Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan İkilemeler

Grafik 9 incelendiğinde Türkiye'de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ikilemelerin oranı % 39 (63) olduğu görülmektedir. Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki ikilemelerin ise % 61 (98) olduğu görülmektedir. Azerbaycan'da okutulan ders kitabında yer alan ikilemeler oran olarak Türkiye'de okutulan ders kitabında yer alan ikilemelerden % 21 daha fazla bir kullanım oranına sahiptir. Kitapların söz varlığını temsil eden tekrarsız sözcük sayılarına bakıldığında bu oranın normal olması beklenmektedir.

4.1.2.4.4. İlişki Sözcükleri

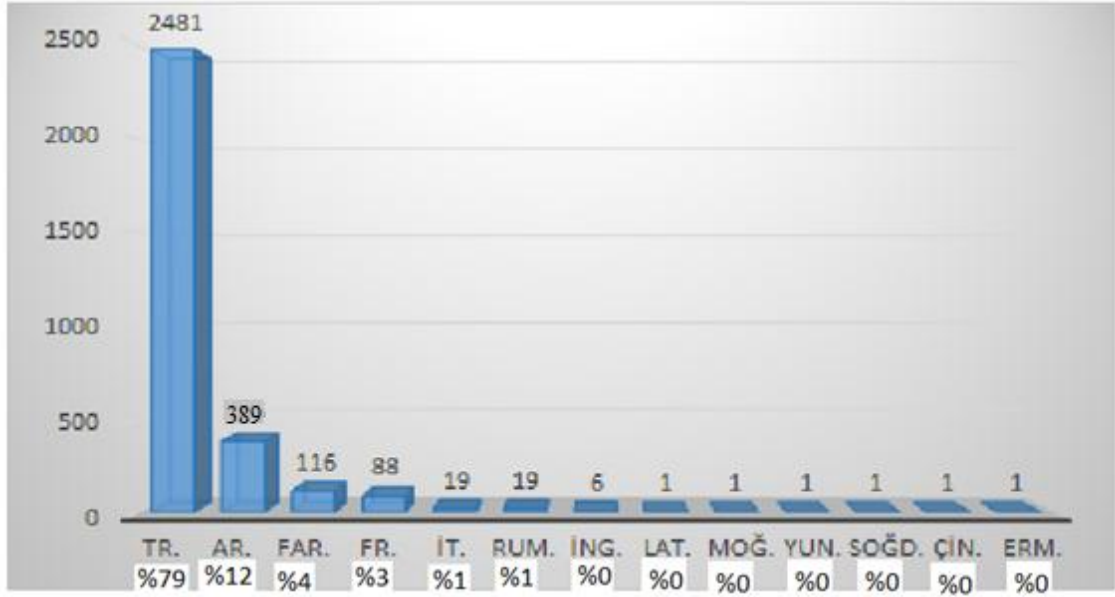
Grafik 10: Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan İlişki Sözcükleri

Grafik 10'a bakıldığında Türkiye'de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ilişki sözcüklerinin oranı % 47 (9) olduğu görülmektedir. Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki ilişki sözcüklerinin ise % 53 (10) oranda olduğu görülmektedir. Bu sözcükler genellikle tiyatro metinlerinde ve karşılıklı konuşmaların geçtiği masal, hikâye türlerinde karşımıza çıkmaktadır. Birbiriyle iletişim kurmaya özellikle özen gösteren Türk eğitim sisteminde öğrenim gören öğrenciler için yeterli bir sayıda değildir.

4.1.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

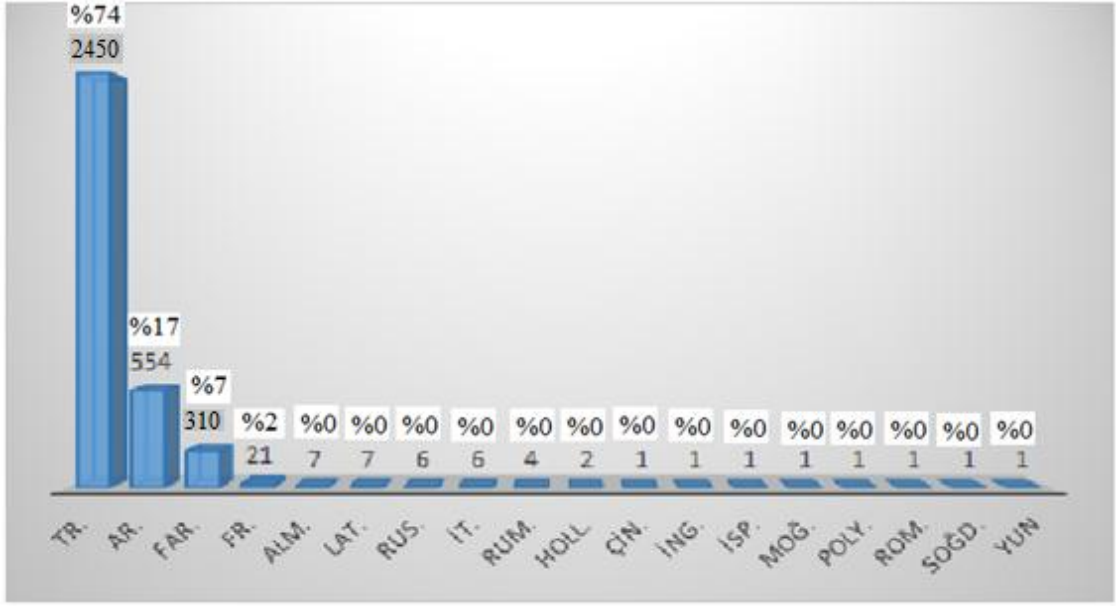
Örnekleme alınan Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki sözcüklerin hangi kökene ait oldukları ile ilgili bulgular ve yorumlar, şu şekilde sıralanabilir:

4.1.3.1. Kökeni Tek Bir Dile Dayalı Olanlar

Grafik 11: Türkiye’de okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kökeni Tek Bir Dile Dayalı Olan Sözcükler

Türkiye’de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve kökeni tek dile dayanan sözcüklerin kökenlerinin dağılımının verildiği grafik 11 incelendiğinde % 79 (2481) Türkçeye, %12 (389) Arapçaya, %4 (116) Farsçaya, %3 (88) Fransızcaya, %1 (19) İtalyancaya, %1 (19), % 0 (6-1-1-1-1-1-1) Rumcaya, İngilizceye, Latinceye, Moğolcaya, Yunancaya, Soğdcaya, Çinceye ve Ermeniceye dayandığı görülmektedir. Tüm sözcükler içerisinde diğer sözcüklerin kökenlerinin Türkçeye göre oranına bakıldığında ise % 21’lik bir orana sahip oldukları görülmektedir. Türkçe ise % 79’luk bir orana sahiptir. Türkçede yer alan bu %21’lik yabancı sözcük oranı dilimize yerleşen ve metinlerden de incelendiği kadarıyla artık Türkçeye yerleşmiş birçoğumuzun artık Türkçe saydığı sadece köken çalışmalarında farklı kökenlerden olduğu tespit edilen sözcüklerden oluşmaktadır.

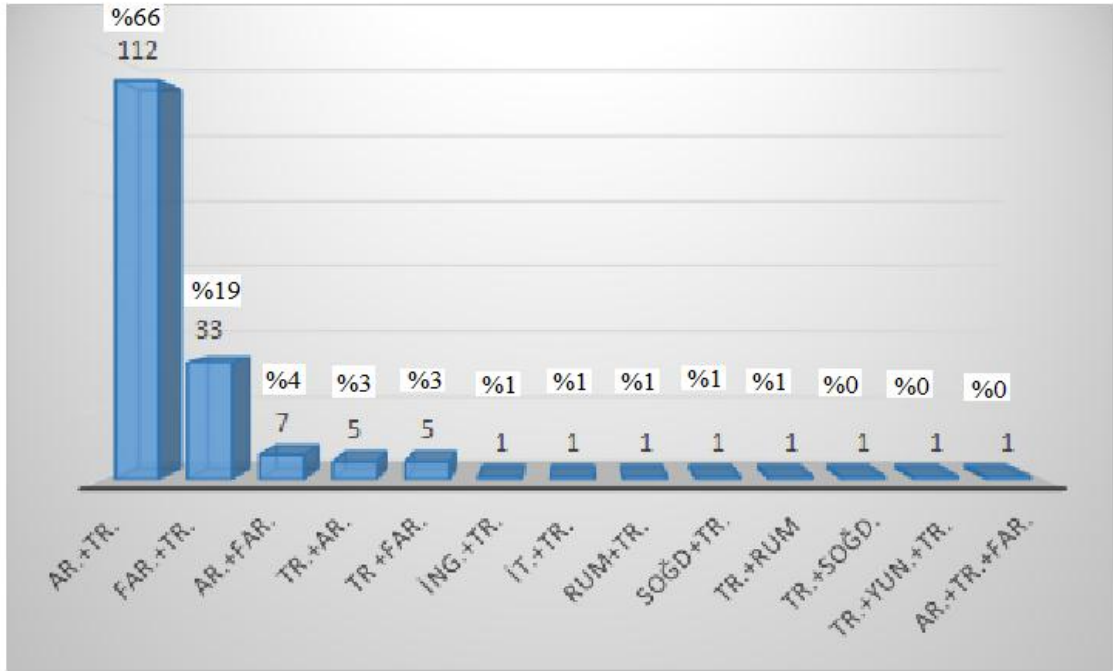

Grafik 12: Azerbaycan’da okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kökeni Tek Bir Dile Dayalı Olan Sözcükler

Azerbaycan’da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve kökeni tek dile dayanan sözcüklerin kökenlerinin dağılımının verildiği grafik 12 incelendiğinde % 74 (2450) Türkçeye, %17 (554) Arapçaya, %7 (310) Farsçaya, %2 (21) Fransızcaya, %0 (7-7-6-6-4-2-1-1-1-1-1-1-1-1-1) Almancaya, Latinceye, Rusçaya, İtalyancaya, Rumcaya, Hollandacaya, Çinceye, İngilizceye, İspanyocaya, Moğolca, Polyakçaya, Yunancaya, Romenceye, Soğdcaya dayandığı görülmektedir. Tüm sözcükler içerisinde diğer sözcüklerin kökenlerinin Türkçeye göre oranına bakıldığında ise % 26’lık bir orana sahip oldukları görülmektedir. Türkçe ise % 74’lük bir orana sahiptir.

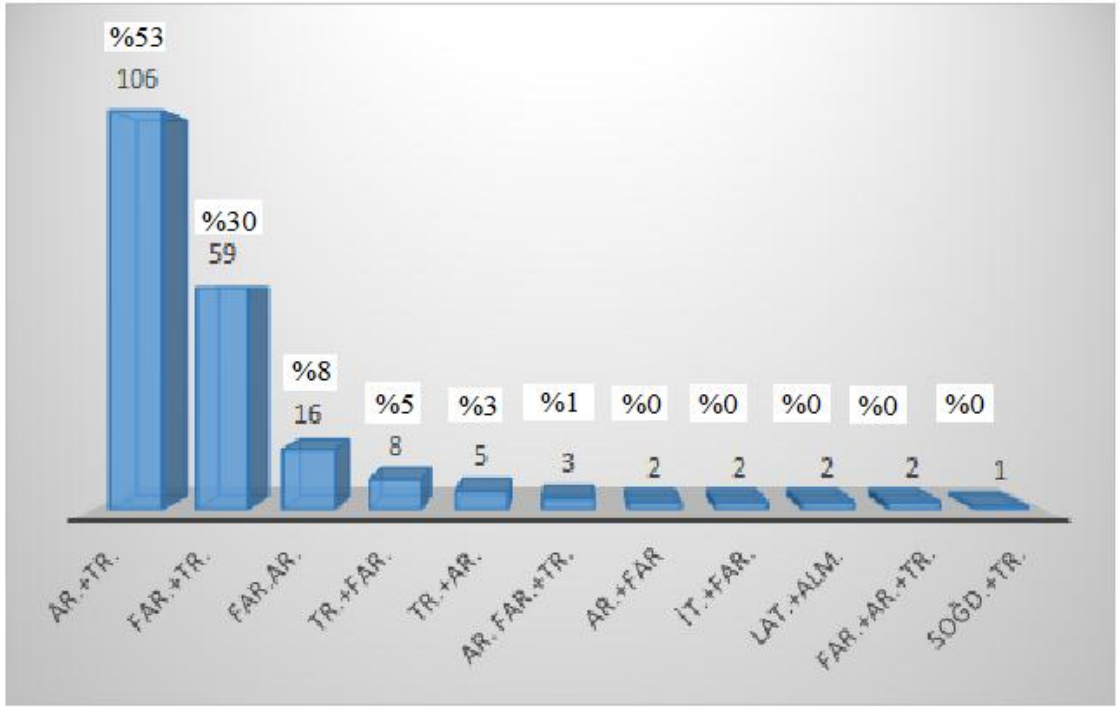
Grafik 11 ile Grafik 12 karşılaştırıldığında şunlar söylenilebilir: Her iki grafikte de Türkçe sözcüklerin büyük bir oranda kullanıldığı görülmekle beraber bu sırayı Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin izlediği ve bunda da İslam dininin büyük etkisinin olduğu söylenebilir. Bunların ardından batı kökenli sözcüklerin geldiğini söyleyebiliriz ancak doğu kökenli sözcüklere oranla sayıları azdır.

4.1.3.2. Kökeni Birden Fazla Dile Dayalı Olanlar

Grafik 13: Türkiye’de okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kökeni Birden Fazla Dile Dayalı Olan Sözcükler

Grafik 13’e bakıldığında Türkiye’de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan birden fazla dile dayalı olan sözcüklerin kökenlerinin, % 66 (112) oranında Arapça + Türkçeye, % 19 (33) oranında Farsça + Türkçeye, % 4 (7) Arapça + Farsçaya, % 3 (5) Türkçe + Arapçaya, % 3 (5) Türkçe + Farsçaya, % 1 (1-1-1-1-1) İngilizce + Türkçeye, İtalyanca + Türkçeye, Rumca + Türkçeye, Soğdca + Türkçeye, Türkçe + Rumcaya, % 0 (1-1-1) Türkçe + Soğdcaya, Türkçe + Yunanca + Türkçeye, Arapça + Türkçe+ Farsçaya dayandığı görülmektedir. Bu oranlara bakıldığında dilimize yine en çok yabancı sözcükler Arapça ve Farsça’dan alınmıştır. Ancak bu alınan sözcüklere Türkçe sözcük ve ekler ekleyerek yeni sözcükler türetilmiştir. Aynı şekilde dilimizde bulunan bu yabancı sözcükleri artık kendi dilimize kabul etmiş ve Türkçe bir kelime gibi çekim ve türetmeye sokulmuştur. Köken çalışmalarında karşımıza çıkan bu alıntı sözcükler halk arasında Türkçe kabul edilmektedir.

Grafik 14: Azerbaycan'da okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kökeni Birden Fazla Dile Dayalı Olan Sözcükler

Türkiye’de okutulan 6. Sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan birden fazla dile dayalı olan sözcüklerin kökenlerinin dağılımı Grafik 14’te verilmiştir. Bu veriler incelendiğinde % 53 (106) oranında Arapça + Türkçeye, % 30 (59) oranında Farsça + Türkçeye, % 8 (16) oranında Farsça + Arapçaya, % 5 (8) Türkçe + Farsçaya, % 3 (5) Türkçe + Arapçaya, %1 (3) Arapça + Farsça + Türkçeye, % 0 (2-2-2-2-1) Arapça + Farsçaya, İtalyanca + Farsçaya, Latince + Almancaya, Farsça + Arapça + Türkçeye, Soğdca + Türkçeye dayanmaktadır. Alıntı sözcüklerin dile alınması yukarıda da anlatıldığı üzere İslamiyet’in derin etkisi görülmektedir. Alınan sözcüklere Türkçe sözcük ve ekler eklenerek türetmeler yapılmış ve Türkçe oldukları kabul edilerek kullanımlarını devam ettirmişlerdir.

Grafik 13 ile Grafik 14 karşılaştırıldığında şunlar söylenilebilir: Türkçe sözcüklerin büyük bir oranda kullanıldığı görülmekle beraber Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin de fazlaca kullanıldığı söylenebilir. Bunları Batı kökenli sözcüklerin izlediğini ancak sayılarının az olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.1.4.1. Kullanım Sıklıklarına Göre Sözcükler

Örnekleme alınan Türkiye ve Azerbaycan’da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının kullanım sıklığı araştırmamızın bir diğer alt amacını oluşturmaktadır. Sözcüklerin öğretimi aşamasında sözcüklerin tekrar edilmiş olması önemli bir kriterdir. Ancak bu kriterin belirli ölçütlere uygun şekilde düzenlenmiş olması gerekmektedir. Gerek dil mantığında gerekse söz varlığı kazanımı noktasında somut işlemler dönemine hitap eden ders materyallerinin ve özellikle de ana dili eğitimi amaçlayan Türkçe ders kitaplarının, tekrar edilen sözcüklerin kullanım sıklıklarına daha da uygun biçimde yazılmış olması gerekmektedir. Öyle ki sözcüklerin kullanım sıklıkları öğrencilerin ilk öğrenmeleri gereken temel söz varlığına ve somut işlemler dönemine ait sözcüklere dayalı olmalıdır. Daha sonra ise sözcük sıklığı diğer söz varlığına ait unsurlara göre şekillendirilmelidir. İlgili ders kitaplarının söz varlığına ait kullanım sıkları tezin ekler kısmında verilmiştir. Fakat bu kısımda sözcüklerin kullanım sıklığının öğrencilerin öğrenme seviyesine uygun olup olmadığı durumunun belirlenmesi açısından Türkiye ve Azerbaycan’da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki en sık kullanılan 100 sözcüğe yer verilmiştir.

En Sık Kullanılan 100 Sözcük

Türkiye’de Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı

<u>Sözcük</u>	<u>Sıklık</u>
bir	280
de	175
bu	162
o	128
ve	125
ben	112
mi	99
sen	80
ol-	71
için	69
çok	59
ne	59
gibi	59
yer	55
nine	50
var	46
sonra	43
anne	43
iç	43
yok	42
çocuk	41
bak-	40
zaman	39
kitap	38
her	38
biz	38
gün	37
millet	34
Atatürk	34
Mustafa	34
büyük	33
gel-	33
olan	32
orman	32
insan	32
kent	31
kendi	31
ki	31
daha	31

adam	30
ama	30
en	29
şey	29
baba	29
keklik	29
dünya	28
yıl	28
bayram	28
ev	27
al-	27
şimdi	27
ses	27
efendi	26
değil	26
ile	26
şu	26
git-	25
el	25
su	25
kadar	25
başla	25
kınalı	24
siz	24
sor-	24
diye	24
bıl-	23
söz	22
devlet	22
biri	22
savaş	21
hiç	21
kal-	21
Türk	21
Kemal	20
orta	20
iste-	20
yol	20
hoca	20
oğul	19
hayat	19
güzel	19
yine	19

fikir	19
söyle-	19
yap-	18
hasan	18
iyi	18
gör-	18
kuş	17
ad	17
iş	17
yüz	17
yan	17
toprak	17
biraz	17
tarih	17
iki	17
alt	17
olarak	17
geç-	16

Azerbaycan'da Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı

<u>Sözcük</u>	<u>Sıklık</u>
o	375
bir	316
men	281
bu	246
ki	218
ve	156
sen	149
de-	137
ol	131
de	111
öz	110
yer	96
biz	96
baş	89
ne	82
sonra	80
da	77
gel	75
gör	75
gün	70
var	67
el	67

üçün	66
ana	65
heç	63
get	61
kimi	61
ele	61
oğul	59
ver	57
ağac	56
yoh	56
koroğlu	54
söz	53
et	52
her	51
çok	51
bil	50
gemi	48
ile	48
göz	45
başla	45
adam	44
vaht	43
bah	43
üst	42
yan	42
onlar	42
iş	41
düş	40
han	40
sal	39
ele	39
üz	39
goca	37
gutu	36
bele	36
antello	35
şey	35
iste	35
kağız	35
dünya	35
kim	34
bütün	34
ağla	34
hamı	34

gelib	34
ayag	33
indi	33
ancag	32
veten	32
gal	31
yol	31
dağ	31
at	30
su	30
ses	29
demirçioğlu	29
yene	28
sahil	28
yahşı	28
novruzeli	27
teref	27
amma	27
al	25
çih	25
goy	25
ad	25
apar	24
nece	24
paltar	23
deye	23
babek	23
şir	22
dalğa	22
uşag	22
biri	22
geder	21
mangurt	21
daha	21

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Söz varlığının belirlenmesi ve diğer sınıf seviyelerinde okutulan Türkçe ders kitaplarının karşılaştırmalı söz varlığı incelemesi birçok araştırmacı tarafından çalışılmıştır. Bu çalışmada ise örnekleme alınan ders kitapları ana dilleri aynı olan ülkelerin 6. sınıf düzeylerinde okutulan Türkçe ders kitaplarının söz varlığı unsurları karşılaştırılmıştır. Çalışmaya konu olan ders kitapları Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında okutulmak üzere 2549 sayılı Tebliğler Dergisi'nde önerdiği 6. sınıf Türkçe ders kitabı ile Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nın 01.04.2004 tarihli, 265 sayılı emri ile 2012-2013 öğretim yılında okutulmak üzere Bilal HESENİLİ, Esger GULİYEV, Soltan Hüseyinoğlu tarafından ilköğretim okullarının 6. sınıfı için hazırlanan Türkçe ders kitabıdır. Bu ders kitaplarının incelenmesine dayalı olarak elde edilen bulgularda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. İncelenen ders kitaplarının tekrarlı sözcük sayılarına bakıldığında Türkiye'de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 10.054 olduğu tespit edilmiştir. Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında ise toplam 13.930 sözcük bulunmaktadır. Ders kitaplarında tespit edilen bu rakamların oldukça az olduğu düşünülmektedir. Bunun sebebi ise birçok gelişmiş ülkenin öğrencilerine sözcük kazandırmada belirli hedefler koyması ve incelemeye alınan ders kitaplarının bu hedeflerden oldukça uzak olmasıdır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde ilkokul çağındaki bir çocuğa kazandırılması hedeflenen sözcük sayısının 75.000 olduğu düşünüldüğünde hem Türkiye hem de Azerbaycan'da okutulan ders kitaplarındaki sözcük sayıları oldukça yetersizdir.

2. Kitaplarda kullanılan tekrarsız sözcük sayıları ise Türkiye'de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında 3294, Azerbaycan'da okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında ise 3581 olarak tespit edilmiştir. Ders kitaplarında yer alan tekrarsız sözcüklerin toplam sözcük sayısının yaklaşık olarak dörtte birini oluşturduğu görülmektedir. Bu da toplam sözcük sayısı içerisinde farklı sözcük kullanımına yeterli özenin gösterilmediği anlamına gelmektedir.

3. Söz varlığının geliştirilmesi hususunda sürekli çalışmalar yapan ve Türkçe Öğretim Programında her sınıf seviyesi için söz varlığı ile ilgili kazanımlar belirleyerek söz varlığına vurgu yapan Milli Eğitim Bakanlığı kendi hazırladığı ders kitabında bu konuda yetersiz kalmıştır. Anlamaya ve anlatmaya dayalı becerilerin daha da önem kazandığı günümüzde söz varlığı açısından yetersiz kitaplarla öğrencileri karşılaştırmak onları geleceğe hazırlama konusunda başarısızlığın kaçınılmaz olması demektir. Türkiye'nin eğitim politikasında öğrencilere hangi yaş seviyesinde nasıl ve ne kadar sözcük öğretileceği konusunda belirli bir ölçüt bulunmamaktadır. Bu, öğrencilere ilk olarak öğretilmesi gereken temel söz varlığı ve daha sonra bunun üzerine inşa edilecek olan söz varlığı unsurlarının tam anlamıyla belirlenmemiş olması anlamına gelir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye ve Azerbaycan'daki ders kitaplarının söz varlığının oluşturulması konusunda belirgin bir dil öğretim politikasının geçerli olmadığı görülmektedir.

4. Tekrarsız sözcük sayısı esas alınarak yapılan bu çalışmada ders kitaplarında yer alan tekrarsız sözcükler arasında en fazla yer alan sözcük türü isimlerdir. Aynı zamanda görevleri açısından da değerlendirilen bu sözcükler arasında yine isimler en fazla kullanılan anlamlı sözcüktür. Bunun nedeni ise varlık ve nesneleri karşılayan isimlere anlatımlarımızda daha fazla başvurmamızdır.

5. İnsanlar kavramların sembolik göstergeleri olan sözcükleri kullanarak düşünce ve kavram dünyalarını zenginleştirmektedir. Söz varlığı ve sözcük dağarcığını bu yönüyle düşündüğümüzde zengin bir kavram ve düşünce dünyasına sahip olmak için iyi bir söz dağarcığına sahip olunması gerekir. Çalışmada incelenen Türkçe ders kitaplarının söz varlığına bakıldığında ise zengin bir söz varlığına sahip olmadıkları görülmektedir. Bu durum öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini kazanmada yetersiz kalmalarına sebep olmaktadır.

6. Sözcük öğretimi sırasında, sözcüklerin kullanımları, öncelikli olarak öğrencilerin ilk öğrenmeleri gereken temel söz varlığına dayalı olmalıdır. Bundan sonra ise diğer alanlara yönelik söz varlığı işlenmelidir. Fakat incelemede ele alınan Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sözcüklerin sıklık oranlarında öncelikli olarak temel söz varlığına ait olan sözcüklerin yer almadığı görülmektedir. Bu da temel söz varlığının öğretilmesine gereken özenin gösterilmediği anlamına gelir.

7. Araştırmanın örneklemini oluşturan Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri oluşturan sözcüklerin türlerine göre dağılımına bakıldığında sözcük türlerinin genel olarak isim, fiil ve edat türlerine olan dağılımı normaldir. Ancak isimlerin farklı görevlerde kullanılması ile oluşan sıfat, zarf, zamir ve fiilimsi türlerinin dağılımında birtakım eksikliklerin olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin zamirlerin az kullanılmış olması ön gönderim ve art gönderim unsurlarının yeterince kullanılmadığına ve yine sıfatların az kullanılmış olması ise betimleme anlatım biçimine sıkça başvurulmadığını göstermektedir.

8. Çalışmada örnekleme alınan Türkçe ders kitapları atasözü kullanımı bakımından incelendiğinde çarpıcı bir olumsuz sonuçla karşılaşılmıştır. Atasözü bakımından belki de dünyanın en gelişmiş dili olan Türkçenin iki önemli lehçesinin öğretildiği 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında maalesef herhangi bir atasözü kullanımına rastlanamamıştır. Bu denli zengin bir atasözü varlığına sahip olan bir dilin ders kitaplarında atasözlerinin yer almıyor oluşu büyük bir eksikliklerdir.

9. Çalışmada ele alınan ders kitapları arasında Azerbaycan'da okutulan ders kitabı hem deyim varlığı hem de ikileme bakımından Türkiye'de okutulan ders kitabından daha zengin bir içerik sunmaktadır. Türkçede anlatımı zenginleştirmek ve anlatıma güç katmak üzere deyim ve ikilemelere sıklıkla başvurulmaktadır. Ancak Türkiye'de okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitabında bu unsurların anlatıma tam olarak dâhil edilmemesi eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

10. Araştırmaya konu olan Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının metinlerinde yer alan sözcüklerin köken itibarı ile çoğunluğunu Türkçe kökenli sözcükler oluştururken sözcüklerin geri kalan kısmını ise genellikle Arapçaya, Farsçaya ve Fransızca kökenli sözcüklere dayandığı görülmektedir.

11. Kökeni birden fazla dile dayanan sözcükleri incelediğimizde ise ders kitaplarının metinlerinde yer alan sözcüklerin kökenleri incelendiğinde çoğunlukla sözcüklerin Arapça + Türkçeye, Farsça + Türkçeye ve Arapça + Farsçaya dayandığı tespit edilmiştir.

İnceleme sonucunda ortaya çıkan bulgular ışığında Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin yaş, bilişsel gelişim ve bunlara bağlı olarak düzenlenen öğretim ilkelerine tam anlamıyla uygunluk göstermediği tespit edilmiştir.

5. 2. Öneriler

Çalışmanın temelini oluşturan Türkiye ve Azerbaycan'daki 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının incelenmesine bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir.

1. Türkçe dersinin birincil kaynağı olan ders kitapları içerisinde bulunan sözcüklerin oranları öğrencilerin içinde bulunduğu yaş ve bilişsel gelişimlerine göre yeniden düzenlenmeli ve bundan sonra yazılacak olan ders kitaplarının hazırlanmasında daha hassas davranılması gerekmektedir.

2. Ana dili öğretiminde başrol görevini üstlenen temel söz varlığı unsurları öğrencilerin yaş seviyeleri göz önünde tutularak kitaplarda daha özenli işlenmelidir.

3. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından daha düzenli bir şekilde sözcük öğretimi gerçekleştirmede ve söz varlığı konusunda ülkemizin geleceği olan çocukları muasır medeniyet çizgisine ulaştırmada millî bir politika benimsemelidir.

4. Türkçe ders kitaplarını oluşturan metinlerin içerisinde yer alan sözcüklerin kullanım sıklıklarının, öncelikli hedef olarak kazandırılması gereken temel söz varlığı unsurları üzerinde yoğunlaşmasına ve öğretilmesi hedefte olmayan sözcüklerin metinde sıkça yer almamasına dikkat edilmelidir.

5. Türkçe ders kitaplarındaki metinleri oluşturan sözcüklerin türlerine göre dağılımı, çocukların içinde bulundukları yaş seviyeleri de dikkate alındığında öğrencilerin dil gelişimini olumlu şekilde geliştirecek düzeye uygun hâle getirilmelidir.

6. Öğrencilerin anlatımlarını güçlendirecek olan deyim, ikileme ve atasözlerine, bunun yanında öğrencilerin sosyalleşmelerini sağlayacak olan ilişki sözlerine yeterli miktarda yer verilmelidir.

7. Geçmiş zamanda dilimize girmiş olan ve zamanla Türkçesi türetildiği için unutulmuş alıntı sözcüklerin yeniden kullanılıp genç dimağlara yerleştirilmemesi konusuna dikkat edilmelidir. Türkçede karşılığı olan sözcüklerin yerine yabancı dillerden geçen sözcüklerin kullanmaması noktasında gerekli hassasiyet gösterilmelidir.

8. Ders kitaplarına alınacak metinlerin uzunluklarına dikkat edilmelidir. Bunun yanında anlamayı zorlaştırmaması bakımından uzun cümleler kurulmamasına da dikkat edilmelidir. Ayrıca sözcük öğretiminde tekrar ilkesi göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Akınson, R. L.; Akınson, Richard C. ve Hılğard E. R. (1995). **Psikolojiye Giriş**. Çeviren: Kemal Atakay, Mustafa Atakay, Aysun Yavuz. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Aksan, D. (2000). **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2001): **Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan D. (2004). **Türkçenin Sözvarlığı**. Ankara: Engin Yay.
- Aksan, D. (2004a). “Anadili”, **Dilbilim ve Türkçe Yazıları**, İstanbul, Multilingual Yayınları.
- Aksan, D. (2004b). “Köktürkçe’den Bugüne, Türkçede Ödünçlemeler Üzerine Bir Sözcük İstatistiği Araştırması”, **Dilbilim ve Türkçe Yazıları**, İstanbul, Multilingual Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1988). **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**. İstanbul: İnkılâp Yayıncılık.
- Alkaya, E. (2001), Tatar Türklerinin Kullandığı Türkçe Kişi Adları Üzerine Bir Değerlendirme. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. C. 11. S. 11: 115).
- Alkaya, E. (2007). **Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar**. Elazığ: Manas Yayıncılık.
- Alkaya, E. (2008). “Orta ve Doğu Karadeniz Ağızlarında Görülen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 3/3, Spring 2008, www.turkishstudies.net, (Ed. Doç. Dr. Ahmet GÜNSEN - Dr. Mehmet Dursun ERDEM), p. 37-76.
- Arkonaç, S. (1993). **Psikoloji Zihin Süreçleri Bilimi**. İstanbul: Alfa Yayınevi.

- Aydın, B. (1997). **Çocuk ve Ergen Psikolojisi**. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2007). **Türkçenin Grameri**. Ankara: TDK Yayınları.
- Başkan, Ö. “Yabancı Dilin Anadiline Etkisi”.
http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/1977s315/1977s315_17_O_BASKAN.pdf (Erişim tarihi: 19.09.2016).
- Baştürk, M. (2004). **Dil Edinim Kuramları ve Türkçenin Anadili Olarak Edinimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baykoç, N. (1986). Çocuklarda Dilin Kazanılması. **4. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**. Ankara: Ya-Pa Yayınları.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı Ve Eğitimde Uygulanması. **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. s. 198-210.
- Beyreli, L.; Çetindağ Z. ve Celepoğlu A. (2005). **Yazılı ve Sözlü Anlatım**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bilgegil, M. K. (2009). **Türkçe Dilbilgisi**. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Boztaş, İ. (1996). Can Yücel’in “Muhteşem Gatsby” Çevirisindeki Dil Kullanımı ve İkillemeler Üzerine. **IH. Dilbilim Kurultayı (25-27 Mayıs 1995 Bolu. Basım: 1996)**: 105-121. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınları.
- Buran, A. (2008). **Makaleler** (Ed.: Mehmet Dursun Erdem) (Yay. Haz.: Ercan Alkaya, Süleyman Kaan Yalçın, Murat Şengül), Ankara: TurkishStudies Publication. Series V. s. 165-169.
- Buran, A. ve Alkaya, E. (2011). **Çağdaş Türk Yazı Dilleri - 1**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Buran, A. ve Çak Yüksel, B. (2012). **“Türkiye’de Diller ve Etnik Gruplar”**, Ankara, Akçağ Yayınları.

- Calp, M. (2010). **Özel Eğitim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Cole, L. ve Morgan, J. J. B. (1985). **Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi**. Çeviren: Belkıs H. Vassaf. İstanbul: MEB Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (1997). **İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çiftçi, M. (1998). Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler. **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 1 (1), 59-71. <http://www.egitim.aku.edu.tr/musa0.htm> (Erişim Tarihi: 04.10.2016).
- Davashlıgil, Ü. ve Diğerleri. (1995). **Ana-Baba Okulu**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demir, C. (2006). Türkçe / Edebiyat Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti, **Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilgiler Dergisi**. 34 (169). http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/169/celal.pdf. (Erişim Tarihi: 02.08.2016).
- Demir, Ö. E. ve Küntay, A. C. **Dil ve İletişim Becerilerinin Gelişiminde Ana Baba Etkileri**. http://dililetisimlab.ku.edu.tr/assets/files/ana_babalikson_pp295-328.pdf. (Erişim Tarihi: 07.09.2016).
- Demircan, Ö. (1983). **HH. Yüzyıl Dilbilimi (Kuramcılarından Seçmeler)**. (Editör: Berke Vardar). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eker, S. (2003). **Çağdaş Türk Dili**, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Enginün, İ. (1990). Türkçe Öğrenimi. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 2, s. 85-90.
- Ergin, M. (2003). **Türk Dilbilgisi**. İstanbul, Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Ergin, M. (2007). **Orhun Abideleri**. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Erkman Akerson, F. (2000). **Dile Genel Bir Bakış**. İstanbul: Multilingual Yayınları.

- Erkul, Rasih. (2004). **Cümle ve Metin Bilgisi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fişek, G. O. ve Yıldırım, S. M. (1983). **Çocuk Gelişimi**. İstanbul: MEB Yayınları.
- Gander, M. J. ve Gardiner H. W. (1995). **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara: İmge Yayınevi.
- Göker, O. (1996). **Uygulamalı Türkçe Bilgileri**. Ankara: MEB Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1981). Türk Dilinde İkileme. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hengirmen, M. (1999). **Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Engin yay.
- Jersild, A. T. (1987). **Çocuk Psikolojisi**. Çeviren: Gülseren Günçe. Ankara: “S” Yayınevi.
- Kaplan, M. (1996). **Kültür ve Dil**. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaağaç, G. (2009). **Dil, Tarih ve İnsan**. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). **Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: TDK Yayınları.
- Karaca, V. İ. (2011). **Türkiye Türkçesinde Alıntı Sözcüklerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bir İnceleme**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Karaca, V. İ. (2012). Türkiye Türkçesindeki Alıntı Sözcüklerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bir İnceleme. **TurkishStudies**. TurkishStudies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall 2012 (Prof. Dr. Mehmet Aydın Armağanı), p. 2059-2090, Ankara-Turkey.
- Kavcar, C. (1999). **Edebiyat ve Eğitim**, Ankara: Engin Yayınevi.
- Karasar, N. (2002). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılıç, D. (2005). **Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Ankara: PegemA Yayınları.

- Kıran, Z. (2002). **Dilbilime Giriş (Dilbilgisinden Dilbilime)**. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010). **Gramer Terimleri Sözlüğü**. Ankara. TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2013). **Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi**. Ankara: TDK Yayınları.
- Köksal, A. (1980). **Dil ile Ekin**, Ankara: TDK Yayınları.
- Kurt, N. (1999). **Türkçe Dersi Kitaplarının Niteliği**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Küllüye. (1999). Ahmet Buran’la Dil Üzerine Bir Söyleşi. **Küllüye Dergisi**. (1): 28-30.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI. (2006). **İlköğretim Türkçe dersi (6-7-8. Sınıflar) Öğretim Programı**. Ankara: MEB Yayınları.
- Öz, F. (2003). **Uygulamalı Türkçe Öğretimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özbay, M. (2001). 0-6 Yaş Grubu Çocuklarındaki Dil Gelişiminin Türkçe Öğretimi Açısından Önemi. **Bilig**. (17): 97-103.
- Özçelik, D. A. (1988). **Kavram (Söz Dağarcığı) Gelişimi 3-11. Sınıf (9-17 Yaş) Öğrencilerinde Görülen Biçimiyle**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Özışık, A. (1997). **İlköğretim 6.Sınıflarda Türkçe Öğretiminde Yeni Teknikler Kullanarak Metin Anlamayı Geliştirme**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Özkan M. (2004). Deyimleşmiş İkişemeler. **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri**. Ankara: TDK Yay. 2004 C. II. s. 2289.
- Özön, M. N. (1954). **Kelime Haznesi**. İlköğretim, 19 (367) s.5-6.

- Sandström, C.I. (1971). **Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi**. Çeviren: Refia Şemin. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Selçuk, Z. (2004). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sever, S. (2002). Öğretim Dili Olarak Türkçenin Sorunları ve Öğretme-Öğrenme Sürecindeki Etkili Yaklaşımlar. **Türkçenin Dünü Bugünü Yarını (Uluslararası Bilgi Şöleni-Bildiriler)**. Ankara.s. 185-203.
- Sever, S. (2004). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sinan, A. T. (2001). **Türkçenin Deyim Varlığı**. Malatya: Kubbealtı Yay., s. 5.
- Sinan, A. T. (2006). “Ana Dili Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler”, **Elazığ, F. Ü. Doğu Anadolu Bölgesel Araştırmaları Dergisi**, C.4, S.2, s. 75-78.
- Şahin, H. (2004). **Organ İsimleriyle Kurulmuş Deyimler**. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları. s.2.
- Şamlıoğlu, M. (2000). **Rize İli Köy İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretiminin Verimliliği**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- Tanç, M. (2002). Kültür Alanı Değişimleri ve Dilimiz Üzerindeki Etkileri. **Türk Dili**. 609, s. 521-528.
- Tosun, C. (1983). Anadiliyle Amaç Dilin İlişkileri ve Etkileşim Alanları Üzerine. **Türk Dili Dergisi (Dil Öğretimi Özel Sayısı)**. (379-380): 220- 226
- Tosunoğlu, M. (1999). Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi. **Millî Eğitim Dergisi**. (144): 71-73.
- TÖMER. (1998). Dünya’da ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyumu Sonuç Bildirisi. **Dünya’da ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri**. 277-280. Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayını.
- TÜRK DİL KURUMU. (1949). **Dilbilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: TDK. Yay. s. 57.
- TÜRK DİL KURUMU. (2005). **Büyük Türkçe Sözlük**. Ankara: TDK Yay.

- TÜRK DİL KURUMU. (2009). **Yazım Kılavuzu**. Ankara: TDK Yay.
- Ülgen, G. ve Fidan, E. (1989). **Çocuk Gelişimi**. İstanbul: MEB Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2004). **Dil ve Kültür**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Üstüner, A. (2012). **Türkçenin Tarihî Gelişmesi**. Elazığ: Grafikent Dijital Baskı Merkezi,.
- Vardar, B. (2001). **Dilbilim Yazıları**. İstanbul: Multilingual Yayıncılık. s.34.
- Vardar, B. (1988). **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: ABC Kitabevi.
- Wilson, J. (2002). **Dil, Anlam ve Doğruluk**. (Çev: Emiroğlu, İ. ve Tüzer, A.). Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Yalçın, S. K. (2005). **İlköğretim 1. Ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığı Unsurlarının Eğitsel Açidan Değerlendirilmesi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Yalçın, S. K. ve Özek, Fatih (2006). Söz Varlığının Temel Dil Becerilerinin ve Akademik Disiplinlerin Kazanımına Olan Etkileri. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı 171/Yaz-2006, s. 130-139.
- Yalçın, S. K. (2010). Güntülü Adı Üzerine Bir Değerlendirme. **Müjgan Cumbur Armağanı**. Türk Kültürü Araştırmaları Armağanı Dizisi 01. s. 251-253. Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Yalçın, S. K. ve Çalışır, R. (2012). Elazığ Ağzında Görülen Deyimler Üzerine Bir Değerlendirme. **(TEKE) Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**: Sayı. 1/3 2012 s. 136-157. Türkiye.
- Yapar Şahin, T. ve Yıldırım, S. (1999). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yavuz, K. (1991). **Eğitim Psikolojisi**. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.

Yanuz, S. (2013). **Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bağlaçlar**, Elazığ: Manas Yayıncılık.

Yavuzer, H. (1997). **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldız, C. (2003). **Türkçe Öğretiminde Alternatif Yöntemler**. Ankara: Anı Yayıncılık.

EKLER

Türkiye’de Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Sıklık Listesi

bir	280	ama	29
de	175	en	29
bu	162	şey	29
o	128	baba	29
ve	125	keklik	28
de	112	dünya	28
ben	99	yıl	28
mi	80	bayram	27
sen	71	ev	27
ol	69	al	27
için	59	şimdi	27
çok	59	ses	26
ne	59	efendi	26
gibi	55	değil	26
yer	50	ile	26
nine	46	şu	25
var	43	git	25
sonra	43	el	25
anne	43	su	25
iç	42	kadar	25
yok	41	başla	24
çocuk	40	kınalı	24
bak	39	siz	24
zaman	38	sor	24
kitap	38	diye	23
her	38	bil	22
biz	37	söz	22
gün	34	devlet	22
millet	34	biri	21
atatürk	34	savaş	21
mustafa	33	hiç	21
büyük	33	kal	21
gel	32	türk	20
olan	32	kemal	20
orman	32	orta	20
insan	31	iste	20
kent	31	yol	20
kendi	31	hoca	19
ki	31	oğul	19
daha	30	hayat	19
adam	30	güzel	19

yine	19	istanbul	13
fikir	19	ara	13
söyle	18	bahçe	13
yap	18	nasıl	13
hasan	18	kapı	12
iyi	18	paşa	12
gör	17	otomobil	12
kuş	17	et	12
ad	17	osmanlı	12
iş	17	yavru	12
yüz	17	sus	12
yan	17	ana	12
toprak	17	bütün	12
biraz	17	böyle	12
tarih	17	hak	12
iki	17	komşu	12
alt	17	bul	12
olarak	16	karşı	12
geç	16	aç	11
düşün	16	gül	11
önce	16	güneş	11
öğretmen	16	can	11
ağaç	16	sevgi	11
ülke	16	bura	11
mardin	16	hayvan	11
ara	16	okul	11
alan	15	deniz	11
göz	15	üzerine	11
ver	15	doğru	11
baş	15	eşek	11
çiçek	15	dinle	11
öyle	15	kültür	11
bile	15	öp	11
pek	14	onlar	11
gir	14	yaz	11
apartman	14	kız	11
fakat	14	az	10
at	13	ağız	10
düş	13	aynı	10
oku	13	mu	10
olduğu	13	annecik	10
herkes	13	konuş	10
götür	13	düşünce	10
şöyle	13	şehir	10

çeşme	10	hava	8
çık	10	dönem	8
anlat	10	meclis	8
hep	10	mektup	8
okuma	10	keçi	8
yurt	10	ip	8
artık	10	kadın	8
dağ	10	kazan	8
vatan	10	gelen	8
sebeep	10	hemen	8
sahip	10	sev	8
arsa	10	süryani	8
ay	10	birlikte	8
hala	10	dal	8
uzak	9	hanım	8
altın	9	olduğunu	8
çünkü	9	orada	8
yeni	9	belki	8
türkiye	9	sabah	8
bilgi	9	arkadaş	8
ön	9	üzeri	8
tek	9	şiiir	8
taraf	9	üst	8
kim	9	arka	8
anadolu	9	yemek	8
son	9	konuşma	7
selanik	9	ha	7
ders	9	hafta	7
nerede	9	sarı	7
ya	9	bayrak	7
göster	9	veteriner	7
renk	9	yakın	7
geçen	9	sakızcı	7
birçok	9	koy	7
küçük	9	yüksek	7
durum	9	anla	7
duy	9	diğer	7
çeşitli	9	hepsi	7
köpek	9	soru	7
sokak	9	yaşa	7
dur	9	çalış	7
başka	8	yayla	7
yapı	8	ilk	7
başarı	8	teyze	7

beri	7	cümle	6
dil	7	farklı	6
uzun	7	askeri	6
yasef	7	evet	6
kütüphane	7	üzül	6
gönül	7	kimse	6
göre	7	görüş	6
saat	7	parça	6
ilgi	6	mimar	6
ayak	6	sıra	6
aydın	6	meşe	6
görün	6	peki	6
a	6	inan	6
ancak	6	saz	6
yapıl	6	şekil	6
taş	6	tavşan	5
hasta	6	kaplumbağa	5
hastalık	6	ayşe	5
gölcük	6	sırt	5
eskici	6	sıkıntı	5
bit	6	birinci	5
yağmur	6	iç	5
tut	6	süre	5
önemli	6	cevap	5
gök	6	milli	5
karagöz	6	boş	5
tüm	6	doğ	5
türkü	6	kısa	5
demirhindi	6	yürek	5
kalma	6	çıkar	5
kez	6	lise	5
sinan	6	lider	5
cennet	6	konu	5
niçin	6	dostluk	5
eser	6	dört	5
köşe	6	kurtuluş	5
yeşil	6	koş	5
şarkı	6	dost	5
dede	6	çoğu	5
küçücük	6	san	5
balkon	6	manastır	5
güç	6	anlam	5
asker	6	seyret	5
camı	6	masal	5

medeniyet	5	veren	5
siyasi	5	sayı	4
kardeş	5	varlık	4
otur	5	bölge	4
dön	5	ağla	4
seslen	5	vah	4
çevre	5	uzaklaş	4
roman	5	getir	4
sene	5	kes	4
doktor	5	bulun	4
çek	5	sert	4
para	5	bulmak	4
sonunda	5	andıran	4
tam	5	ankara	4
gece	5	sağ	4
yaş	5	başarılı	4
çalışma	5	neden	4
göğüs	5	kimi	4
uç	5	bağır	4
hayır	5	üç	4
zor	5	bazen	4
hareket	5	rüzgar	4
geçmiş	5	canlı	4
akşam	5	ruh	4
üzüntü	5	çal	4
veya	5	nereye	4
deme	5	kutlu	4
akıl	5	adım	4
geniş	5	yaptığı	4
hüseyin	5	bakın	4
dere	5	cephe	4
hani	5	raf	4
şura	5	ninecik	4
geri	5	dert	4
özellik	5	köy	4
uyan	5	görünüm	4
fabrika	5	ah	4
yatak	5	kurul	4
fazla	5	sanat	4
gerek	5	güzellik	4
inkılap	5	yazma	4
be	5	haber	4
beyaz	5	kon	4
hadi	5	ışık	4

hal	4	kasım	4
kulak	4	sofra	4
ak	4	mehmet	4
kuru	4	çay	4
yalnızlık	4	amca	4
gürültü	4	unut	4
bari	4	sevinç	4
cumhuriyet	4	genç	4
pencere	4	panorama	4
ağlama	4	yüzyıl	4
çıkıp	4	ayrı	4
çanakkale	4	yaşayan	4
tost	4	sol	4
demek	4	sosyal	4
sıcak	4	hiçbir	4
beraber	4	bugün	4
ford	4	müzik	4
trafik	4	ayrıca	4
mücadele	4	usta	4
kar	4	ayakkabı	4
tüh	4	sorun	4
ölüm	4	milletvekili	3
hoş	4	doğrusu	3
kalp	4	diz	3
yolcu	4	araç	3
kafa	4	arazi	3
örnek	4	din	3
eğlen	4	dinleyici	3
istek	4	dinlemek	3
allah	4	mektep	3
askerlik	4	lazım	3
beş	4	çare	3
inşallah	4	kırıl	3
televizyon	4	mevsim	3
çam	4	değnek	3
zaten	4	mutfak	3
sınıf	4	mutlaka	3
on	4	müdür	3
mezar	4	doğa	3
içeri	4	emir	3
soğuk	4	falán	3
merkez	4	aldığı	3
medrese	4	insanoğlu	3
hele	4	fark	3

fayton	3	kucak	3
fikri	3	kuzu	3
ilke	3	çiftlik	3
indir	3	durgun	3
özel	3	çivi	3
ali	3	kusur	3
içinde	3	çocukluk	3
etki	3	kur	3
öt	3	kilise	3
etraf	3	keyif	3
izle	3	karayel	3
eş	3	karı	3
eğitim	3	karış	3
ötüş	3	çadır	3
film	3	karakter	3
öğrenci	3	ördek	3
giderken	3	kalan	3
güzelim	3	epeyce	3
gezi	3	elbette	3
adeta	3	öl	3
şerbet	3	kebap	3
gördüğü	3	edil	3
görev	3	dış	3
görme	3	kağıt	3
hasret	3	kaç	3
getirdiği	3	eksik	3
geldiği	3	ekmek	3
hiçbiri	3	küs	3
öğrenim	3	değerli	3
gelince	3	ayrılma	3
haydi	3	soylu	3
hatta	3	yerleş	3
üstüne	3	ayrıl	3
işte	3	seçilmek	3
jumbo	3	seril	3
kolay	3	bulunan	3
düşman	3	boğaz	3
kork	3	yerine	3
kola	3	azal	3
düşük	3	tamam	3
kitaplık	3	tane	3
koca	3	tanrı	3
çıkma	3	bin	3
koşu	3	bindiği	3

yeri	3	ters	3
birden	3	toplantı	3
birbiri	3	tekrar	3
bulunduğu	3	taşın	3
yolculuk	3	ye	3
bırak	3	tarihi	3
yuva	3	tat	3
yunus	3	yaşamak	3
sal	3	tünel	3
sadece	3	uygun	3
rıza	3	yağ	3
cahil	3	uzanan	3
cadde	3	bekle	3
sanatçı	3	un	3
bülbül	3	belgesel	3
saç	3	türlü	3
sekiz	3	pınar	3
yorul	3	sonuç	3
saygı	3	pekala	3
avlu	3	olmak	3
satan	3	ortam	3
satıcı	3	asıl	3
bilim	3	oluş	3
yel	3	zübeyde	3
ağır	3	yıldız	3
vezir	3	dedik	3
vücut	3	olduğum	3
vermek	3	oyun	3
verme	3	demir	3
ağa	3	ova	3
yazık	3	pazar	3
ağrı	3	dayan	3
barış	3	olumlu	3
yalnız	3	deri	3
yarın	3	zarar	3
bakan	3	zevk	3
aşık	3	herhangi	2
yanındaki	3	ihtiyaç	2
balkan	3	ün	2
yanak	3	ihtimal	2
YANLIŞ	3	zengin	2
vapur	3	ihtilal	2
başlayan	3	tren	2
temel	3	herhalde	2

hizmetçi	2	tohum	2
tüy	2	ton	2
ilaç	2	topla	2
ilahi	2	ilim	2
ikinci	2	imkan	2
il	2	in	2
hızlı	2	yaşat	2
tuhaf	2	tehlikeli	2
öğretim	2	tembel	2
torba	2	olmadığı	2
muhakkak	2	temsil	2
tür	2	temiz	2
türkçe	2	minare	2
hilal	2	üstün	2
tüketmek	2	yakında	2
tutama	2	şehidiye	2
hisset	2	güven	2
huzur	2	günlerce	2
yaşadığı	2	güneşli	2
heyecan	2	günah	2
heykel	2	güneydoğu	2
öğrenmek	2	çalar	2
mukavva	2	güvencin	2
özellikle	2	nefes	2
iri	2	zorluk	2
isim	2	nazlı	2
iskemle	2	ziyaret	2
çamaşır	2	okuduğu	2
yaşlı	2	şaşır	2
insanlık	2	yak	2
tatlı	2	nedeniyle	2
oluşma	2	vur	2
onları	2	şekillenme	2
oradan	2	yazdık	2
izmir	2	yarım	2
iyice	2	yarı	2
tanın	2	yardım	2
yeme	2	nice	2
öyleyse	2	gören	2
taze	2	yat	2
tecrübe	2	yayvan	2
ud	2	nihayet	2
tiyatro	2	yapılan	2
imam	2	yayıl	2

abuk	2	nasrettin	2
güldürüp	2	vallahi	2
gülüş	2	üstelik	2
nesil	2	mermer	2
gövde	2	yk	2
yazabil	2	labirent	2
neş	2	koruyucu	2
verilen	2	yürekli	2
verdiği	2	Çukurova	2
hatun	2	çözüm	2
zere	2	saray	2
okş	2	konuk	2
uzaklık	2	samsun	2
hatay	2	koyduğu	2
müze	2	kullan	2
okuyucu	2	kullanma	2
uzan	2	sakız	2
zinciriye	2	kızgın	2
uyandır	2	kızılıcık	2
izmit	2	saltanat	2
henüz	2	salla	2
ufuk	2	salih	2
ulus	2	komutan	2
unutup	2	çıkan	2
zeytin	2	kişi	2
hayrola	2	kişilik	2
stnde	2	paylaş	2
uzat	2	manzara	2
uçma	2	sağlık	2
vatandaş	2	ağ	2
halbuki	2	seher	2
hangi	2	yudumlamak	2
okumak	2	koku	2
haksızlık	2	kol	2
hafız	2	madem	2
yazmak	2	sarıl	2
haklı	2	komik	2
yazı	2	mahalle	2
okun	2	yukarı	2
harf	2	sayfa	2
harp	2	makine	2
yazılı	2	sakalı	2
vakit	2	kurtar	2
hanımefendi	2	ekil	2

kıl	2	zafer	2
peltek	2	yerken	2
pırıl	2	kanat	2
rahat	2	oynamak	2
çene	2	soyadı	2
kültürlü	2	oysa	2
rahatsızlık	2	kara	2
prens	2	yetenek	2
kılıç	2	kanun	2
pis	2	söyleme	2
kırıklık	2	yet	2
peri	2	kahve	2
portakal	2	kahvaltı	2
kırmızı	2	ta	2
kına	2	öte	2
çağdaş	2	zannet	2
çevir	2	öteki	2
rastla	2	tahta	2
kıyma	2	takke	2
saatlerce	2	ötme	2
kutu	2	perde	2
kıyı	2	işgal	2
kurucu	2	işit	2
yön	2	sımsıcak	2
saf	2	kafes	2
kız	2	süt	2
kuzey	2	örneğin	2
yönelik	2	sınav	2
yönetim	2	yeniden	2
köylü	2	merak	2
rağmen	2	nokta	2
resim	2	karayolu	2
rüştiye	2	çıkıl	2
çimen	2	serçe	2
kök	2	papaz	2
kilometre	2	sevda	2
yoğun	2	sevecen	2
süleyman	2	kedi	2
kalın	2	öbür	2
kan	2	kelime	2
kale	2	kesil	2
kaldır	2	yüzmek	2
sürü	2	parmak	2
kalabalık	2	sel	2

kibrit	2	bilinç	2
marmara	2	bilen	2
ser	2	evlat	2
martı	2	deyrulzafaran	2
keten	2	art	2
yoksa	2	eyvallah	2
sevgili	2	bina	2
katip	2	bilmeyen	2
seçme	2	eyle	2
katılma	2	araba	2
sit	2	fors	2
kasaba	2	gerdan	2
sohbet	2	alışma	2
yirmi	2	alışveriş	2
ölme	2	gençlik	2
çayır	2	aman	2
seçilme	2	damar	2
ödev	2	gerçek	2
seviye	2	alış	2
sevin	2	alın	2
kaynak	2	dalgalan	2
masa	2	boz	2
katır	2	dalgınlık	2
kaval	2	boyunca	2
oraya	2	amaç	2
kesme	2	danimarkalı	2
eğlenmek	2	dağınık	2
eşsiz	2	dayanılmaz	2
birdenbire	2	fırtına	2
eğil	2	antlaşma	2
devam	2	fransız	2
dev	2	bizim	2
derin	2	bizzat	2
fabl	2	genel	2
ferahla	2	anlama	2
arabistan	2	gelme	2
birlik	2	gelip	2
aralık	2	biçim	2
derece	2	eskime	2
arkadaşlık	2	dib	2
ezan	2	dışarı	2
etkile	2	e	2
bilme	2	düşünür	2
değirmen	2	bahar	2

düşündür	2	dolap	2
baksana	2	belli	2
edecek	2	ayırmış	2
aşırı	2	ayrılıkçı	2
açıp	2	benlik	2
açıl	2	elbise	2
belirle	2	diyar	2
ağırlık	2	diyebil	2
aşağı	2	geveze	2
doğur	2	bindir	2
düğün	2	bugünkü	2
dökül	2	böylece	2
dönme	2	ahmet	2
bazı	2	bulabil	2
bağımsızlık	2	bulama	2
bağrıış	2	gider	2
bat	2	giden	2
dükkan	2	geçme	2
başlayınca	2	böylesi	2
düzlük	2	geçir	2
duran	2	göl	2
durgunluk	2	cüce	2
durmadan	2	bırakmak	2
açık	2	alama	2
dolaş	2	cumhurbaşkanı	2
avuç	2	buz	2
besle	2	buruştur	2
ayna	2	ceket	2
beraberlik	2	akraba	2
benzer	2	canım	2
elli	2	gitmek	2
avlanma	2	akkoyunlu	2
entari	2	burada	2
atlıkarınca	2	cemiyet	2
dik	2	gittikçe	2
dikkat	2	cevaplandırmak	2
bey	2	bursa	2
atış	2	candan	2
dip	2	cesaret	2
direnç	2	burası	2
azıcık	2	akan	2
doku	2	bünye	2
ekim	2	akşehir	2
açan	2	daire	2

almak	2	tutam	1
gönder	2	sapsız	1
sağla	1	tep	1
bağırarak	1	sedye	1
sağlama	1	tencere	1
benimsemiş	1	beslediği	1
beneksiz	1	tepe	1
tulum	1	terakki	1
bende	1	teselli	1
trabzon	1	sebze	1
trakya	1	sandal	1
varıver	1	bağsız	1
torun	1	temizlik	1
benze	1	temizle	1
sağlıklı	1	bağrışma	1
benzeme	1	beyazımsı	1
burkularak	1	beyin	1
sağlayacak	1	tekirdağ	1
tozun	1	beton	1
toz	1	buradaki	1
sağlamak	1	beslenen	1
bence	1	vazife	1
varken	1	sefer	1
belkıs	1	tetkik	1
tövbe	1	tevfik	1
başkent	1	tonlarca	1
tuğlu	1	santimetre	1
tüken	1	tomar	1
saygılı	1	tokmak	1
tüket	1	sapsarı	1
bölüm	1	benzettigi	1
bölen	1	toplayıp	1
tükenmek	1	toplayarak	1
saymak	1	sağır	1
tutun	1	bereket	1
buyurunca	1	berrak	1
tutan	1	tipik	1
vardiya	1	vasıta	1
toplu	1	tilki	1
bağışla	1	besin	1
başkan	1	sanki	1
tuttuğu	1	titizlik	1
tuttur	1	titrediği	1
başkanlık	1	titre	1

sebil	1	uzaklaşmakta	1
belirtmek	1	uzaklaşma	1
belirtiginiz	1	unutmak	1
uygarlık	1	beklenmeyen	1
uydurma	1	savarona	1
uyar	1	tüt	1
uyanma	1	uşak	1
uygulama	1	belediye	1
uğrat	1	belalı	1
uymayan	1	beğen	1
uykusuzluk	1	ucuz	1
becer	1	tıpkı	1
uygulan	1	tıkanık	1
bedir	1	tıkandığını	1
bedri	1	beliren	1
beklemedikleri	1	belirginleşme	1
unutul	1	savun	1
sarılıp	1	tüp	1
unutmama	1	belirti	1
usan	1	savunma	1
sarılmak	1	vahşi	1
usul	1	belirt	1
beklemeden	1	vagon	1
uğrayıp	1	başladığı	1
uyuklayan	1	belirlen	1
bükülmüş	1	bel	1
başlatmaktan	1	ufacık	1
sarmala	1	ulusal	1
uçur	1	bekleş	1
uzanmak	1	uğraştığını	1
uzatıl	1	sarıp	1
uzmanlık	1	uğraşmak	1
başlangıç	1	uluslu	1
uzunluk	1	bekleyebil	1
başlat	1	umut	1
sarsıntı	1	umduğun	1
başpiskoposluk	1	ulu	1
bebek	1	ulaştır	1
uyuyama	1	ufaklık	1
uyumadan	1	böylesine	1
sarıköy	1	sar	1
bükülüver	1	satır	1
bebecik	1	bekçi	1
başta	1	sat	1

uğurda	1	söylediklerimizi	1
ulaşma	1	söylediklerimi	1
ulaş	1	söylen	1
başlan	1	söylenebil	1
taşı	1	söyleyerek	1
sungurlu	1	sevecenlik	1
sunucu	1	söylet	1
sulu	1	söylenen	1
sultandağı	1	sorduğun	1
subay	1	sorduğu	1
surat	1	site	1
seven	1	siyah	1
söy	1	boyuna	1
sökük	1	seyrekleş	1
susan	1	bozuver	1
bitki	1	boyun	1
bitkisel	1	seyrek	1
spor	1	boya	1
sevgis	1	sevme	1
sorumluluk	1	boyalı	1
sorumlu	1	boylu	1
bodrum	1	seyretme	1
blok	1	simit	1
sosis	1	bozama	1
bizanslı	1	bozdur	1
boşuna	1	seçilirken	1
soy	1	seçer	1
boşluk	1	seçim	1
bitişik	1	seçenek	1
söyledik	1	silifke	1
söğüt	1	sigorta	1
sözü	1	seçmek	1
sözcük	1	sezmekte	1
bucak	1	seviş	1
bitirdikten	1	boğaziçi	1
sünger	1	bolu	1
bitir	1	sevilen	1
sürdüren	1	bomboz	1
sürdür	1	sevimli	1
süphan	1	sonuçlan	1
bitirerek	1	bol	1
söyleş	1	sorduk	1
söylemek	1	sevil	1
bitirmeden	1	sorar	1

soran	1	taşınınca	1
sonsuz	1	taşıt	1
boşaltıp	1	tehlike	1
solduğu	1	tedavi	1
borçlu	1	beğenil	1
boy	1	tebeşir	1
boğulma	1	taç	1
sevindirici	1	bildiren	1
solmayan	1	tastamam	1
bora	1	tartışıldığı	1
boru	1	tartışma	1
solumak	1	tartışan	1
soluklanmak	1	bileme	1
sürebil	1	selam	1
süresince	1	bildirme	1
tanı	1	bunu	1
tanımlama	1	tatmak	1
bilinçsiz	1	bildiğinden	1
billur	1	sergileyen	1
tandır	1	bulundurmak	1
bunları	1	sıhhat	1
bilinçli	1	sessizce	1
bilhassa	1	sıfır	1
tara	1	sıcaklık	1
tanıyanlar	1	birinde	1
tanınma	1	sıkı	1
tamir	1	sıkıl	1
tamamen	1	sıkışıklık	1
taksi	1	bulacağına	1
takkeli	1	sessiz	1
bunca	1	birer	1
bulup	1	sütçü	1
takıl	1	birleştir	1
takılıp	1	biteviye	1
semt	1	sürmene	1
bunlar	1	sevdiğim	1
bilmediği	1	süreyya	1
talihsiz	1	sevdiği	1
tarla	1	sürükle	1
tartış	1	sürüş	1
biberli	1	sürüp	1
taşıdığı	1	sürükleyip	1
seçil	1	sürüklemek	1
bildir	1	sıkışıp	1

sıla	1	çocuklaş	1
serin	1	anlaşıl	1
tabiat	1	çoğaldıkça	1
taban	1	çoğalt	1
taarruz	1	çoktandır	1
serili	1	çokluk	1
tabii	1	anlayıver	1
takdir	1	çıkarak	1
tak	1	çıkardığım	1
tabya	1	ölmez	1
tablo	1	ölü	1
serinlik	1	ölen	1
bulduğu	1	amasya	1
binmek	1	öksür	1
birbirini	1	ölünce	1
birbirleri	1	alıştırdığımız	1
bulan	1	önem	1
sıradan	1	önündeki	1
binip	1	öne	1
bağlı	1	önderlik	1
sığınır	1	öncesinde	1
sızıntı	1	amma	1
sıyrılıp	1	çırpın	1
beğeni	1	çıkart	1
yanık	1	çıkartıl	1
çöp	1	çıkarmak	1
çözmeden	1	çıkarmadan	1
çök	1	çıkarken	1
çuval	1	çıkartılma	1
anlayan	1	çıkartıp	1
anlatıp	1	an	1
anlattığımız	1	çıkış	1
anlamak	1	anafartalar	1
çıkarak	1	çıkışını	1
anlatma	1	çıkış	1
çıkagel	1	anma	1
anlattık	1	çizilmiş	1
anlayıp	1	çap	1
çoğaltmak	1	arapça	1
anlaşılacak	1	çanaktaki	1
çocukcağız	1	arasından	1
çoban	1	çanak	1
çiğneyerek	1	çarşı	1
çiğdem	1	çat	1

çatık	1	çekiştir	1
çatışma	1	çekip	1
çatı	1	çekilmez	1
çatlak	1	alıp	1
çatal	1	öpme	1
çan	1	şair	1
çamlıca	1	şam	1
arjantin	1	şahsiyet	1
çalışan	1	şafak	1
çalınan	1	ısırdık	1
çalın	1	şan	1
arkadaki	1	şarapnel	1
çalışkan	1	şaş	1
çalışkanlık	1	şaşarak	1
araştırarak	1	şayet	1
arayış	1	şavk	1
çalıştığı	1	akademik	1
çalışmakta	1	ısır	1
araştırdık	1	ısmarla	1
arap	1	üzerinde	1
arala	1	üzerindeki	1
anımsama	1	aksa	1
anımsa	1	üz	1
çevrili	1	aksilik	1
çevril	1	akpara	1
anıtkabir	1	akif	1
anı	1	ıslak	1
çiriş	1	ıslatış	1
çizerken	1	ılık	1
çizgi	1	üşüt	1
çiz	1	akdeniz	1
antik	1	akademi	1
çirkin	1	şefkat	1
apayrı	1	şimşek	1
çekmekte	1	şirin	1
çağır	1	şimdilik	1
çehre	1	şimdikiler	1
çağrıştırma	1	acı	1
çağrıştıran	1	şiş	1
aradıkları	1	şişmanla	1
arada	1	abi	1
çekilmek	1	şükran	1
çekiştiği	1	şövalye	1
çekme	1	abla	1

acaba	1	özge	1
ada	1	üretebilmek	1
adacık	1	üretici	1
şehri	1	üretebilme	1
ahırdaki	1	üret	1
şehirli	1	ünlü	1
aile	1	üretkenlik	1
ait	1	ürkek	1
şemsi	1	akı	1
şenlen	1	akvaryum	1
şeritli	1	ürün	1
şeritlik	1	ürpertici	1
şerif	1	ürperten	1
adamlık	1	üniformalı	1
şer	1	akım	1
aksine	1	özlü	1
aktarmaktan	1	öğren	1
övünürken	1	özlem	1
almadan	1	özgürlük	1
övüngen	1	özgü	1
övme	1	alamayan	1
övgüyle	1	alabildiğine	1
öylesine	1	akıncı	1
alma	1	ücre	1
aldır	1	akışkanlık	1
alarak	1	öğretmek	1
alev	1	çaladur	1
özdeyiş	1	çak	1
öz	1	yatıp	1
ötüşen	1	yatır	1
ötücü	1	yatınca	1
alınan	1	yatan	1
örtebil	1	bacaklı	1
örgütlen	1	yaver	1
alınınca	1	bacak	1
öpünce	1	aşk	1
örtüsüz	1	yayılan	1
örülü	1	aşma	1
öterek	1	yaymak	1
almakta	1	yavrum	1
almanca	1	yaslı	1
almış	1	bahsedilen	1
altı	1	yaratık	1
özetlenip	1	baktık	1

yaratıcı	1	yaklaşık	1
yarat	1	yakınlaşma	1
yaralı	1	yakınma	1
yardımcı	1	yalçın	1
yargı	1	yamalı	1
yarıştırmak	1	bant	1
yasa	1	banyo	1
yarış	1	yakıştırdık	1
bakarak	1	basamak	1
bakma	1	basma	1
aşına	1	bağla	1
aşağıdan	1	verirken	1
açmadan	1	veril	1
açma	1	bağlamak	1
yaşanan	1	vereme	1
açtırma	1	bağ	1
yaşama	1	batı	1
yaşlandık	1	vuruşarak	1
açabil	1	baston	1
yem	1	bastır	1
azman	1	vinç	1
yeleli	1	basık	1
yedirmek	1	yamaç	1
yedi	1	banliyö	1
yaşadığını	1	yaptır	1
yaşadık	1	yaptırıl	1
ağaçlık	1	yaptıklarına	1
ağartmış	1	yaptık	1
ağustos	1	yapmak	1
yazdığı	1	yaptırıp	1
yazarken	1	bakırcı	1
yazıl	1	baktığını	1
yazılan	1	yapılanma	1
açıkça	1	yapılabil	1
açıkla	1	bakıl	1
yağan	1	bakıp	1
açılma	1	yapan	1
yazılmadığından	1	yapama	1
yapıt	1	yankılan	1
yapılma	1	yankılanan	1
barışçı	1	yanan	1
bar	1	balık	1
yakılabil	1	yana	1
yaklaşınca	1	yanlarındaki	1

balta	1	çadırdaki	1
bakış	1	çaba	1
bakırköy	1	zümrüt	1
yanında	1	artan	1
sanayi	1	arı	1
yansıtmakta	1	zeybek	1
aziziye	1	aslan	1
yemiş	1	zeka	1
yıka	1	aslında	1
yıkan	1	zannettiği	1
yık	1	asya	1
yüzyıllar	1	zekayı	1
ateş	1	zeki	1
yıkanmak	1	zevkli	1
ataç	1	zevkten	1
yığınla	1	arşınlamak	1
asır	1	zenginleş	1
yıllar	1	as	1
yıldızlı	1	yöresel	1
atabil	1	yöre	1
atla	1	ayrılık	1
yüzbaşı	1	yeşillen	1
yüksel	1	yeşerip	1
yükselt	1	yetmiş	1
atma	1	yetişmek	1
attığında	1	ayrıldığı	1
yüce	1	aynası	1
yükseltme	1	yiğit	1
atlat	1	yo	1
yürütmek	1	yiyci	1
atlamak	1	yiyecek	1
yürümekte	1	yitir	1
yürüme	1	yetişkin	1
yürü	1	yetiş	1
asılı	1	azalma	1
zamandır	1	azaldığını	1
artuklu	1	yenme	1
ziynet	1	azap	1
zindan	1	azgın	1
artır	1	ayırma	1
zil	1	ayıp	1
arttıkça	1	yetim	1
artarak	1	yetin	1
arkamı	1	ayrıntı	1

yeryüzü	1	ersoy	1
yerli	1	eskiden	1
aynamsı	1	eski	1
yokken	1	eskikale	1
avcı	1	kaburga	1
yutamamak	1	kabir	1
yumuşak	1	kahkahalarla	1
yumuşa	1	kahramanca	1
yumurtla	1	kahverengi	1
atılan	1	erzurum	1
atıl	1	esaret	1
attığı	1	esen	1
yönetme	1	kahramanlık	1
yönet	1	eren	1
yönelt	1	kambur	1
attığın	1	karadeniz	1
yumurta	1	emret	1
avurd	1	emsalsiz	1
aya	1	emzir	1
yoldaş	1	kapıcı	1
ayakaltı	1	karakoç	1
ayar	1	emre	1
yokluk	1	emine	1
yolla	1	em	1
yonca	1	kararlılık	1
yoğurmuş	1	karar	1
avuttuğu	1	karaoğul	1
yorulmadan	1	emziremediği	1
yorgunluk	1	kapsa	1
verdiğim	1	enkaz	1
rumeli	1	kapa	1
erken	1	kanlıca	1
kalem	1	er	1
kaldırıl	1	kampana	1
kaldırma	1	kapalı	1
erkenden	1	kapalılık	1
kalk	1	engel	1
kalkmış	1	kaplı	1
erkek	1	kapkara	1
erişemeyeceği	1	kapatıp	1
kalkış	1	kapan	1
kalkıp	1	kabarık	1
kalktığımızda	1	kabartma	1
ermiş	1	itibaren	1

itici	1	evvel	1
italyan	1	izleme	1
it	1	etmek	1
isyan	1	etkilenen	1
itilaf	1	etken	1
itiraf	1	işimiz	1
iyilik	1	işaret	1
iz	1	içtenlik	1
iyileştiren	1	içten	1
iyileşip	1	elma	1
iyileş	1	karga	1
istiklal	1	kibar	1
isteyen	1	düşünmek	1
eğri	1	düşünmeyen	1
eğlenerek	1	düşüp	1
eşitlik	1	düşür	1
inşaat	1	kilim	1
inşa	1	düşünme	1
isli	1	düşünebil	1
isparta	1	düşündüğü	1
isteme	1	düşünebilme	1
ister	1	düşüneme	1
eğer	1	düşünerek	1
istasyon	1	dımbırdat	1
eğlendir	1	kestane	1
eyvah	1	kemir	1
izlediğim	1	kemirt	1
işleme	1	kemik	1
işlemecilik	1	kemerli	1
işledik	1	edilen	1
işle	1	kenar	1
işitilmez	1	ederek	1
işlenmiş	1	kesiş	1
işleyen	1	keskin	1
estağfurullah	1	kere	1
kabahat	1	kentli	1
işçilik	1	eden	1
esvap	1	düşündüren	1
iştah	1	kitapsız	1
işiten	1	düğüm	1
etek	1	düğme	1
içeride	1	kompresör	1
içi	1	komiklik	1
etnografya	1	düşkünlük	1

konan	1	kasımiye	1
konudaki	1	kasırga	1
konusacak	1	elbistan	1
konusan	1	elden	1
dürümleyerek	1	karşılaşınca	1
konut	1	kaybettiği	1
düzenlen	1	kaybettiğimiz	1
kolağası	1	kaçır	1
kolaylaştıracak	1	kaçış	1
klasik	1	kaçıp	1
düşündükçe	1	kaçın	1
kişisel	1	kaçma	1
düşündürebil	1	efsane	1
kitle	1	kaş	1
kokla	1	edip	1
düşünceli	1	edindiği	1
düşmek	1	kebir	1
kolayca	1	efe	1
düştüğü	1	kaşık	1
düşünce	1	kaçkın	1
kokulu	1	kaçan	1
edilme	1	kaynaş	1
kelebek	1	kaynaştığı	1
katıl	1	kaynayan	1
elbet	1	kaydol	1
katı	1	kaybolmak	1
katmak	1	kaz	1
katlı	1	egemenlik	1
katılık	1	ege	1
ekonomik	1	kaçamak	1
kayan	1	kazanmak	1
kaybet	1	kazandırabil	1
kay	1	kazanan	1
kavur	1	insansız	1
ekonomi	1	eşsizlik	1
katlanan	1	güçleş	1
kat	1	güçlü	1
karişik	1	güçlendirme	1
elimiz	1	geçtiği	1
elindeki	1	gidebil	1
karıncalanmış	1	güçlük	1
karpuz	1	gıda	1
karşılaş	1	hacivat	1
karşılaştır	1	geçit	1

hacimli	1	geçici	1
geçmeden	1	gündüz	1
gırtlak	1	giriş	1
güzelleş	1	görmeyeli	1
güverte	1	görmüş	1
girilip	1	görmek	1
girebil	1	gurur	1
güneşlendirmek	1	görgü	1
girintisiz	1	grup	1
girip	1	görünce	1
gür	1	görüŖme	1
güreş	1	görüŖüldüğü	1
gidince	1	gizemli	1
güvercin	1	gizli	1
gidip	1	görüntü	1
girdiğı	1	göbekli	1
gürgen	1	gökçek	1
hafif	1	gördük	1
hafiflik	1	gördükleri	1
gezgin	1	gömülüveril	1
gez	1	gönülsüz	1
gezilebil	1	gönüllü	1
geçenlerde	1	gördükçe	1
geçerken	1	gölge	1
gevrek	1	görebilmek	1
harita	1	göreceğim	1
getirmek	1	görebildiğı	1
getirip	1	görebil	1
has	1	gördüğünü	1
harç	1	gizem	1
harmanlamış	1	gösterdiği	1
hamle	1	gittik	1
halı	1	gülen	1
hakkında	1	güldürebil	1
geçip	1	güldük	1
hakiki	1	gittiğini	1
geçirme	1	gülerken	1
geçirmek	1	gülümse	1
geçim	1	gümüş	1
geçilen	1	girme	1
halka	1	gümrük	1
hallet	1	gülünecek	1
halk	1	gülümseyerek	1
geçerli	1	göç	1

gözyaşı	1	inat	1
göstermek	1	inanç	1
giz	1	inanmış	1
gösteril	1	inandırılmış	1
gösterici	1	incecik	1
göstererek	1	incelerken	1
götürebil	1	insafsızlık	1
götürüp	1	fablı	1
gözler	1	fatih	1
gözyaş	1	felaket	1
gözle	1	inci	1
giy	1	fen	1
giyip	1	fenalık	1
hassen	1	filistin	1
getiril	1	ilişki	1
gaga	1	ilgili	1
fısılda	1	ilgilen	1
iftira	1	filozof	1
ideoloji	1	filan	1
idare	1	ilkbahar	1
fıkra	1	imdat	1
fukara	1	fer	1
ilerdeki	1	ilkokul	1
ileride	1	ilkin	1
fotoğraf	1	ferman	1
ilan	1	horasan	1
fransızca	1	hoplama	1
idadi	1	hayvanat	1
hızır	1	hayırlı	1
gaz	1	ger	1
hürmet	1	hayret	1
hoşgörü	1	hayranlık	1
gazete	1	hazret	1
horon	1	hazır	1
hürriyet	1	helal	1
gayret	1	genişlik	1
hız	1	hedefleyen	1
galiba	1	hece	1
hısım	1	hazırlan	1
hırka	1	hayfa	1
hüzün	1	gereç	1
ilerideki	1	gerçekleştirmek	1
ilerleme	1	gerçekleştirilerek	1
inanılmaz	1	getirebil	1

hastalandığında	1	olduğun	1
hastalan	1	olmayan	1
gerçekleştirilen	1	olmayınca	1
hatır	1	olmadığını	1
gerin	1	olma	1
hayatı	1	dediğin	1
hayal	1	olay	1
hatırlan	1	defalarca	1
hatırlamanız	1	okuyup	1
helva	1	okyanus	1
helvacı	1	demin	1
hindi	1	okuyarak	1
geleli	1	okuyamadığı	1
hikaye	1	demet	1
gelişim	1	dek	1
heyecanlan	1	deha	1
hizmet	1	olanların	1
gelecek	1	olalı	1
hobi	1	olacağını	1
gazoz	1	olabil	1
gecikme	1	dayanarak	1
geldik	1	olunabil	1
geldiğinde	1	darılma	1
gelişme	1	oradaki	1
heybe	1	ora	1
henry	1	onuncu	1
genişletil	1	onun	1
hemşehri	1	daracık	1
genişleyince	1	dar	1
hem	1	damla	1
hepiniz	1	ortaya	1
gemlik	1	ortak	1
hey	1	ormansızlık	1
gelmeden	1	dantel	1
gelmediği	1	davran	1
gemi	1	davranma	1
dür	1	dayanama	1
konuşmayarak	1	dayalı	1
dediğiniz	1	oluver	1
olduğumu	1	olur	1
defa	1	olup	1
oldukça	1	oluştur	1
olduk	1	oluşturan	1
olduğumuzu	1	onay	1

ondan	1	okunmuş	1
onarım	1	okunmayan	1
ona	1	oh	1
davranış	1	odun	1
okuyabil	1	niye	1
okut	1	derken	1
devir	1	nisan	1
nereden	1	derman	1
nere	1	derya	1
nerde	1	normal	1
nene	1	not	1
neredeyse	1	dergi	1
deva	1	ocak	1
nezahat	1	nutuk	1
nezle	1	nurullah	1
neyse	1	nota	1
netice	1	osman	1
nesne	1	damga	1
nehir	1	gönderil	1
devre	1	rüya	1
değin	1	cansız	1
değersiz	1	romanı	1
nasip	1	romancı	1
nar	1	canlan	1
nakışlan	1	rüzgarlı	1
nasırlanmış	1	cam	1
nazar	1	bıçak	1
deyince	1	canavar	1
nedense	1	rıhtım	1
değen	1	cankurtaran	1
nazır	1	romalı	1
değer	1	rize	1
detay	1	cep	1
destek	1	rahmet	1
denebil	1	rahatlamış	1
demirhindici	1	cephedeki	1
denilebilecek	1	ceza	1
denli	1	ramazan	1
der	1	cennetleştirmek	1
okunan	1	rezidans	1
okunduğu	1	reçine	1
okurken	1	revan	1
okuryazar	1	cehennem	1
okur	1	rastlanmadığını	1

sabahleyin	1	dalı	1
sabret	1	oturan	1
salkım	1	otobüs	1
büzül	1	otlayan	1
bık	1	otel	1
saldırma	1	oturduğumuz	1
bırakma	1	oturularak	1
sallanan	1	oynadık	1
büyüttüğümüz	1	oynat	1
bütünleşen	1	dalmaktan	1
sanatkar	1	otuz	1
büyükanne	1	oturup	1
büyüt	1	dakikalık	1
salya	1	parladığı	1
bırakmadan	1	pers	1
sakınca	1	perçem	1
bırakıp	1	cila	1
sahiden	1	ciğer	1
bırakıver	1	pençe	1
sade	1	perçemli	1
sabırsızlık	1	peygamber	1
bırakılış	1	cihan	1
sahne	1	posta	1
saksağan	1	porsuk	1
sakın	1	planlı	1
sakarya	1	ciklet	1
bıraktıktan	1	pembe	1
sakal	1	cümbüş	1
pöhrenk	1	patrik	1
ciddi	1	pavlus	1
oyuncu	1	patlak	1
oğlan	1	parçalayarak	1
oyuncak	1	dakika	1
dalgalanırken	1	pay	1
oysaki	1	daima	1
oğlu	1	cılız	1
palmiye	1	daday	1
daldırıp	1	dadaş	1
papağan	1	dahi	1
pantolon	1	naaş	1
daldığını	1	mızımızlan	1
pamuk	1	kürkçü	1
dalgın	1	dua	1
oynayarak	1	dudak	1

kültürel	1	kırçıl	1
durakla	1	kırık	1
küskün	1	donanma	1
küstür	1	kısaca	1
doğup	1	kırılıver	1
kılan	1	donuk	1
küçümseyerek	1	dozer	1
doğurduğu	1	duvar	1
doğurma	1	duvarlı	1
köşk	1	döşek	1
durma	1	koyma	1
kuşlar	1	koyduk	1
kuşsuz	1	koyan	1
kuşatıp	1	kovala	1
kuşaklı	1	koymak	1
kuşak	1	koyup	1
duvak	1	dördüncü	1
kömür	1	kubbe	1
kösele	1	koştur	1
kötümser	1	koşan	1
köpüklen	1	döşediğimiz	1
köpük	1	koskocaman	1
köprü	1	dün	1
doğmadan	1	dünyalı	1
doğduğu	1	korkarak	1
kıyafetli	1	kooperatif	1
kıydığımız	1	konya	1
kıvılcım	1	konuştuktan	1
kıta	1	korkut	1
kısım	1	korkuta	1
donan	1	korun	1
kıymetli	1	korunga	1
dolduruş	1	korumak	1
doldurma	1	koruma	1
kızarak	1	koro	1
dolmabahçe	1	dönüş	1
dolu	1	dönüp	1
kıskan	1	duymayan	1
kısaltıl	1	duyma	1
kırmama	1	dök	1
doğal	1	kurtulamayacağını	1
kırk	1	kurtul	1
kır	1	kurum	1
doğan	1	kurutulacak	1

duyduk	1	mevlana	1
duyan	1	metro	1
duyduğu	1	metre	1
duygu	1	diken	1
kurşun	1	minnacık	1
kurtarmak	1	müjdecı	1
kurtarma	1	münasebet	1
kumaş	1	mühendis	1
kumru	1	müfettişlik	1
kullanıl	1	değişik	1
dönerek	1	müsaade	1
kullandığımız	1	müslüman	1
kundak	1	mıhlayış	1
döndüğünde	1	mırıldan	1
kurmak	1	müzeyyen	1
döndüğü	1	değişen	1
kurma	1	müspet	1
kurdurmuş	1	müddetçe	1
kuracağıın	1	değişir	1
kış	1	mor	1
kışkırtma	1	morali	1
diktiremedik	1	mola	1
mide	1	modern	1
meşgul	1	mirasyedi	1
dili	1	dikeli	1
meşale	1	mualla	1
milat	1	değme	1
dikkatli	1	değiştirilirken	1
milyon	1	dijon	1
dikerken	1	muhtaç	1
milliyetçilik	1	muhabbet	1
dikiz	1	merdi	1
milletçe	1	mercan	1
dimdik	1	mademki	1
meyve	1	mahmut	1
dinlen	1	dolaşan	1
mersin	1	maddiyat	1
dinlenme	1	macun	1
merhum	1	mal	1
merdo	1	mamur	1
mesafe	1	dokurcasına	1
metot	1	marde	1
dindirici	1	manolya	1
meydan	1	maneviyat	1

dol	1	acele acele	1
lütfen	1	acı	2
lüks	1	a	1
leblebi	1	af dile-	1
lehçe	1	ağır ağır	1
dolduran	1	aheste aheste	1
laf	1	ak	2
doldurduğu	1	al	3
libya	1	al al	1
doldurabil	1	alma	1
dolaştır	1	an	7
lokma	1	ara sıra	3
lira	1	arada sırada	1
linyit	1	arka arkaya	1
likit	1	armağan et-	1
mardia	1	armağan etmek	1
maride	1	art	4
dinleyerek	1	ateşli ateşli	1
dinleyen	1	atlayıp zıplamaya	1
mekan	1	az daha	1
direk	1	bağ	1
direnip	1	bakma	1
meltem	1	baş eđ-	1
memleket	1	başlamış ol-	1
dinlenmeden	1	baştan başa	1
meraklı	1	belli ol-	1
memurluk	1	benek benek	1
memnun	1	beş yüz	1
memleketli	1	biçim biçim	1
maşallah	1	bilme	1
mağlup	1	bin	3
dişsizlik	1	bir anda	2
diş	1	bir hayli	1
market	1	bir iki	1
marifet	1	bir türlü	1
maridin	1	bir yandan	2
marulcu	1	bir...bir	2
marş	1	birer birer	1
mayıs	1	bitirir bitirmez	1
maymun	1	boyun ey-	1
mavi	1	bölük bölük	1
matematik	1	burcu burcu	2
büsbütün	1	cıvıl cıvıl	2
bin	1	çabuk çabuk	1

çağıl çağıl	1	hizmet etmek	1
çalar çalmaz	1	hoşça kal-	1
denk gel-	1	ışıl ışıl	1
der demez	1	icat ettiği	1
derinden derine	1	iç içe	2
devam ederken	1	iç içelik	1
devam et-	7	idare ederken	1
devam etmek	2	ifade et-	2
dile gel-	1	iflas et-	1
dile getir-	1	ikram ettiği	1
dizayn et-	1	ilan edil-	1
doğru dürüst	2	ilan et-	1
doya doya	1	ileri gelen	1
dört yüz	2	imana gel-	1
dua et-	1	insan minsan	1
durup durup	1	ipe diz-	1
eksik ol-	1	iri iri	1
elli iki	1	isabet et-	1
emin ol-	1	işaret et-	1
emir verme	1	iyileşir iyileşmez	1
eski	3	izin ver-	1
et	3	kabul edil-	1
fark et-	1	kabul et-	1
farz et-	1	kafa yorduğu	1
feda etmek	1	kara kara	1
gayret et-	1	karar	6
gece gündüz	1	karar vermek	1
geç kal-	1	kat	5
gerek	1	katıla katıla	1
gırlı gırlı	1	kıpır kıpır	1
göğüs bağı	1	kocaman kocaman	1
göz yum-	1	konu komşu	2
günden güne	1	köpük köpük	1
hadi hadi	1	kurmuş olan	1
hak ver-	1	mahzun mahzun	1
hareket et-	1	mal olmuş	1
harıl harıl	1	memnun kal-	1
hasret çek-	1	merak et-	2
hasret kaldığımız	1	merak etme	3
hayran kal-	1	mini mini	1
helal ol-	1	miskin miskin	2
hem... hem	6	muayene et-	1
hıçkırır hıçkırır	1	mücadele et-	1
hizmet et-	1	mücadele etmeden	1

nakış nakış	1	söz edilebil-	1
ne denli	1	söz ver-	1
ne kadar	3	sürü sürü	1
ne... ne de	2	şen şakrak	1
nefes alma	1	taklit ederek	1
not et-	1	tarif et-	2
olma	7	tayin edil-	1
olup olmadığın	1	tedarik edebil-	1
on beş	1	terbiye ederek	1
on dokuz	1	terbiye et-	1
on dokuzuncu	1	terk et-	3
on iki	1	terk etmek	1
otuz üç	1	ters ters	1
parça parça	1	teşkil et-	1
parıl parıl	1	titreye titreye	1
pembe pembe	1	ufak tefek	1
pençe pençe	1	ufala ufala	1
peşkeş çek-	1	ulu ulu	1
pırıl pırıl	1	uygun bulma-	1
rahat et-	1	uzun uzun	1
rast gel-	1	üç beş	1
renk renk	1	üç yüz	1
rica et-	1	ya da	5
Sabahattin Teoman	1	ya... ya da	1
sabırlı ol-	1	ya...ya	1
saç sakal	1	yan yana	1
sağa sola	1	yan yanalık	1
sahip ol-	1	yanı sıra	1
sarf ettiğinde	1	yavaş yavaş	1
sarmaş dolaş	1	yaz kış	1
sarsıla çarpışa	1	yele ver-	1
sarsıla sarsıla	1	yerine getir-	1
sebepl ol-	1	yıldan yıla	2
sık sık	1	yirmi beş	1
sıkı sıkı	1	yok et-	1
sipariş et-	1	yumuşak yumuşak	1
soğuk al-	1	zorunda kal-	1
sohbet et-	1		

Azerbaycan'da Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Sıklık Listesi

o	375	adam	44
bir	316	adam	44
men	281	vaht	43
bu	246	bah	43
ki	218	üst	42
ve	156	yan	42
sen	149	onlar	42
de	137	iş	41
ol	131	düş	40
öz	110	han	40
de	111	sal	39
yer	96	ele	39
biz	96	üz	39
baş	89	goca	37
ne	82	gutu	36
sonra	80	bele	36
da	77	antello	35
gel	75	şey	35
gör	75	iste	35
gün	70	kağız	35
var	67	dünya	35
el	67	kim	34
üçün	66	bütün	34
ana	65	ağla	34
heç	63	hamı	34
get	61	gelib	34
kimi	61	ayag	33
ele	61	indi	33
oğul	59	ancag	32
ver	57	veten	32
ağac	56	gal	31
yoh	56	yol	31
koroğlu	54	dağ	31
söz	53	at	30
et	52	su	30
her	51	ses	29
çoh	51	demirçioğlu	29
bil	50	yene	28
gemi	48	sahil	28
ile	48	yahşı	28
göz	45	novruzeli	27
başla	45	teref	27

amma	27	gonşu	18
al	25	çiyin	18
çih	25	nayman-ana	18
goy	25	çek	17
ad	25	saat	17
apar	24	nalbend	17
nece	24	göy	17
paltar	23	deniz	17
deye	23	tap	17
babek	23	hele	17
şir	22	gelen	17
dalğa	22	gorh	17
uşag	22	kes	17
biri	22	yeni	17
geder	21	birden	17
mangurt	21	gece	16
daha	21	göre	16
keç	21	gül	16
ay	21	iç	16
çünkü	21	başga	16
ev	21	gız	15
bes	20	gözle	15
heyet	20	aç	15
tez	20	siz	15
deyil	20	uzag	15
herakl	20	ürek	15
gırat	20	dil	15
pehlevan	20	öküz	15
gapı	20	guş	15
ata	20	dal	14
allah	20	lazım	14
iki	19	sal	14
olan	19	sağ	14
cavab	19	soruş	14
defe	19	il	14
getir	19	ara	14
alt	19	bilme	14
gabag	19	evvel	13
püste	19	dur	13
niye	19	derya	13
böyük	19	yad	13
zaman	18	pul	13
cezire	18	bala	13
şehar	18	rüstem	13

iç	13	ada	11
neçe	13	kişi	11
torpag	13	götür	11
çat	13	işare	11
hava	13	iran	11
bura	13	burada	11
öl	12	yuharı	11
gaç	12	ağız	11
gerenfil	12	az	11
can	12	garşı	10
arvad	12	gılinc	10
diz	12	gayıg	10
diziaynalı	12	berk	10
dost	12	belke	10
etraf	12	bunlar	10
lakin	12	deyib	10
yuva	12	bayrag	10
yazıg	12	gebiristanlıg	10
şah	12	döyüş	10
deli	12	eyle	10
güc	12	galh	10
baş a düş-	12	eşit	10
juanjuan	12	gan	10
veziyyet	12	yalmız	10
baş a düş-	12	müddet	10
ey	11	gez	10
görün	11	olma	10
yasemen	11	heyli	10
hemin	11	iri	10
tök	11	insan	10
nefer	11	gara	10
on	11	üç	10
at-	11	lap	10
tut	11	harada	10
cavidan	11	sahla	10
hal	11	ağır	9
yoldaş	11	ahu	9
fikir	11	tutub	9
min	11	götürüb	9
aslan	11	sahib	9
cavan	11	ağ	9
ahtar	11	gorhu	9
heber	11	daş	9
göster	11	gulag	9

davam	9	deve	8
dere	9	deste	8
dam	9	oh	8
gul	9	oturub	8
gözel	9	hagg	8
danış	9	gışgır	8
gadin	9	gol	8
çıhıb	9	dayan	8
seher	9	demek	8
doğru	9	yegin	8
tebriz	9	papag	8
gayıt	9	ruh	8
eger	9	orada	8
düz	9	görme	8
gurtar	9	azerbaycan	8
esir	9	ahır	8
gerek	9	atlantida	8
yük	9	otur	7
alıb	9	hazır	7
müellim	9	sürü	7
çenlibel	9	ağaç	7
tısbağa	8	hilas	7
söhbət	8	boyun	7
hesab	8	ilk	7
nal	8	mal	7
tanı	8	alim	7
boş	8	oğlan	7
tacir	8	galdırıp	7
tövle	8	gir	7
birce	8	aşağı	7
kenar	8	hara	7
nefes	8	zencir	7
güneş	8	olub	7
donenbay	8	çalış	7
yumurta	8	kiçik	7
gelende	8	kömek	7
gala	8	ora	7
salamat	8	deyen	7
gapag	8	özge	7
yağ	8	güclü	7
yetir	8	sefer	7
ehvalat	8	gonag	7
yevrisfey	8	yağış	7
yaş	8	dörd	7

yahın	7	sifet	6
yahınlaş	7	dön	6
garğa	7	salam	6
yaddaş	7	düşün	6
uzaglaş	7	yeniden	6
esl	7	gaytar	6
ölke	7	tahta	6
tamamile	7	neçelnik	6
and	7	uc	6
uç	7	bas	6
en	7	yay	6
derd	6	gönder	6
ağıl	6	maşın	6
görüb	6	jolaman	6
mümkün	6	di	6
ressam	6	gaya	6
nezer	6	gar	6
kef	6	verib	6
çıhart	6	almag	6
verme	6	dib	6
gah	6	helife	6
zal	6	dolan	6
dehşetli	6	bahıb	6
fırtına	6	heyvan	6
ganad	6	divar	6
menzil	6	geribe	6
keçir	6	ders	6
bel	6	yurd	6
açıb	6	çekib	6
galhıb	6	küçe	6
goyub	6	tepe	6
gedib	6	anacan	6
as	6	kölge	6
tapşır	6	oldug	6
kes	6	poçt	6
dava	6	nöker	6
ahı	6	çağır	6
keçen	6	çay	6
geden	6	kürek	6
ömür	6	çohlu	6
tor	6	birlikde	6
seçib	6	birteher	6
düşende	6	boy	6
balaca	6	boğ	6

dükan	5	etmek	5
beht	5	hasiyyet	5
yığış	5	düşmen	5
dey	5	evez	5
hefte	5	hücum	5
evvelki	5	yahınlaşış	5
buyur	5	ölüm	5
karvan	5	ac	5
garış	5	getiren	5
gurban	5	ireli	5
ağa	5	gerez	5
mesken	5	budag	5
yaşlı	5	evvelce	5
poseydon	5	teeccüb	5
mi	5	paşa	5
keseyen	5	güvvet	5
galdır	5	teze	5
kendli	5	şer	5
uzun	5	hemişe	5
veya	5	inan	5
savalan	5	fikirleş	5
eziz	5	meşe	5
külek	5	sevinç	5
beraber	5	gelme	5
vur	5	gullug	5
otag	5	herif	5
getme	5	süret	5
yaşa	5	raket	5
gelb	5	heyat	5
veren	5	öyren	5
getirib	5	an	5
yudug	5	hesret	5
igid	5	cürbecür	5
gey	5	ümid	5
olduğu	5	boran	4
guyu	5	açılarda	4
itir	5	gezme	4
ovçu	5	şirin	4
yaz	5	gerargah	4
üzeri	5	dolu	4
nemey	5	goyun	4
gerar	5	bezz	4
ahşam	5	gaçış	4
heyal	5	heyir	4

irevan	4	kirit	4
düşdüyüm	4	erzag	4
acı	4	bahmayarag	4
açıl	4	yemek	4
bazar	4	sakit	4
divanhana	4	meclis	4
fürset	4	goşul	4
nağıl	4	gehreman	4
parça	4	dustag	4
sine	4	gurultu	4
yuhu	4	here	4
eleyib	4	tulla	4
sus	4	pis	4
yurt	4	sev	4
gaş	4	hoş	4
yahşılığ	4	müharibe	4
minib	4	keder	4
canlı	4	gözellik	4
doldur	4	yığış	4
heyr	4	başdaşı	4
salıb	4	gohum	4
cefer	4	hakim	4
ta	4	tekne	4
gebile	4	beden	4
ulduz	4	anla	4
ölü	4	deri	4
çök	4	ha	4
dövr	4	ye	4
galın	4	damla	4
günorta	4	danla	4
bahan	4	geri	4
beli	4	deme	4
ikinci	4	orda	4
çevril	4	arzu	4
ulag	4	şehid	4
it	4	miken	4
mekteb	4	bülbül	4
müşteri	4	nehayet	4
dönüb	4	garal	4
yu	4	gayıdıb	4
birinci	4	pasiban	4
ereb	4	zefer	4
artıg	4	kend	4
helak	4	gazan	4

yapışib	4	eleme	3
üzüm	4	bare	3
gardaş	4	yeke	3
şübhe	4	barmag	3
pristav	4	çetinlik	3
könül	4	sandığ	3
çekil	4	ilahi	3
bakı	4	imkan	3
nayman	4	sat	3
genc	4	nesil	3
halg	4	uçub	3
yeddi	4	general	3
soyug	4	hey	3
yığ	4	hetta	3
çöl	4	ümit	3
bulud	4	mehv	3
ıldırım	4	ocag	3
hadise	4	ezib	3
ört	4	yarımçığ	3
gerg	4	hemen	3
torba	4	çiçek	3
nemet	4	garanlıg	3
ehtiyat	4	oba	3
balkon	4	yapış	3
görende	4	beşinci	3
sabah	4	lövhe	3
şöhret	4	meydan	3
düşmüş	4	tarih	3
çetin	4	hegiget	3
garın	4	gündüz	3
his	4	çuval	3
acıg	4	neyle	3
elbette	4	bak	3
hırda	4	şeytan	3
mil	4	güvvetli	3
buradan	4	meyve	3
guru	4	yat	3
gülümsün	4	yavaş	3
eliboş	3	getmek	3
ekinçi	3	er	3
sanki	3	yayıl	3
avara	3	getirme	3
narahat	3	eser	3
söyle	3	enli	3

tamam	3	geyd	3
gayda	3	mesele	3
emalathana	3	geti	3
emel	3	dillen	3
sevimli	3	işıg	3
azad	3	bağla	3
balıgçı	3	neheng	3
gat	3	deyme	3
satıcı	3	burah	3
aşıg	3	alın	3
beş	3	hasar	3
hiss	3	kamal	3
tank	3	gezeb	3
huş	3	helet	3
ehmalca	3	süz	3
layla	3	asılı	3
birge	3	çıhan	3
aşib	3	vuruşma	3
urus	3	teyyare	3
yahınlıg	3	kimsesiz	3
mehriban	3	mühtelif	3
vurub	3	sındır	3
çıharıb	3	cür	3
körpe	3	nur	3
degige	3	sekkiz	3
ah	3	cüret	3
ağırlıg	3	çare	3
destek	3	aparıb	3
bağlı	3	olduğunu	3
bağça	3	şükür	3
dene	3	çırag	3
görüşende	3	gucag	3
anbar	3	çatanda	3
matros	3	cib	3
zenci	3	göyerte	3
başçı	3	tapmag	3
zamin	3	ağrı	3
gur	3	kifayet	3
böyü	3	gösterib	3
dediyin	3	gözleme	3
bağlayıb	3	titre	3
burda	3	zerbe	3
diger	3	dahma	3
ter	3	zeng	3

dayanıb	3
onda	3
gorhulu	3
çağırıb	3
şaggılđa	3
hansı	3
keçmiş	3
keçirib	3
dalınca	3
danışmag	3
ting	3
memur	3
mertebe	3
yüz	3
yetiş	3
sövdeger	3
galan	3
ayrıl	3
tale	3
düşme	3
çertir	3
gaçmag	3
şad	3
batır	3
tutmag	3
şimşek	3
gedim	3
döş	3
ohu	3
dünen	3
ah	3
salma	3
düşüb	3
eden	3
gayığ	3
nişan	3
minval	3
namelum	3
üreklen	3
öldür	3
edib	3
tüstü	3
gazanc	3
intizar	3

ip	3
tökül	3
seyahet	3
mirvari	3
tapşırığ	3
dırmaş	3
verdiyin	3
gur	3
içeri	3
çekme	3
braziliya	3
yolçu	3
doğma	3
doğul	3
sütun	3
penah	3
yumşag	3
menfeet	3
üzerine	3
şagird	3
möhkem	3
dola	3
olanda	3
bayır	3
tedbir	3
gelem	3
doyunca	3
övlad	3
yorğunlug	3
sakitce	3
dövlet	3
yorulub	3
silah	3
tutan	3
atıl	3
döy	3
ov	3
ihtiyar	3
perde	2
serin	2
haram	2
plantasiya	2
haman	2
hadı	2

attika	2	kebetek	2
polkovnik	2	kederli	2
mence	2	kebe	2
vergi	2	ahırda	2
hem	2	kayut	2
hekayet	2	orta	2
pencere	2	nohta	2
melum	2	tesir	2
vermek	2	nökerçilik	2
serkerde	2	üzügara	2
heder	2	mana	2
polis	2	şefeg	2
açılıb	2	küsen	2
seril	2	küy	2
tapıl	2	lel	2
payla	2	lenet	2
güç	2	növbe	2
hankı	2	şaggıltı	2
meger	2	arif	2
aparmag	2	telegraf	2
keçende	2	macal	2
olup	2	od	2
kesmek	2	köç	2
teessüflenme	2	kötük	2
kendhuda	2	olduğum	2
kesib	2	sorag	2
ticaret	2	teselli	2
keçme	2	noyabr	2
tehlükesiz	2	kitab	2
olmag	2	agronom	2
üzre	2	terpen	2
ahtarmag	2	aralığ	2
sol	2	köpüklü	2
son	2	körfez	2
oraya	2	kömey	2
teeccüblen	2	kömekçi	2
kaldırım	2	terk	2
kamil	2	terif	2
kal	2	otağ	2
ahırıncı	2	otla	2
işıglan	2	unutma	2
ot	2	sevgili	2
kapitan	2	mehribanlığ	2
kara	2	pambığ	2

hündür	2	uca	2
hüner	2	oyun	2
şenbe	2	inamlı	2
un	2	ucaboylu	2
tay	2	ucal	2
nizami	2	imran	2
igidlik	2	ayılıb	2
ifade	2	mehelle	2
ibaret	2	inteha	2
idare	2	irag	2
papiros	2	üsyen	2
uzadıb	2	oyna	2
ülker	2	oynamag	2
vallah	2	inle	2
varlık	2	sert	2
hereket	2	nesihet	2
özüm	2	gible	2
vasite	2	müdir	2
uşağı	2	saadet	2
uğursuz	2	gezeblen	2
uzaglaşib	2	yihıl	2
azadlıg	2	dehl	2
hilal	2	derin	2
uzat	2	giymet	2
sesle	2	gismet	2
aziz	2	deyilen	2
şen	2	deyiş	2
ucalan	2	gesden	2
iz	2	yüklü	2
ayak	2	bağdad	2
sil	2	sadece	2
şekil	2	dikel	2
ohşa	2	deyişme	2
isteme	2	sıhılmış	2
içende	2	neinki	2
içerdeki	2	şadlıg	2
işle	2	der	2
otlayan	2	reng	2
işgence	2	münasib	2
silkelenib	2	regs	2
içib	2	zeif	2
tecrübe	2	zencan	2
ayna	2	bedbeht	2
seç	2	zer	2

goru	2	yuban	2
zehmet	2	bahmag	2
zarafat	2	doğra	2
yığılmış	2	doğ	2
denizçi	2	sıçrayıb	2
revayet	2	yumag	2
zad	2	gelevili	2
delib	2	adi	2
başlanan	2	bedbehtlik	2
goltug	2	nahır	2
afet	2	beri	2
dinc	2	bereketli	2
dincel	2	buraya	2
sakitleş	2	çekilib	2
döydüyü	2	bucag	2
sakitlik	2	gurtarma	2
yorul	2	sürüb	2
duy	2	nalla	2
yohla	2	buhar	2
bahmadan	2	buhov	2
durub	2	bürün	2
döyül	2	çık	2
bahma	2	gumbara	2
gebir	2	bürü	2
polsa	2	büküb	2
düzeldilmiş	2	gırış	2
şimal	2	gısıb	2
salandan	2	çekdiyim	2
dözülmez	2	gurtarmag	2
aldıg	2	besre	2
tabag	2	bezen	2
yohsa	2	güvve	2
duran	2	güdretili	2
dol	2	bilin	2
dolanmag	2	gıfıl	2
bahış	2	beşer	2
möcüze	2	şırılđa	2
diş	2	sür	2
dinmezce	2	gvineya	2
digget	2	birbaş	2
bağ	2	gırag	2
sair	2	bomboş	2
çihmag	2	gurtarıb	2
doğrul	2	çevir	2

narahatlıg	2	düzeltil	2
çöllük	2	süfre	2
çirkab	2	yalavac	2
bey	2	gen	2
çehrayı	2	yalan	2
bıçag	2	geliş	2
neden	2	şamahı	2
rahatlıg	2	yalvar	2
sıra	2	galıb	2
gohu	2	bacı	2
behişt	2	geniştendir	2
asan	2	ön	2
çırpıb	2	geyib	2
adet	2	saç	2
dalı	2	gezdir	2
bedheybet	2	hısın	2
danışig	2	ya	2
rehban	2	öp	2
darıh	2	getirende	2
zirzemi	2	yabı	2
ziyan	2	mehsus	2
damar	2	geldik	2
damirçioğlu	2	fehle	2
razı	2	felaketli	2
asta	2	yandırıp	2
addım	2	garabağ	2
mı	2	yar	2
çah	2	fayda	2
cehet	2	fazilet	2
caynag	2	düçar	2
çahır	2	fikr	2
gıy	2	fit	2
camaat	2	yaman	2
canlan	2	yamac	2
çatıb	2	gedende	2
sın	2	meyit	2
çalışıp	2	fırıl	2
coşgun	2	yandır	2
cüretlen	2	mezemmet	2
naçar	2	söyleyen	2
bela	2	galma	2
ceza	2	mesel	2
goç	2	pulemyot	2
ciddi	2	ötrü	2

gözeleştirme	2	ekdik	2
semt	2	san	2
pöhre	2	yaşamag	2
gab	2	elvida	2
pıçılđa	2	yaralı	2
gövher	2	emican	2
poçthana	2	yağışte	2
ötür	2	elleş	2
tapıb	2	minik	2
günah	2	elimdeki	2
günbez	2	ehram	2
gülümse	2	yeknese	2
pozul	2	düşünme	2
vurul	2	alem	2
güleşme	2	yere	2
gülle	2	gaçan	2
ağuş	2	yerleş	2
haniman	2	çığır	2
aşna	2	düşen	2
galacag	2	sallanan	2
görcək	2	yerbeyer	2
hezine	2	ebedi	2
guya	2	efsane	2
girib	2	yeme	2
gizle	2	alet	2
gurulda	2	gayıtmag	2
gördük	2	salhım	2
görcək	2	ebu	2
megsed	2	ecdad	2
hatırla	2	yazıl	2
haraba	2	elüstü	2
amansız	2	eyib	2
şeref	2	eyilen	2
tapma	2	eyilib	2
görmek	2	eyin	2
meşğul	2	evvela	2
şair	2	balta	2
gayıdan	2	etek	2
elamet	2	yazıb	2
minos	2	yahınlaşmag	2
yaşıl	2	eyni	2
öldürdüğü	2	garı	2
ejdaha	2	garanlıglaş	2
ek	2	bakir	2

yarat	2	sakin	1
yarpag	2	saire	1
eziyyet	2	sabahkı	1
yasovul	2	sabahki	1
ezab	2	şumla	1
yarım	2	sabr	1
balıg	2	sabun	1
etme	2	şışır	1
erebistan	2	şışmış	1
ermenı	2	salyan	1
tamaşa	2	salınan	1
erdebil	2	sava	1
nes	2	şikayet	1
endirmek	2	satılan	1
saray	2	savab	1
sarı	2	savaş	1
erik	2	şiddet	1
eta	2	sah	1
esger	2	sarımag	1
mina	2	sargı	1
esen	2	sandığ	1
söyke	1	sancılan	1
süd	1	samanlıg	1
sula	1	saniye	1
sükut	1	sançıl	1
susuzlug	1	sarban	1
söylen	1	sapsağlam	1
süpürleyib	1	rütbe	1
sön	1	ruzigar	1
sönmez	1	gırılmış	1
sübh	1	gırıldayıb	1
şappıldad	1	gırıl	1
sünbül	1	gırığ	1
sulamag	1	şüür	1
sükan	1	gızdırma	1
sözleş	1	gızar	1
sayısız	1	gırıb	1
saldığı	1	gırh	1
salan	1	gına	1
şire	1	gın	1
salla	1	gımıldanmadan	1
sallan	1	şıltaglıg	1
salmayıb	1	şüşe	1
salmag	1	gırpımında	1

gırmag	1	soymag	1
gızgınlıg	1	sonrakı	1
gızlarıtek	1	sona	1
reaktiv	1	siyirib	1
rast	1	sinib	1
rahban	1	sindbad	1
reftar	1	şehs	1
rengli	1	siçan	1
şöle	1	skamya	1
şüa	1	şehەرlerdeki	1
rahatla	1	serilib	1
rahat	1	şenlik	1
gızgın	1	şehs	1
gızmar	1	sazla	1
gıç	1	sayı	1
gıgılcım	1	şest	1
gışgırıb	1	sağlam	1
gış	1	sebirsizlik	1
sahladıgları	1	seadet	1
sahlamag	1	şeypur	1
seyr	1	saymazıyana	1
sevr	1	sayesinde	1
sevmeyen	1	sayag	1
sibir	1	şeyh	1
sikke	1	sayma	1
şeir	1	saymadıg	1
silahlı	1	saymayıb	1
sevindirici	1	saymama	1
sevincl	1	sebr	1
seslen	1	sedagetli	1
servet	1	sentyab	1
sertleş	1	sengimez	1
sesleyib	1	senetkar	1
sevdik	1	sentyabr	1
sevinc	1	ser	1
sevin	1	sergüzeşt	1
silkelen	1	serfeli	1
silme	1	senet	1
sorul	1	sened	1
soraglaş	1	sedege	1
sor	1	şeriet	1
sovgat	1	seherden	1
soy	1	seherecen	1
şahta	1	sema	1

sellenererek	1	yetişib	1
stol	1	yetkin	1
uzak	1	yetişende	1
yerdeki	1	çihışlı	1
yeridikce	1	yetişen	1
çığırmağa	1	çihış	1
öhde	1	yeyib	1
yeniyetme	1	yollanmag	1
yerin	1	yollan	1
yerine	1	çihıntı	1
yetim	1	yok	1
çığırmag	1	yaşadıg	1
yesir	1	öldürme	1
yerli	1	yanı	1
yeriyib	1	yapışarag	1
yenice	1	yandırmag	1
öldül	1	yanaş	1
yaşar	1	ölmüş	1
yaşat	1	yapışdıg	1
yaşamış	1	yapışdırıb	1
yaşama	1	yaradanda	1
yaşadıgın	1	yarala	1
yaşayan	1	yaradan	1
yaşılbaş	1	yara	1
yeltekk	1	yagın	1
yelle	1	yamyayıll	1
yelkensiz	1	yamaç	1
yek	1	yalayıb	1
yetirib	1	ölümcül	1
yetirmek	1	yadigar	1
yohlayıb	1	hırman	1
yozul	1	hırdalıg	1
yorğun	1	yalman	1
yorğan	1	ölüb	1
yortur	1	yamanlıg	1
yoğun	1	ölçü	1
yudugu	1	yalın	1
yumşagca	1	yalvarıb	1
yunan	1	yaralan	1
çihma	1	yaratdıg	1
yumuşag	1	yaylak	1
yumagdan	1	yaylıg	1
yorma	1	yayla	1
yor	1	yahşıca	1

ölme	1	çatıl	1
yayılmış	1	çatma	1
yayılib	1	çatdır	1
ölen	1	çırpmag	1
öldürül	1	çekildiye	1
yazılma	1	çörek	1
yazı	1	çöküb	1
yazdığı	1	çiyindeki	1
yavaşça	1	çömbelib	1
yavaşca	1	çir	1
yarıb	1	çeşme	1
yarıl	1	çizgi	1
yarı	1	çiçekli	1
yaraşıglı	1	çuha	1
yaratmag	1	çuhur	1
yarımcı	1	çökek	1
yatanda	1	çorek	1
ölmeyib	1	çoban	1
yatırt	1	çevirib	1
yatıb	1	çeviklik	1
yatdığı	1	çekmek	1
yunanistan	1	çelimsiz	1
yuyanda	1	çön	1
çağırmak	1	çekilmiş	1
çağırmag	1	çekilme	1
çılıpag	1	çömel	1
çağ	1	çellek	1
çırp	1	çetinleş	1
çaşmış	1	çerşenbe	1
çıkmiş	1	çepik	1
çekic	1	çemen	1
çekildikden	1	çala	1
çekginen	1	çal	1
çekende	1	yırğalayan	1
çeken	1	yih	1
çahnaşma	1	çihdığ	1
çatılarag	1	çihdığım	1
çara	1	yırğala	1
çarp	1	çiharılan	1
çapala	1	yihılma	1
çalışmag	1	yığmag	1
çalıb	1	yıgıl	1
çarpayı	1	yıgduğım	1
çarvadarlıg	1	yıgdır	1

yıǵdıǵ	1	terleyib	1
yırtıl	1	terkleşib	1
yırtıcı	1	terki	1
yükle	1	ters	1
yüksek	1	tesdig	1
yönelt	1	teskinlik	1
yönel	1	tevegge	1
yuyub	1	üzü	1
yürüyüş	1	tesey	1
yüyen	1	tesevvür	1
yırtmag	1	tegvim	1
yıl	1	tepteze	1
yıkıl	1	telesme	1
yüyürme	1	tellenerek	1
çıhartdıǵı	1	teleb	1
yıǵışib	1	tele	1
zorba	1	telaş	1
zoǵal	1	temel	1
zor	1	temizle	1
zinhar	1	tepişmiş	1
zinet	1	tene	1
çıhacag	1	ten	1
zurna	1	temkinli	1
çakil	1	teyin	1
zümzüme	1	üzrine	1
zulum	1	togga	1
zülmet	1	toran	1
zibillik	1	toppuz	1
zevs	1	toplaşib	1
zancir	1	toplaşmış	1
zapalsız	1	torbag	1
çıhardıb	1	torpak	1
zalım	1	tosya	1
çıhardıǵ	1	tohum	1
zehmetle	1	üzme	1
zehmli	1	torun	1
zerrece	1	torpağ	1
zerb	1	toplaş	1
zenit	1	toplayıb	1
çıhar	1	tikanlı	1
hürrem	1	tike	1
huruş	1	tezlikle	1
terpenib	1	tezlik	1
üzücü	1	üzmek	1

tirinf	1	üçrengli	1
titrek	1	tekce	1
toplamağ	1	tarla	1
topla	1	taget	1
topa	1	tanış	1
top	1	tanışlıg	1
tekrar	1	tanıt	1
teklenmiş	1	tanınan	1
sıhılıb	1	tanıma	1
sızan	1	üçüncü	1
sırmalanıb	1	tapacag	1
sıravı	1	tapşırıl	1
sıralanmış	1	tapmayınca	1
sıçratdığı	1	tapança	1
tahlükali	1	tapanda	1
tamamlama	1	tohun	1
tanrı	1	tohunanda	1
tam	1	vurma	1
taley	1	öyred	1
talesiz	1	öyremek	1
sıralan	1	vurdur	1
sınır	1	vicdan	1
süzüb	1	vurmag	1
süzür	1	vurulan	1
şaftalı	1	ötüb	1
sürt	1	vuruşmag	1
sürmek	1	vuruş	1
sıldırım	1	vurulub	1
sına	1	vurulanda	1
sınıb	1	vezir	1
sındığını	1	öyrenib	1
sındırma	1	vererek	1
sinama	1	veril	1
ısın	1	verende	1
tanıdıg	1	vereceg	1
tedarük	1	verdig	1
teessüf	1	verilende	1
tebiet	1	öyret	1
taç	1	vermezden	1
tayfa	1	vermeyib	1
tehlüke	1	öyrenme	1
tekbetek	1	vermeden	1
teki	1	öt	1
tekebbür	1	vuruşub	1

hislet	1	toz	1
hotkar	1	tohuyarak	1
heyirhah	1	tumarla	1
helg	1	tumarlayıb	1
hecalet	1	üzbeüz	1
hoşbehtlik	1	tutmağa	1
hoşlug	1	tutdug	1
hurma	1	tutanda	1
örpek	1	ün	1
hudahafiz	1	ümumi	1
huda	1	özlüyünde	1
hoşsifet	1	vahtsız	1
gılınclaşmag	1	üfüğ	1
hebersiz	1	vahimeli	1
halis	1	vahime	1
halça	1	vech	1
vızılı	1	vefadar	1
örtül	1	veli	1
vüyürüb	1	vekil	1
örtüb	1	vehşi	1
ham	1	vehimeli	1
örterek	1	uçuş	1
haç	1	uçmuş	1
hatırlayıb	1	unudub	1
harablaş	1	unutduğu	1
verdik	1	ufuldayıb	1
vellen	1	udduran	1
tökülüb	1	ud	1
üstünlük	1	unutmak	1
üşyançı	1	unutmag	1
tökme	1	uzanıb	1
üyeriyib	1	utanmaz	1
tüfeng	1	utanma	1
tüstüsüz	1	usta	1
tıhayıb	1	süretle	1
ucuz	1	müsbet	1
tıha	1	dözmeyib	1
tırtılsız	1	döşe	1
tütün	1	dözmek	1
tutulub	1	döyüşçü	1
tutul	1	döyen	1
trolleybus	1	döyüşmek	1
tropik	1	döşeme	1
tramvay	1	döşey	1

düzen	1	düşdüyünü	1
düzüm	1	düşmençilik	1
düzel	1	düşünmeden	1
düyünleş	1	düşür	1
dülger	1	ecéb	1
dünyalı	1	ede	1
döyeclemek	1	eba	1
döyecleme	1	dırmaşıb	1
durdug	1	dırmaşımağa	1
durduğumu	1	doyuzdurandan	1
duman	1	doydurmag	1
dul	1	derdli	1
doğrulma	1	derhal	1
doğrusu	1	degig	1
durmag	1	den	1
durna	1	demirçi	1
dört	1	demle	1
dövrán	1	derib	1
dördüncü	1	derinden	1
dönge	1	deyecek	1
duyan	1	deyenden	1
dönderme	1	dehli	1
düşdük	1	desteleyib	1
düşdüyü	1	derinlik	1
ehl	1	derk	1
ehlavat	1	demeyib	1
ehemiyyet	1	dehşet	1
edilen	1	daşdemir	1
ederek	1	daşımag	1
ederken	1	dağıt	1
ehlileşdir	1	dağıl	1
ehmal	1	dayayarag	1
ehvalatı	1	dağla	1
eksi	1	daşın	1
ehtiyatlı	1	debilge	1
ehtiyac	1	dediyi	1
ehmallıca	1	defter	1
ehtiram	1	dediklerin	1
edenden	1	dedikler	1
edeb	1	decel	1
düşündüklerimi	1	dedik	1
düşündüyüm	1	deyildiyyine	1
düşündükce	1	deyilene	1
düşmeyine	1	dolayıb	1

doluş	1	gecelediyim	1
dolanıb	1	gaç	1
dolanmagdan	1	feryad	1
dodak	1	ferş	1
dodag	1	fegir	1
donug	1	feget	1
dogguz	1	feget	1
doy	1	felaket	1
doyan	1	fikirleşib	1
dovşan	1	fikirleşme	1
dostlug	1	fırlanmag	1
doslug	1	fışgıran	1
dostluk	1	füzuli	1
dirilt	1	fövt	1
diri	1	fikirsiz	1
dik	1	fut	1
dikbaşı	1	getirmeyen	1
didilmiş	1	getirmeyib	1
deşil	1	gördükde	1
dezgahlı	1	gördüyü	1
deşib	1	göndermek	1
dikdir	1	gön	1
dikelib	1	gök	1
din	1	göl	1
dinme	1	görecek	1
dile	1	gören	1
dilber	1	görüſmek	1
dilaverlik	1	göste	1
ela	1	görüſ	1
elac	1	görünce	1
gelecek	1	görkemli	1
gelecekde	1	görsen	1
geldiyimi	1	guſe	1
geldikde	1	gizli	1
gecelelemek	1	gezdirme	1
gedik	1	gezeb	1
gelin	1	geyret	1
gelmeyib	1	geyinib	1
getiril	1	geyimli	1
getirmek	1	geyindir	1
getirdiyim	1	gezib	1
getdik	1	gezmek	1
genclik	1	gizlen	1
geniş	1	gizleyib	1

girme	1	eşidib	1
girecek	1	fasilesiz	1
gicellenmiş	1	faydasız	1
fedakar	1	eşya	1
fağır	1	eşitme	1
era	1	eşitcek	1
erazi	1	eşitdiyi	1
egreba	1	ezber	1
engillik	1	eza	1
emlak	1	eylaş	1
endik	1	eyleyirken	1
erişte	1	eyil	1
erz	1	eye	1
etdir	1	etmiş	1
etdiyi	1	etrafdaki	1
etdikde	1	eyleş	1
esli	1	eyme	1
esa	1	eyri	1
eski	1	ez	1
emir	1	eynindeki	1
emi	1	eynimdeki	1
eledik	1	eyn	1
elediyin	1	dayag	1
eldar	1	dayandığı	1
elave	1	ağaca	1
elahidde	1	ağarma	1
elagedar	1	açıglığ	1
elelik	1	açıgbenövşek	1
eleyh	1	açma	1
elverişli	1	açmag	1
emekdaş	1	ağladığ	1
elme	1	ağlama	1
elm	1	ağlar	1
eliçomaglı	1	ağmaya	1
elleşib	1	ağlamsın	1
etinasız	1	ağlamagda	1
etiraz	1	ağlamalı	1
eş	1	ağlamag	1
eşid	1	açanda	1
ezişdirib	1	açan	1
ezilib	1	ayrılacag	1
ezel	1	ayrılma	1
ezemet	1	aye	1
eşidende	1	aydınlığ	1

ayagüstü	1	algış	1
aydın	1	alman	1
ayrılık	1	alma	1
ayılında	1	aldığını	1
azman	1	allahsız	1
azgın	1	alttan	1
azacığ	1	altı	1
ayırıp	1	ancak	1
ayığ	1	anlama	1
ayırma	1	anac	1
ağmayan	1	alış	1
ağmayanı	1	alça	1
bari	1	alçag	1
barı	1	alacağını	1
bar	1	ala	1
banka	1	addat	1
balıggulağı	1	adeten	1
banan	1	adamlık	1
barınar	1	acgarına	1
basdıg	1	abşeron	1
bat	1	acılık	1
batma	1	adlı	1
basmış	1	afinalı	1
basdırılmamag	1	akademiya	1
basdır	1	akşamüstü	1
basdırıldığı	1	akademi	1
balacalaş	1	aile	1
bal	1	aha	1
baba	1	aid	1
baca	1	anlamaz	1
aşpazhana	1	anlaşılmaz	1
aş	1	atılıb	1
ağsaggal	1	atışma	1
ağırlık	1	atmag	1
bacar	1	atma	1
bacardığı	1	asıl	1
bahar	1	ateş	1
bais	1	avadanlık	1
bahalı	1	avar	1
baha	1	ahtardıgdan	1
bacardığım	1	ahtarib	1
ahşamadek	1	ahtaran	1
ahşamacan	1	ahsag	1
almaz	1	ahan	1

ahmag	1	bük	1
asude	1	bölüş	1
astana	1	böhranlı	1
aran	1	böl	1
araz	1	ciddiyet	1
aparmama	1	cila	1
apardığıdan	1	danışmadan	1
anlığ	1	danışib	1
aparan	1	danışdıranda	1
ardımca	1	danışdıg	1
arka	1	daldalanıb	1
arha	1	damag	1
arhasız	1	danışıl	1
artır	1	danışır	1
art	1	daya	1
armut	1	dayanan	1
bahacag	1	dahili	1
bahanda	1	darvaza	1
carçı	1	dar	1
casus	1	dartıb	1
cansız	1	daldalanacag	1
canan	1	dalbadal	1
camaşırhana	1	cod	1
camış	1	codlaş	1
cebhe	1	cizgi	1
cehennem	1	civar	1
cesaretlendir	1	cingilde	1
ceyran	1	cins	1
cengaver	1	cüce	1
cenab	1	cüretli	1
celd	1	dadlı	1
cemleşdirib	1	daim	1
cahil	1	cırılma	1
bığ	1	cırcırma	1
burub	1	cüyür	1
burug	1	boşla	1
buradaki	1	boşalt	1
bulayıb	1	benze	1
bucağ	1	benzer	1
bulag	1	bend	1
buzov	1	ben	1
buğ	1	belece	1
bürüyen	1	belelikle	1
bütünlülke	1	beraberleşdiyi	1

berkiyib	1	bildirme	1
beyendiyini	1	bikef	1
beyin	1	bildir	1
beyen	1	bilib	1
beş	1	bilmedyince	1
besle	1	birbebir	1
besledik	1	birdefelik	1
behtiyar	1	bina	1
behri	1	bilmeyib	1
bağlan	1	bilmek	1
bağlanan	1	gösterdiyi	1
bağlamag	1	gösteren	1
bahça	1	ohşar	1
bahdik	1	ohşayan	1
baht	1	ohşad	1
bağır	1	ohuyarag	1
bağışla	1	ovuşdur	1
becerilme	1	ovhala	1
behane	1	oyanıb	1
başı	1	oylag	1
başlayarag	1	oğurlug	1
bağışladığ	1	padşah	1
başladığım	1	oğurla	1
bezi	1	oyub	1
beşik	1	oynamagda	1
bomboz	1	oynayanda	1
borc	1	ovcu	1
bomba	1	otuz	1
bivaht	1	olsa	1
biten	1	onları	1
bitme	1	olmayıb	1
borclu	1	olmayarag	1
boya	1	olmadığına	1
boğul	1	olmayacag	1
boşal	1	oradaki	1
boğub	1	ordu	1
boz	1	oturmag	1
boylan	1	oturmuş	1
boyununca	1	oturduğumuz	1
bit	1	oturdub	1
bismillah	1	ortalığ	1
bildirmeyib	1	oturan	1
bilen	1	paket	1
bildirmek	1	palançı	1

pislik	1	narazı	1
pişik	1	mühteser	1
pilleken	1	müti	1
peşman	1	mübadile	1
peyin	1	mübarize	1
peç	1	müasir	1
plantator	1	möhnet	1
poz	1	murad	1
pörmüş	1	muğan	1
pırıltı	1	mügavimet	1
puçurlan	1	mügevva	1
pusub	1	müsibet	1
program	1	müstemlekeçi	1
pusgu	1	a	1
peleng	1	mürgüle	1
payız	1	müraciet	1
parla	1	mürekkab	1
partla	1	nahçıvan	1
pagon	1	nahışlı	1
papagçılığ	1	növ	1
paltaryuyan	1	odlu	1
palıd	1	nurani	1
parçalanıb	1	novi	1
parçalayıb	1	nişanla	1
patron	1	nov	1
pay	1	odun	1
patla	1	olacag	1
parıldayan	1	oldugu	1
parıldalayan	1	oldugumuz	1
olmadıg	1	oldugca	1
olduğuma	1	olarken	1
naib	1	olacağını	1
nainsafı	1	olarag	1
nahag	1	nisyan	1
mıhla	1	nisbeten	1
müzakire	1	nerilde	1
müşahide	1	nerilti	1
nallan	1	nere	1
nallatmag	1	ner	1
nahelef	1	nazlan	1
nahış	1	nağme	1
navah	1	netice	1
navalça	1	neç	1
nallayıb	1	nigaran	1

nigarançılık	1	gurtardıgdan	1
nifret	1	gurtardığım	1
neşelendir	1	guşlar	1
neğme	1	gıl	1
gabarlı	1	guzu	1
gabarma	1	gurğu	1
goparıb	1	gurtarmağa	1
goprhu	1	guruyan	1
gonaglık	1	gumlu	1
giyye	1	gullugçu	1
giymetlen	1	goymadıg	1
giymetli	1	goyul	1
gork	1	goyma	1
gorhag	1	goyduğu	1
govulmadıgca	1	goya	1
govuş	1	goyan	1
govub	1	goyum	1
gov	1	goz	1
gorhma	1	gulak	1
gorhgu	1	gulluk	1
gisim	1	gucagla	1
geşş	1	goşum	1
gerb	1	goş	1
gerib	1	gehremanlık	1
genimet	1	gehgehe	1
gemgin	1	garaca	1
gehremanlık	1	garalmış	1
gem	1	garabenizli	1
gesr	1	gapgara	1
get	1	ganrılıb	1
geza	1	gapa	1
geziyye	1	garalıb	1
geyz	1	garaşın	1
geyri	1	garşılamağ	1
gevvas	1	garşısındaki	1
geyretli	1	garşıla	1
govza	1	garışığ	1
govğa	1	garlı	1
gurtaran	1	garmag	1
gurtarandan	1	gandal	1
gurdbaşlı	1	ganat	1
gurcalanmag	1	galdığı	1
gundagsız	1	galib	1
guraştır	1	galdıranda	1

galandan	1	hırsıslan	1
gadağan	1	hıçgırıglı	1
gah	1	hüşyar	1
galmamag	1	hüzur	1
galmış	1	hürküb	1
gana	1	hürüşme	1
ganadlanarak	1	ikbal	1
galhız	1	ikielli	1
galhdıgda	1	illa	1
galhan	1	ılıg	1
galhanda	1	iliş	1
gasırğa	1	ikigat	1
gatlayıb	1	ikili	1
gaçgın	1	ikimertebeli	1
gaçmış	1	hücüm	1
gaçarag	1	hörmet	1
gaçag	1	heşir	1
gazak	1	hiddet	1
gazıb	1	heyret	1
gaşgabağı	1	heykel	1
gebiristan	1	heyecan	1
gefleten	1	heyetdeki	1
geher	1	hin	1
geflet	1	hind	1
gedem	1	huzur	1
gebul	1	hökumet	1
gedd	1	hoggabazlıg	1
gayıtıb	1	hisse	1
gayırmag	1	hindistan	1
gavvas	1	hırslen	1
gayt	1	inad	1
gaval	1	inamsızlıg	1
gatıb	1	iteleyib	1
gatlaş	1	itirib	1
gatlaşmag	1	isti	1
gaytarmag	1	isteyende	1
gaytmag	1	istedikde	1
gayğısız	1	istemedden	1
gayır	1	itirmemek	1
gayğıkeşlik	1	itirmeyib	1
gayğı	1	iyirmi	1
gayçı	1	iyle	1
muncug	1	ittifagen	1
mum	1	itgapanlı	1

itkin	1	gözüaçıg	1
itgapan	1	gözlemek	1
istedik	1	gözaltı	1
islan	1	göygöle	1
incid	1	göytürk	1
indice	1	hag	1
inci	1	haradan	1
ince	1	hemveten	1
inandırmag	1	hegigeti	1
inanma	1	hemide	1
indiki	1	hell	1
inek	1	hekim	1
ipek	1	helelik	1
ise	1	herden	1
institutu	1	herdenbir	1
inlet	1	hesir	1
iniltili	1	hesretli	1
heyden	1	hesapsız	1
heves	1	herlen	1
güzar	1	heresi	1
gızın	1	herf	1
günahsız	1	hed	1
güllü	1	he	1
güd	1	havaht	1
gülende	1	hayla	1
habele	1	havalan	1
hafize	1	hardan	1
hamar	1	haray	1
hanı	1	harda	1
halet	1	haygır	1
halal	1	hayıf	1
hak	1	hazırlayıb	1
hakimlik	1	hazırlaş	1
güclen	1	hazırlanıb	1
gözünecen	1	hazırlan	1
götürdüg	1	hazırcavablıg	1
götürdüyü	1	içim	1
göter	1	için	1
göstermediyine	1	mebet	1
gösteril	1	mecbur	1
gösterme	1	maşa	1
gövde	1	mağazasız	1
gövdeli	1	mahlugat	1
gözlü	1	mağara	1

mehbub	1	menlik	1
mehel	1	menfi	1
mekan	1	melun	1
mektub	1	memleket	1
mehsul	1	mesafe	1
mehmizle	1	meselen	1
mehemmed	1	metleb	1
mehkeme	1	meyveli	1
mavi	1	mestlik	1
marşala	1	mest	1
lövber	1	meslehet	1
lüle	1	lenkeran	1
lotu	1	lengerlenme	1
liman	1	kergeadan	1
lent	1	kesdiy	1
lezzet	1	kendir	1
lüt	1	kendi	1
mahnı	1	kem	1
marka	1	kenarındaki	1
marşal	1	kesilmeyince	1
maraglan	1	kesilmiş	1
maral	1	keçib	1
mane	1	keçirdik	1
mankurt	1	keçi	1
mele	1	keçenedek	1
melumat	1	ket	1
mindirdik	1	keçdik	1
mindiyi	1	keflenib	1
millet	1	kazarma	1
mikene	1	işleme	1
meşelik	1	işletmek	1
meşhur	1	işara	1
minen	1	içmeli	1
minerker	1	içinde	1
muallim	1	içme	1
muharibe	1	iştah	1
motor	1	işğalcı	1
molbert	1	kafir	1
minnetdar	1	kasıb	1
minosa	1	işığ	1
meğlub	1	işıklı	1
mezmun	1	işıglaş	1
menzere	1	keçirmek	1
merdlik	1	keçmemiş	1

köpük	1	arvad-uşag	1
künde	1	asta-asta	1
köküs	1	aşağı-yuharı	1
köks	1	atıb-tut-	1
kökal	1	ayırd ede bilme-	1
kökel	1	ayrı-üyrü	1
küreg	1	az kala	1
küsdürmek	1	az gal-	1
layig	1	azdan-çohdan	1
lazımı	1	bacara bil-	1
lageydlik	1	barışa bil-	1
lageyd	1	baş düşe bilme-	1
kış	1	baş galdır-	1
lal	1	baş goş-	1
kök	1	baş ver-	1
köhlen	1	başa gel-	2
kino	1	başa sal-	1
kiri	1	başdan-başa	2
kinli	1	bata-bata	1
kimse	1	bahıb-bahıb	1
keşfiyyat	1	bednallıg ele-	1
kimlik	1	bel bağla-	1
kise	1	bele ki	1
kişilik	1	berk-berk	3
korla	1	bile-bile	1
kotan	1	bir az	8
konserv	1	bir azdan	2
koma	1	bir neçe	1
kişneme	1	bir geder	1
gılınclaş	1	bir-biri	3
ac-acına	1	bir-birine	1
ac-yalavac	3	birce-birce	1
aça-aça	1	birden-bire	5
adlı-sanlı	1	bire-dörd	1
ad-san	1	boğula-boğula	1
ala bilme-	1	boylana-boylana	1
allah-taala	5	boylu-buhunlu	1
altdarı-yuharı	1	canla-başla	1
alt-üst	1	cavan-cahil	1
ana-beyit	3	ceh-ceh	1
anlaya bilme-	1	çalag çal-	1
apara bilme-	1	çata bilme-	1
ara ver-	1	çığıra-çığıra	1
artıg-artıg	1	çığır-bağır	1

çırag-çırag	1	etiraz et-	1
çırpa-çırpa	1	etme-	1
çıha bilme-	2	ey-	1
çıhara bil-	1	eyri-eyri	1
çiçek-çiçek	1	ezab-eziyyet	1
çimir vur-	1	ezik-üzük	2
çoh-çoh	1	fikir et-	1
çör-çöp	1	fikir-heyal	1
dava-dava	4	gece-gündüz	1
davam et-	1	gele bilmek	1
dahil ol-	1	gelib-geder	1
dahil olandan	1	gerek-	3
de	2	get-gede	1
derdi-kederi	1	geze-geze	1
derdi-seri	1	göre bil-	1
derd-gam	1	göre bilme-	1
devet et-	1	götüre bil-	1
deye bil-	1	götür-goy	1
deye bilme-	1	göz vur-	1
deye-deye	1	gözleye bilme-	1
dil-ağız	1	gül-çiçek	1
dilsiz-ağrsız	1	güman etme-	1
diz çök-	2	günü-günden	1
dolana bil-	1	hagg-hesab	5
dost-aşna	1	haram-halal	1
dostlug etmek	1	haray-heşir	1
dörde bir	1	hay vurub	1
döşeye-döşeye	1	hay-küy	1
dövri-gedim	1	hedsiz-hesabsız	1
döye-döye	2	hell et-	1
dura bil-	1	hem...hem	1
düş bil-	2	hesab ele-	1
el düş-	1	hesab et-	1
el-ayag	1	hirs vur-	1
ele bil ki	1	hiss ele-	1
ele ki	3	hiss et-	3
ele-bele	1	hörmet et-	1
eleye bil-	1	huş itir-	1
eleye bilme-	1	ilişe-ilişe	1
emele gelmiş	1	inana bil-	1
emelli-başlı	1	inci-inci	2
emelli-başlı	1	iri-iri	1
en-	2	it	1
et	2	iyirmi sekkizci	2

iyirmi-otuz	1	garış-garış	2
izah etme	1	gaşgabağı açıl-	1
keçe bil-	2	gemgin-gemgin	1
keşf et-	1	gerar al-	3
kor-peşman	1	gerg ol-	1
mal al-	1	gerg olarken	1
mehv et-	2	gesd ede bil-	1
mehv ol-	1	geyd et-	2
mest ol-	1	geyri-adi	1
mest olub	1	geyzi tut-	1
meşğul ol-	1	gezeb tut	1
meydan ohu-	1	gibte et-	1
meyveden-zaddan	1	gohum-egreba	1
mūlahize et-	1	gohum-gardaş	2
müraciet et-	2	gollu-budaglı	1
mürehhes ele-	1	gollu-güvvetli	1
müveffeg ol-	1	gol-ganad	1
müzakire et-	1	gorha-gorha	1
ne geder	1	gulag as-	3
ne...ne	4	gurban ol-	1
ne...ne de	2	gurtara bil-	1
nerme-nazik	1	gurtarmış ol-	1
neşvü-nüma	1	rast gel-	3
o geder	2	rast gelende	1
ola bil-	3	razı ol-	1
ola bilecek	1	redd ele-	1
olub-olmadığını	2	reftar ele-	2
on bir	1	rengi-ruhu	1
on dört	1	reng-reng	1
on iki	2	saç-	1
on-on iki	1	sağ-salamat	4
otura bilmeyib	1	sala bil-	1
oturub-durmağa	1	salhım-salhım	2
ovhalaya-ovhalaya	1	sanitar-general	1
oh-yay	1	san-salvador	1
öz-özüm	1	sarı-özek	8
öz-özüme	6	satın al-	1
parça-parça	1	sahlaya bil-	3
par-par	1	sahlaya bilmeyib	1
gah-gah	1	saya otur-	1
gala bilme-	2	saya oturb	1
galdıra bil-	2	saysız-hesabsız	1
gan damar	1	seçe bil-	1
gan tere bata-bata	1	seher-seher	1

serf et-	1	üst-baş	2
ser	1	üze-üze	1
serin-serin	1	üz-üz	2
ses-küy	2	var-gel etme	1
sessiz-semirsiz	1	var-yoh	1
seve-seve	1	vehimeli-vehimeli	1
sıra-sıra	2	vura bil-	1
sir-sifeti	1	hahiş et-	1
sürüye-sürüye	1	hatırlaya bil-	1
şad ol-	1	hıncım-hıncım	1
şad-hürrem	1	hırda-huruş	1
şarag-şarag	1	ya da	1
şırıl-şırıl	1	ya...ya da	2
şirin-şirin	1	ya...ya	2
tamah sal-	1	yadına düş-	1
tanış et-	1	yadına sal-	2
tapa bilme-	1	yan-yöre	1
techiz ol-	1	yar-yoldaş	1
teklif et-	1	yata-yata	1
tekrar-tekrar	1	yavaş-yavaş	2
tesir ele-	1	yedirib-içirt-	1
tez-tez	5	yeni-yeni	1
tike-tike	1	yer üzü	1
tir-tir	1	yerli-dibli	2
toyug-cücenî	1	yığıla-dur-	1
ucsuz-bucagsız	1	yol get-	1
uç-a-uça	1	yola düş-	1
unuda bilme-	1	yola sal-	1
utanmaz-utanmaz	1	yorğan-döşey	1
üç-dörd	1	yoha çıh-	1
ürek-direk	1	zebt eleyen	1
üreyi gelme-	1		

İLKÖĞRETİM

TÜRKÇE

6

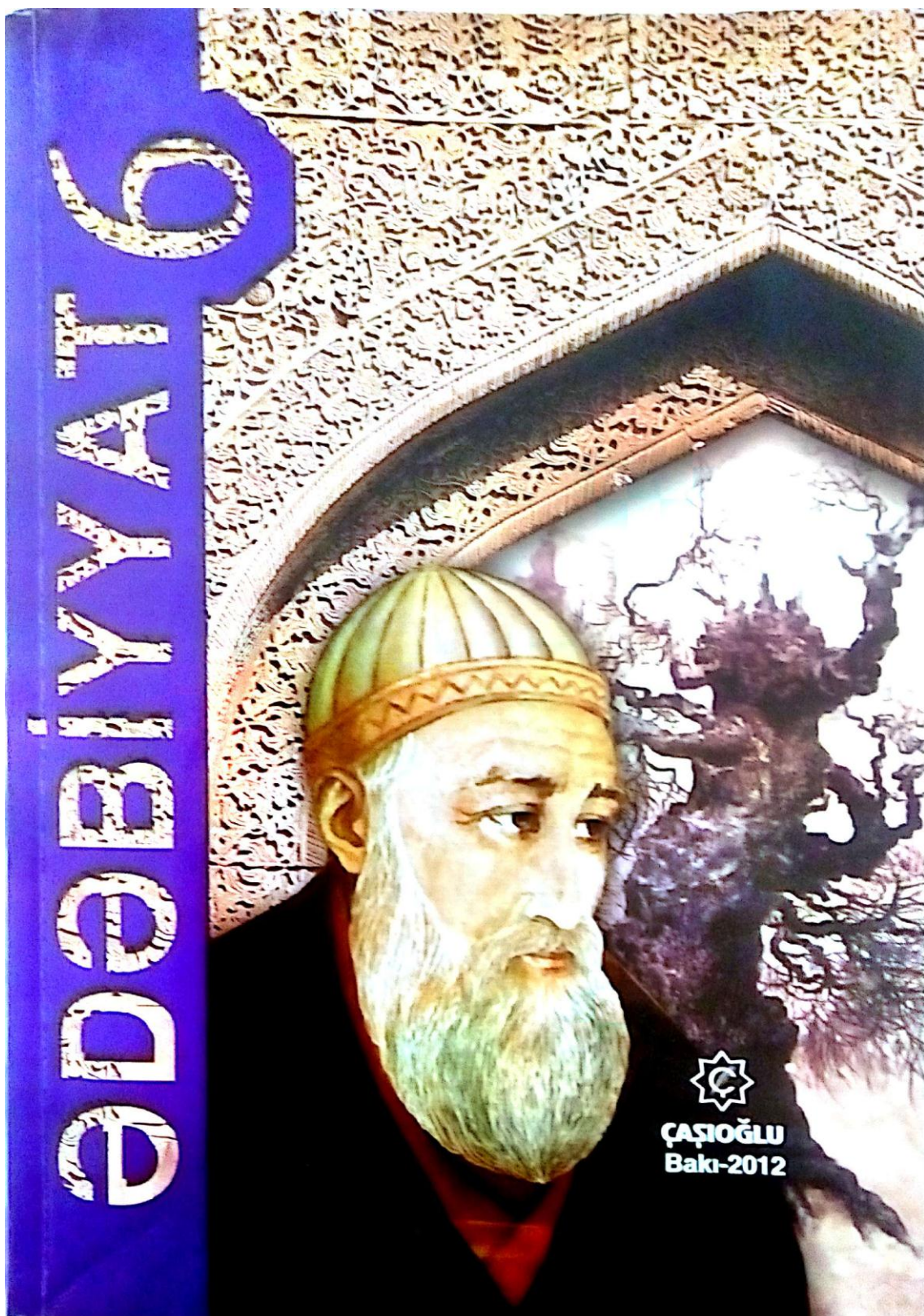
DERS KİTABI

YAZARLAR

Dr. İbrahim GÜLTEKİN
Serdar ARHAN
Sema BAŞAR
Seçil COŞKUN
Tuncay DEMİREL
Hilal TÜRKER

DEVLET KİTAPLARI

ÖZ GEÇMİŞ

1988 yılında Elazığ'ın Baskil İlçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Elazığ'da tamamladı. 2007 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nü kazandı ve 2011 yılında bu bölümden mezun oldu. 2012 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2016 yılında TED Elazığ Özel Ortaokulu'nda Türkçe öğretmeni olarak çalışmaya başladı. Yabancı dili İngilizcedir.

